

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÂRE nr. _____

din _____ 2025

Chișinău

**pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 916/2020 cu privire
la aprobarea Programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere în
Republica Moldova pentru anii 2021-2027**

În temeiul art. 5 lit. a) și 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 252, art. 412), cu modificările ulterioare, **Guvernul HOTĂRĂȘTE:**

1. Hotărârea Guvernului nr. 916/2020 cu privire la aprobarea Programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021. nr. 33-41, art. 42), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1.1. În tot textul Hotărârii, sintagma „Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului” la orice formă gramaticală se substituie cu sintagma „Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale”, la forma gramaticală corespunzătoare.

1.2. Anexa va avea următorul cuprins:

**„PROGRAM NAȚIONAL
de dezvoltare a orașelor-poli de creștere
în Republica Moldova pentru anii 2021-2027**

I. INTRODUCERE

Pe parcursul ultimelor decenii, dezvoltarea social-economică a Republicii Moldova a fost caracterizată de aprofundarea discrepanțelor teritoriale, reflectate în special prin concentrarea excesivă a resurselor în municipiul Chișinău (și parțial în municipiul Bălți) în detrimentul restul unităților administrativ-teritoriale. Mai mult, ponderea municipiului Chișinău (unde locuiesc 25% dintre cetățenii țării) în produsul intern brut a crescut de la 45% în anul 2002 la 56% în 2013 și 58% în 2017, ceea ce demonstrează o continuă creștere a decalajelor regionale în dezvoltarea țării (**sursa:** *pentru anul 2002 – conform estimărilor Centrului de investigații strategice și reforme, în contextul elaborării Concepției dezvoltării urbane durabile a Republicii Moldova (<https://bit.ly/2KquSr2>); pentru anii 2013 și 2017 – conform datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova*).

Totodată, chiar dacă economia Republicii Moldova a înregistrat în ultima perioadă o creștere medie anuală de 4-5% a produsului intern brut, aceasta continuă să fie poziționată pe unul dintre ultimele locuri în statele europene. Actualmente, Republica Moldova își bazează creșterea social-economică pe nivelul de dezvoltare din municipiile Chișinău și Bălți, celelalte localități urbane neavând capacitatea de a valorifica oportunitățile de dezvoltare pentru sine și zona din proximitate.

Pentru a răspunde acestor provocări, în conformitate cu prevederile Strategiei naționale de dezvoltare regională pentru anii 2016-2020, ale Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023, precum și ale noului Concept (paradigmă) de dezvoltare regională în Republica Moldova (aprobat de către Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale la 13 februarie 2020), Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului a elaborat prezentul Program național, în calitate de document de politici publice pe termen mediu (2021-2027), cu scopul de a susține accelerarea dezvoltării socioeconomice a șase municipii – centre regionale în Republica Moldova, în vederea transformării acestora în poli de creștere, capabili să susțină difuzarea dezvoltării în zonele rurale proxime (municipiile Cahul, Comrat, Ungheni, Orhei, Soroca și Edineț).

Prezentul Program național a fost elaborat cu suportul metodologic și financiar al Proiectului Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei „Modernizarea Serviciilor Publice Locale”, fiind bazat pe un proces exhaustiv de informare, consultare și implicare a reprezentanților autorităților publice centrale (Ministerul Finanțelor, Ministerul Economiei și Infrastructurii) și a autorităților publice locale din municipiile Soroca, Edineț, Orhei, Ungheni, Comrat și Cahul.

La elaborarea prezentului Program național s-au ținut cont de prevederile titlului IV capitolul 20 „Dezvoltarea regională, cooperarea la nivel transfrontalier și regional” din Acordul de Asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, ratificat de către Parlament prin Legea nr. 112/2014.

Implementarea prezentului Program Național asigură detalierea acțiunilor necesare pentru implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și ale Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2022-2028.

Astfel, Programul Național va contribui la realizarea mai multor obiective generale din Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (aprobată prin Legea nr. 315/2022):

Obiectivul general 2. Îmbunătățirea condițiilor de trai

- a.1 Obiectivul specific 2.1. Sporirea mobilității prin sisteme de transport eficiente, durabile și sigure
- a.2 Obiectivul specific 2.3. Asigurarea accesului universal la ape ducte și la sisteme de sanitație sigure
- a.3 Obiectivul specific 2.4. Îmbunătățirea condițiilor de locuit

Obiectivul general 4. Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală

- b.1 Obiectivul specific 4.1. Extinderea accesului la oportunități și activități culturale
- b.2 Obiectivul specific 4.2. Punerea în valoare a patrimoniului, tradițiilor și a diversității culturale
- b.3 Obiectivul specific 4.3. Asigurarea oportunităților de dezvoltare personală și cetățenie activă

Obiectivul general 10. Asigurarea unui mediu sănătos și sigur

- c.1 Obiectivul specific 10.1. Îmbunătățirea calității apei, aerului și a solurilor
- c.2 Obiectivul specific 10.3. Asigurarea unui consum responsabil al resurselor naturale

c.3 Obiectivul specific 10.4. Tranziția activă spre economia verde și circulară

Documentul de politici de bază, care este considerat temeiul elaborării și implementării prezentului Program Național este Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru anii 2022-2028 (aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 40/2022). Prin urmare, Programul Național va contribui la realizarea următoarelor obiective:

Obiectiv general 1: Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor:

Direcții prioritare:

- 1) consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității regiunilor;
- 2) îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiuni;
- 3) identificarea și promovarea specializării inteligente în regiuni.

Obiectiv general 2: Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii:

Direcții prioritare:

- 1) îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază în regiuni;
- 2) dezvoltarea infrastructurii de afaceri în regiuni;
- 3) sprijinirea procesului de adaptare a regiunilor la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor.

Totodată, implementarea prezentului Program național urmează să sprijine realizarea Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă la contextul Republicii Moldova, în special:

ODD 6 „Asigurarea disponibilității și managementului durabil al apei și sanitație pentru toți”

Țintele:

- Până în 2030, realizarea accesului universal și echitabil la apă potabilă sigură și la prețuri accesibile pentru toți;
- Până în 2030, realizarea accesului la condiții sanitare și de igienă adecvate și echitabile pentru toți și eliminarea defecării în aer liber, acordând o atenție specială nevoilor femeilor și fetelor și celor în situații vulnerabile;
- Până în 2030, îmbunătățirea calității apei prin reducerea poluării, eliminarea depozitării deșeurilor și reducerea la minimum a produselor chimice și materialelor periculoase, înjumătățind proporția apelor uzate netratate și sporind substanțial reciclarea și reutilizarea sigură la nivel global;
- Până în 2030, creșterea substanțială a eficienței de utilizare a apei în toate sectoarele și asigurarea unui proces durabil de captare și furnizare a apei potabile, pentru a face față deficitului de apă și pentru a reduce substanțial numărul de persoane care suferă de deficit de apă;
- Până în 2030, implementarea managementului integrat al resurselor de apă la toate nivelurile, inclusiv, dacă este cazul, prin cooperarea transfrontalieră;
- Până în 2020, protejarea și restabilirea ecosistemelor legate de apă, inclusiv munți, păduri, zone umede, râuri, rezervoare acvifere și lacuri.

ODD 7 „Asigurarea accesului tuturor la energie la prețuri accesibile, într-un mod sigur, durabil și modern”

Țintele:

- Până în 2030, asigurarea accesului universal la servicii energetice accesibile, sigure și moderne;

- Până în 2030, creșterea semnificativă a ponderii energiei din surse regenerabile în mixul energetic global;
- Până în 2030, extinderea infrastructurii și modernizarea tehnologiei pentru prestarea unor servicii energetice moderne și durabile pentru toți în țările în curs de dezvoltare, în special în cele cel mai puțin dezvoltate, statele insulare mici în curs de dezvoltare și țările în curs de dezvoltare fără ieșire la mare, în conformitate cu programele lor respective de suport.

ODD 11 „Dezvoltarea orașelor și a așezărilor umane pentru ca ele să fie deschise tuturor, sigure, reziliente și durabile”

Țintele:

- Până în 2030, asigurarea accesului la sisteme de transport sigure, la prețuri echitabile, accesibile și durabile pentru toți, îmbunătățirea siguranței rutiere, în special prin extinderea rețelelor de transport public, acordând o atenție deosebită nevoilor celor aflați în situații vulnerabile, femei, copii, persoane cu dizabilități și în etate;
- Până în 2030, consolidarea urbanizării incluzive și durabile și a capacității pentru planificarea și gestionarea participativă, integrată și durabilă a așezărilor umane în toate țările;
- Consolidarea eforturilor de protecție și salvagardare a patrimoniului cultural și natural mondial;
- Până în 2030, reducerea pe cap de locuitor a impactului negativ asupra mediului în orașe, inclusiv prin acordarea unei atenții deosebite calității aerului și gestionării deșeurilor municipale și de alt tip;
- Până în 2030, asigurarea accesului universal la spații verzi și publice sigure, incluzive și accesibile, în special pentru femei și copii, persoane în etate și cele cu dizabilități;
- Susținerea conexiunilor pozitive economice, sociale și de mediu între zonele urbane, periurbane și rurale prin consolidarea planificării naționale și regionale pentru dezvoltare;
- Până în 2020, sporirea substanțială a numărului de orașe și așezăminte umane care adoptă și implementează politici și planuri integrate axate pe incluziune, eficiența resurselor, atenuarea și adaptarea la schimbările climatice, rezistența față de dezastre, precum și elaborarea și implementarea în conformitate cu Cadrul de la Sendai pentru Reducerea Riscurilor Dezastrelor 2015-2030 a unui management holist al dezastrelor la toate nivelele.

De asemenea, prezentul Program național și la implementare altor documente de politici, cum ar fi:

- ***Strategia de alimentare cu apă și sanitație 2014-2030 (HG nr. 199/2014)***

Obiectivul specific b) Planificarea și dezvoltarea sistemelor publice de alimentare cu apă și de canalizare în vederea creșterii nivelului accesului populației la servicii de calitate înaltă

Măsurile:

2. Dezvoltarea infrastructurii în domeniul alimentării cu apă și sanitației în localitățile Republicii Moldova
 3. Cerințe privind îmbunătățirea serviciilor în domeniul alimentării cu apă și sanitației
 4. Dezvoltarea SMI în domeniul alimentării cu apă și sanitației
- ***Strategia de Mediu pentru anii 2024-2030 (HG nr. 409/2024)***

Obiectivul general 2. *Îmbunătățirea calității apelor de suprafață și subterane, protecția și gestionarea durabilă a resurselor de apă*

- Direcția prioritară 2.1. *Îmbunătățirea calității apei prin reducerea poluării, eliminarea deversării deșeurilor și minimizarea eliminărilor produselor chimice și a materialelor periculoase, reducerea proporției apelor uzate netratate*
- Direcția prioritară 2.2. *Utilizarea durabilă a resurselor de apă*

Obiectivul general 6. *Asigurarea dezvoltării sistemului de management integrat al deșeurilor și al substanțelor chimice*

- Direcția prioritară 6.1. *Dezvoltarea infrastructurii regionale de tratare a deșeurilor municipale, inclusiv a celor periculoase și reducerea numărului de depozite de deșeurii existente și a suprafeței terenurilor alocate pentru depozite*
- Direcția prioritară 6.2. *Creșterea gradului de pregătire pentru separarea și reciclarea deșeurilor, recuperarea materialelor reciclabile din gospodării și din sectorul comercial/instituțional/industrial, adoptarea noilor principii pentru tranziția către o economie circulară în sectoarele prioritare precum: industria materialelor reciclabile (sticlă, masă plastică, hârtie etc.), industria materialelor de construcții și demolări și a deșeurilor biodegradabile*

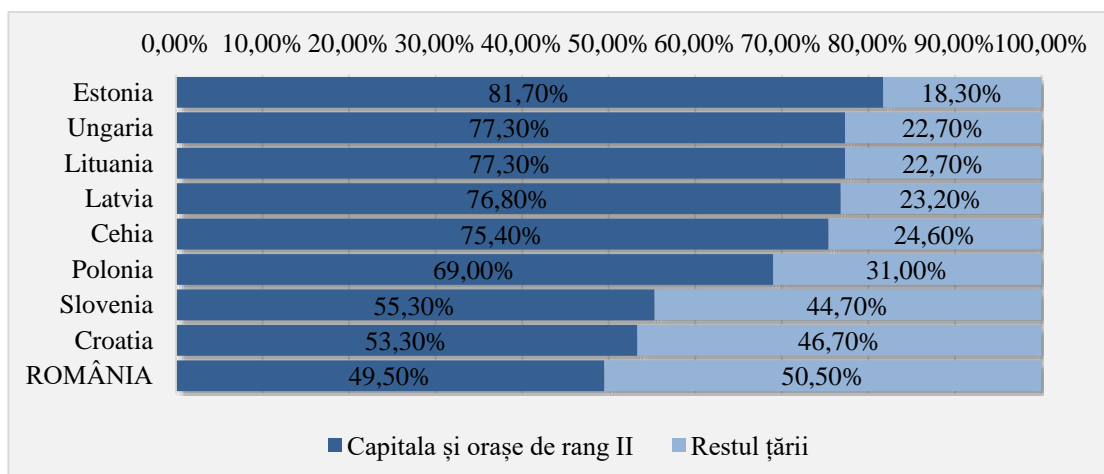
Prezentul Program național urmează a fi implementat în perioada 2021-2027, în cadrul a două etape distincte:

- 1) etapa de pregătire (termen estimativ – 6 luni după aprobarea prezentului Program național);
- 2) etapa de implementare.

Menționăm că experiența tuturor statelor dezvoltate, fără excepție, demonstrează că dezvoltarea și creșterea economică sunt aproape imposibile de asigurat în lipsa unor orașe regionale puternice, ceea ce constituie o provocare esențială pentru Republica Moldova, caracterizată de cel mai jos nivel de urbanizare de pe continentul european (aproximativ 43%).

Practica internațională arată că fără orașe puternic dezvoltate, o țară nu poate avea regiuni puternic dezvoltate și nicio economie națională robustă, deoarece dezvoltarea se manifestă prin concentrarea creșterii în câteva centre și propagarea acesteia către zonele din jur, până când dezvoltarea ajunge în toate colțurile țării. Mai mult, zonele rurale nu pot avea performanțe bune fără zone urbane puternice, iar zonele urbane necesită o integrare teritorială corectă cu cele rurale pentru a obține o expansiune și o dezvoltare durabilă: este greu ca una să fie posibilă fără alta. În general, orașele mari reprezintă sursa de dinamism a unei țări și au un rol esențial în îmbunătățirea performanței economiei naționale și a economiilor regionale.

**Ponderea orașelor capitală și de rangul II
în produsul intern brut în context internațional.
Cine a contribuit la ponderea creșterii din produsul intern brut?**

Surse: Rețeaua europeană de observare a dezvoltării și coeziunii teritoriale și Oficiul pentru Statistică al Uniunii Europene (polii de creștere: faza următoare, 2013)

Doar pe parcursul a ultimilor 15 ani, cu asistența partenerilor internaționali de dezvoltare, au fost efectuate trei analize distincte (în anii 2004, 2012 și 2019), în baza unor metodologii complexe, în vederea determinării centrelor urbane din Republica Moldova, care dețin potențial pentru a deveni poli de creștere regională:

- în anul 2004, cu asistența Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, a fost elaborat Conceptul de dezvoltare urbană durabilă în Republica Moldova, care a fost aprobat de către participanții la Primul forum urban din Republica Moldova, organizat în parteneriat dintre asistența Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare în Moldova și Departamentul construcțiilor și dezvoltării teritoriului (pentru referință: <https://bit.ly/2KquSr2>);
- în anul 2012, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor a aprobat propunerea de politică publică privind dezvoltarea urbană echilibrată în Republica Moldova (pentru referință: <https://bit.ly/2VOh8vB>);
- în anul 2019, Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale a aprobat Studiul privind centrele urbane de dezvoltare din Republica Moldova (pentru referință: <https://bit.ly/2VtxfzD>).

Toate aceste analize au dus la identificarea și recomandarea a șase municipii pentru a fi sprijinite în vederea dezvoltării acestora în calitate de poli de creștere:

- municipiul Edineț (Regiunea de Dezvoltare Nord);
- municipiul Soroca (Regiunea de Dezvoltare Nord);
- municipiul Ungheni (Regiunea de Dezvoltare Centru);
- municipiul Orhei (Regiunea de Dezvoltare Centru);
- municipiul Cahul (Regiunea de Dezvoltare Sud);
- municipiul Comrat (Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia).

Conform analizelor, doar aceste șase municipii posedă potențialul necesar de a deveni motoare de creștere economică la nivel național și regional (conform anexei nr. 2).

Totuși, în prezent, aceste șase municipii au un nivel de dezvoltare socioeconomică încă nesatisfăcător, ceea ce le inhibă potențialul de acțiune ca poli de creștere regională. Mai mult, păstrarea tendințelor actuale de dezvoltare a acestor municipii riscă, pe termen mediu, ca Republica Moldova să rămână fără orașe regionale de mărime medie, capabile să acționeze ca poli de creștere, ceea ce va influența o decădere și mai mare a zonelor proxime și o subminare a ritmurilor de creștere a economiei naționale.

În sensul prezentului Program național se definesc următoarele noțiuni:

dezvoltare urbană – componentă a dezvoltării regionale, care are în centrul său orașul/zona urbană funcțională, evidențiind aspecte sectoriale ale locuirii, ale terenurilor urbane, dezvoltării economice, îmbunătățirii serviciilor publice, protecției mediului etc. ;

urbanizare – (a) proces social prin care orașele cresc, iar societățile devin mai urbane; (b) proces de formare și creștere a orașelor; sau (c) o tranziție istorică de la cea mai mare parte din mediul rural la cea predominant urbană. În termeni statistici, urbanizarea reflectă o creștere a procentului populației totale a unei țări care trăiește în orașe, iar acest număr reprezintă gradul de urbanizare al unei țări. Rata de urbanizare este viteza cu care procentul din totalul populației care locuiește în orașe este în creștere;

pol de creștere – localitate urbană care se remarcă prin concentrarea populației, a activităților economice, sociale și culturale cu caracter polarizator din punct de vedere socioeconomic regional și care stimulează dezvoltarea localităților învecinate. Un pol de creștere concentrează o populație numeroasă într-un context teritorial dat, este ușor accesibil, beneficiază de o infrastructură fizică și locativă bine dezvoltată, oferă o gamă diversificată de servicii publice și private și polarizează economic zona în care este amplasat, găzduind companii din diferite domenii și generând locuri de muncă. Un oraș-pol de creștere: (a) se află în afara ariei de dominație absolută a orașului capitală sau a altor orașe de importanță națională; (b) interacționează cu orașele de nivel superior în domeniul economic și al serviciilor publice și private (învățământ superior, servicii medicale, financiar-bancare, aprovizionarea cu anumite bunuri și servicii); (c) își bazează creșterea pe resursele locale și pe cele din arealele rurale polarizate, având o arie de influență de circa 25-30 km;

revitalizare urbană – proces de eliminare dintr-o stare de criză a zonelor urbane degradate, desfășurat în mod complex, prin acțiuni integrate teritorial și efectuate de către administrațiile locale prin parteneriate locale, regionale, naționale eficiente, în baza unui program de revitalizare;

zonă de influență – teritoriul și localitățile care înconjoară o localitate urbană și care sunt influențate direct de evoluția dezvoltării orașului și de relațiile de cooperare și interdependență care se dezvoltă pe linia activităților economice, a aprovizionării cu produse agroalimentare, a accesului la dotările sociale și comerciale, a echipării cu elemente de infrastructură și cu amenajări pentru odihnă, recreere și turism;

indicator agregat al capacității de polarizare – instrument matematico-statistic bazat pe metode de ierarhizare multicriteriale a unor entități teritoriale, care permite realizarea de clasamente regionale, compararea unităților administrativ-teritoriale și măsurarea decalajelor dintre acestea.

II. ANALIZA SITUAȚIEI

Necesitatea prezentului Program național este determinată de faptul că, actualmente, municipiile Cahul, Comrat, Orhei, Ungheni, Soroca și Edineț, propuse pentru a fi dezvoltate ca poli de creștere, nu dețin suficiente capacități endogene pentru a-și valorifica pe deplin potențialul de dezvoltare în calitate de poli de creștere, fiind în incapacitate de a difuza prosperitate pentru teritoriile rurale adiacente pe care le polarizează, astfel fiind afectată negativ competitivitatea și ritmurile de creștere economică ale Republicii Moldova. Mai mult, păstrarea tendințelor actuale de dezvoltare a acestor municipii riscă, pe termen mediu, ca Republica Moldova să rămână fără orașe regionale de mărime medie, capabile să acționeze ca poli de creștere, ceea ce va influența o decădere și mai mare a zonelor proxime și o subminare a ritmurilor de creștere a economiei naționale.

Analiza detaliată a nivelului de dezvoltare a acestor municipii relevă că niciunul dintre acestea nu corespunde nici măcar criteriilor minime de definire a localităților urbane cu statut de municipiu în conformitate cu Legea nr. 764/2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, înregistrând carențe în majoritatea domeniilor.

Pentru a asigura un nivel minim de dezvoltare socioeconomică a acestor municipii, care ar corespunde unor criterii de bază de definire a unui oraș-pol de creștere, sunt necesare investiții publice de circa 5,4 mld. de lei, inclusiv 1,2 mld. de lei – pentru municipiul Soroca, 1,25 mld. de lei – pentru municipiul Comrat, 1,13 mld. de lei – pentru municipiul Ungheni, 832 mil. de lei – pentru municipiul Cahul, 576 mil. de lei – pentru municipiul Edineț, și 415 mil. de lei – pentru municipiul Orhei (conform anexei nr. 1). Evident, aceste intervenții presupun un efort financiar care depășește cu mult capacitatea bugetelor locale și nu vor putea fi realizate fără un sprijin consistent din partea autorităților publice centrale și donatorilor.

Astfel, toate șase municipii înregistrează curenți în ceea ce privește nivelul de dezvoltare economică locală, având o infrastructură locală deficitară de sprijinire a sectorului privat și de atragere a investițiilor.

În anul 2019, în toate șase municipii, nivelul salariului mediu a fost sub media națională (7 256 lei), ceea ce denotă o predominare a activităților economice cu productivitate joasă. Cel mai mare nivel al salariului mediu se înregistrează în municipiile Cahul (6 975 lei) și Orhei (6 923 lei), urmate de municipiile Ungheni (6 096 lei) și Edineț (5 139 lei). Cel mai mic nivel al salariului mediu se înregistrează în municipiul Soroca (4 500 lei), unde situația economică este cea mai proastă dintre toate aceste șase municipii.

Totodată, numărul existent de locuri de muncă rămâne a fi limitat, nefiind asigurată absorbirea eficientă a excesului de brațe de muncă din zonele rurale proxime. În acest sens, situația este relativ mai bună în municipiile Orhei, Ungheni și Comrat, unde s-a reușit atragerea unor investitori majori prin intermediul subzonelor economice libere. În această ordine de idei, menționăm, spre exemplu, impactul mare pe care l-a avut atragerea companiei nipone „Sumitomo Electric Bordnetze” în subzona economică liberă din municipiul Orhei, care a generat doar în doi ani peste patru mii de locuri noi de muncă, cu un nivel de salarizare peste media locală, ceea ce a îmbunătățit semnificativ poziționarea municipiului în calitate de centru regional de ocupare în raport cu câteva raioane proxime.

Situația este mai complicată în municipiile Soroca, Edineț și Cahul, unde dezvoltarea infrastructurii platformelor investiționale (parcuri industriale și/sau subzone economice libere) a fost inițiată recent. În mod special, se evidențiază situația economică a municipiului Soroca, unde raportul dintre numărul locurilor de muncă în sectorul privat și numărul total al populației în vârstă aptă de muncă este mai mic de 30%.

Relevăm că subzonele economice libere din municipiile Soroca și Cahul (subzona din s. Crihana Veche) continuă să fie neatractive pentru potențialii investitori, deoarece încă nu sunt conectate la toate rețelele ingineresti de utilități publice, în acest sens fiind necesare investiții de circa 40 mil. de lei pentru subzona economică liberă din Cahul (amplasată pe teritoriul administrativ al s. Crihana Veche) și 13,7 mil. de lei pentru subzona economică liberă din Soroca, ceea ce depășește mult capacitatea financiară a bugetelor locale.

Tabelul 1

Performanța economiilor locale pe anul 2019

Nr. crt.	Indicatori	Cahul	Edineț	Orhei	Soroca	Ungheni	Comrat
1.	Salariul mediu, lei	6,975	5,139	6,923	4,500	6,096	5,500
2.	Numărul agenților economici activi (care prezintă rapoarte)*	573	436	682	455	737	502
3.	Numărul deținătorilor de patente, persoane	436	680	471	827	584	980

Nr. crt.	Indicatori	Cahul	Edineț	Orhei	Soroca	Ungheni	Comrat
4.	Numărul locurilor de muncă (cu excepția celor cu finanțare din buget), mii de persoane	8,9	4,3	10	6,8	8,5	6,8
5.	Raportul dintre numărul locurilor de muncă create de sectorul privat și numărul total al populației prezente în vârstă aptă de muncă	33,8%	35,9%	50,5%	28,6%	36,9%	44,4%

Sursa: în baza datelor furnizate de către Biroul Național de Statistică, autoritățile publice locale și calculele experților

***Notă:** datele pentru anul 2017

Doar două municipii (Soroca și Cahul) dispun de infrastructură de sprijinire a afacerilor nou-formate (incubatoare de afaceri), ambele fiind dezvoltate cu sprijinul donatorilor străini. În celelalte patru municipii nu există incubatoare de afaceri, iar dezvoltarea acestora necesită investiții de circa 15 mil. de lei pentru fiecare municipiu.

Performanța economică scăzută a acestor șase municipii se reflectă în capacitatea fiscală redusă a bugetelor locale în comparație cu municipiul Chișinău.

Tabelul 2

Capacitatea fiscală pe anul 2019

Nr. crt.	Indicatori	Cahul	Edineț	Orhei	Soroca	Ungheni	Comrat
1.	Capacitatea fiscală pe locuitor ¹⁾ , lei	1 625	1 390	2 511	1 057	1 640	1 948
2.	% față de municipiul Chișinău (3 724 lei/locuitor)	44%	37%	67%	28%	43%	52%

Sursa: datele Ministerului Finanțelor:

¹⁾ – calculată în baza metodologiei de calcul a transferurilor cu destinație generală stabilită de Legea nr. 397/2003 privind finanțele publice locale;

²⁾ – prin derogare de la metodologia sus-menționată, au fost incluse în calculul mediei naționale și unitățile administrativ-teritoriale de nivelul întâi din UTA Găgăuzia.

Conform estimărilor administrațiilor publice locale, la data de 31 decembrie 2019, peste 80% dintre drumurile locale din aceste municipii sunt de calitate nesatisfăcătoare. Mai mult, în municipiile Cahul și Ungheni, ponderea drumurilor asfaltate este mai mică de 35%, ceea ce este mult sub nivelul minim de 60% solicitat de legislație, ca condiție pentru o localitate urbană pentru a corespunde statutului de municipiu.

Tabelul 3

Calitatea drumurilor locale pe anul 2019

Nr. crt.	Indicatori	Cahul	Edineț	Orhei	Soroca	Ungheni	Comrat
1.	Lungimea drumurilor în perimetrul municipiului, km	119,9	82	78	168	132,4	149
2.	Ponderea drumurilor asfaltate	32%	61%	60%	58%	31%	44%
3.	Ponderea drumurilor locale de calitate nesatisfăcătoare	90%	84%	60%	80%	90%	70%

Sursa: datele furnizate de către autoritățile administrației publice locale

În acest sens, pentru a asigura un nivel satisfăcător al calității infrastructurii rutiere în aceste șase municipii (ce presupune minimum 60% dintre drumuri să fie asfaltate), sunt necesare investiții de aproximativ 3 mld. de lei pentru construcția sau reabilitarea capitală a circa 300 km de drumuri.

Notă: costurile estimative au fost calculate în baza datelor autorităților publice locale cu privire la starea drumurilor și costul mediu de minimum 10 mil. de lei pentru construcția sau reabilitarea capitală a 1 km de drum urban, inclusiv borduri, trotuare și căi de acces.

În ceea ce privește dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare și a utilităților locale, cea mai nesatisfăcătoare situație se atestă în privința acoperirii cu servicii de canalizare și epurare a apelor uzate. În acest sens, doar municipiile Orhei și Edineț dispun de stații de epurare a apelor uzate funcționale, care corespund normativelor. În municipiile Ungheni și Cahul, stațiile de epurare a apelor uzate sunt uzate moral și fizic, funcționând, în prezent, doar parțial (treapta mecanică). În municipiul Comrat, stația de epurare a apelor uzate este nefuncțională, nemaiputând fi reabilitată. Cea mai gravă situație se atestă în municipiul Soroca, care nu are stație de epurare a apelor uzate, reziduurile fiind revărsate, fără tratare, direct în râul Nistru.

Conform estimărilor existente (în baza studiilor de fezabilitate sau prefezabilitate aprobate), pentru construcția stației de epurare a apelor uzate în municipiul Soroca sunt necesare 11,8 mil. de euro, în municipiul Comrat – 9 mil. de euro, în municipiul Ungheni – 10 mil. de euro și în municipiul Cahul – 9 mil. de euro (**sursa:** pentru municipiile Soroca și Ungheni – conform estimărilor studiilor de prefezabilitate elaborate în anul 2019, cu asistența Agenției de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare; pentru municipiul Comrat – conform estimărilor Planului sectorial de alimentare cu apă și canalizare pentru Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia (2018-2025) (fișă de proiect privind dezvoltarea sistemului de alimentare cu apă și canalizare în municipiul Comrat); pentru municipiul Cahul – conform Studiului de fezabilitate aprobat în anul 2019).

Menționăm că doar elaborarea documentației tehnice pentru construcția unei stații de epurare a apelor uzate depășește 0,5 mil. de euro, costuri care nu pot fi acoperite de niciun municipiu din sursele bugetului local.

Cu excepția municipiilor Orhei și Cahul, în restul municipiilor, gradul actual de acoperire cu servicii de canalizare nu corespunde cerințelor minime (70%). Mai mult, în municipiile Comrat și Edineț, acest indicator este mai mic de 50%. În acest context, pentru creșterea nivelului de acoperire până la minimum 70%, sunt necesare investiții de circa 66 mil. de lei pentru municipiul Comrat, 75 mil. de lei – pentru municipiul Ungheni, 13,5 mil. de lei – pentru municipiul Edineț și 10 mil. de lei – pentru municipiul Soroca (**sursa:** pentru municipiul Comrat – conform estimărilor Planului sectorial de alimentare cu apă și canalizare pentru Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia (2018-2025) (fișă de proiect privind dezvoltarea sistemului de alimentare cu apă și canalizare în municipiul Comrat); pentru municipiul Ungheni – conform

estimărilor Strategiei de alimentare cu apă și canalizare a raionului Ungheni (2019-2025); pentru municipiul Edineț – conform estimărilor Studiului de fezabilitate aprobat în anul 2018).

În două municipii (Edineț și Soroca), gradul de acoperire cu servicii de iluminat public este sub nivelul minim stabilit de legislație, iar în municipiul Cahul – la limita de jos.

Municipiile (Edineț, Soroca, Orhei și Ungheni) nu dispun de poligoane autorizate de depozitare a deșeurilor solide, confruntându-se cu curențe de mediu grave.

**Corespunderea nivelului de dezvoltare a infrastructurii
tehnico-edilitare cu cerințele minime* pe anul 2019**

Nr. crt.	Indicatori	Cahul	Edineț	Orhei	Soroca	Ungheni	Comrat
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Minimum 80% acoperire cu servicii centralizate de alimentare cu apă	Da	Da	Da	Da	Da	Da
		98%	82%	98%	89%	82%	93%
2.	Corespunderea calității apei din apeduct cerințelor normative față de apa potabilă	Da	Nu	Da	Da	Da	Nu
3.	Minimum 70% acoperire cu servicii centralizate de canalizare	Da	Nu	Da	Nu	Nu	Nu
		78%	45%	72%	52%	54%	38%
4.	Minimum 70% acoperire cu servicii de evacuare centralizată a deșeurilor	Da	Da	Da	Da	Da	Da
		85%	80%	98%	85%	75%	90%
5.	Minimum 60% acoperire cu servicii de iluminare stradală	Da	Nu	Da	Nu	Da	Da
		60%	50%	99%	58%	70%	71%
6.	Stație de epurare a apelor uzate funcțională în trei trepte	În implem entare	Nu	Da	Nu	Nu	Nu
7.	Poligon autorizat de deșeuri solide	Da	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu

* **Notă:** în conformitate cu cerințele minime înaintate față de municipii în prevederile Legii nr. 764/2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova.

Sursa: date furnizate de către autoritățile administrației publice locale

Cu excepția municipiului Orhei, niciunul dintre aceste șase municipii nu dispune de un serviciu local de transport public urban de calitate acceptabilă, autoritățile publice locale nefiind capabile financiar să asigure procurarea unităților de transport moderne. În aceste condiții, actualmente, serviciile de transport publice în cinci municipii au fost delegate agenților

economici privați, care utilizează în majoritate unități de transport (microbuze) cu un grad sporit de uzură fizică și morală și cu o calitate nesatisfăcătoare a serviciilor prestate.

Tabelul 5

Dezvoltarea sistemelor de transport urban pe anul 2019

Nr. crt.	Indicatori	Cahul	Edineț	Orhei	Soroca	Ungheni	Comrat
1.	Lungimea totală a rutelor, km	81	9,4	92,9	71	99	85
2.	Numărul stațiilor	67	14	61	30	5	43
3.	Numărul călătorilor transportați, mil.	1,97	0,35	3,2	Lipsă de date	2,6	0,28
4.	Numărul unităților de transport (microbuze) în operare	56	4	35	58	24	17

Sursa: date furnizate de către administrațiile publice locale

Pentru dezvoltarea unor servicii de transport public moderne, capabile să acorde servicii de calitate, municipiile ar avea nevoie de investiții în valoare de la 3-5 mil. de lei (Edineț, Comrat) până la peste 20 mil. de lei (Soroca, Ungheni, Cahul), în condițiile în care s-ar opta pentru unitățile de transport cu eficiență energetică sporită.

Totodată, în ceea ce privește calitatea vieții, niciunul dintre aceste șase municipii nu dispune de o infrastructură minimă de spații publice și facilități pentru a acoperi necesitățile de bază pentru a fi atractive pentru cetățeni.

În acest sens se atestă două curențe majore: existența și funcționarea zonelor de recreere și a complexelor sportive multifuncționale. Astfel, niciun municipiu nu deține un complex sportiv multifuncțional (inclusiv dotat cu bazin) pentru asigurarea necesităților regionale, precum și pentru găzduirea unor competiții regionale și naționale. Construcția unui asemenea obiectiv necesită investiții de minimum 50 mil. de lei.

Toate municipiile sunt caracterizate de curențe grave în ceea ce privește calitatea infrastructurii urbanistice, aceasta fiind în majoritate dezvoltată în perioada sovietică, fără ca să beneficieze ulterior de intervenții sistematice de reabilitare și revitalizare urbană.

Două dintre cele mai vizibile și sensibile probleme urbanistice se referă la calitatea centrelor civice și calitatea cartierelor blocurilor de locuințe. În cea mai mare parte, acestea sunt dominate de construcții vechi cu fațade deteriorate, spații publice degradate și rețele ingineresti învechite.

Totodată, cu excepția municipiului Orhei, niciun municipiu nu deține o zonă de recreere de calitate, care trebuie considerată un atribut obligatoriu pentru un oraș-pol de creștere regională.

Cu toate că fiecare municipiu și-a priorizat asemenea proiecte în strategiile locale de dezvoltare, niciunul dintre acestea nu deține resurse financiare necesare pentru a iniția implementarea lor. În acest sens sunt necesare investiții de circa 190 mil. de lei, inclusiv pentru:

- revitalizarea Zonei de odihnă și agrement „Lacul Sărat” în municipiul Cahul (35 mil. de lei);
- amenajarea Zonei de recreere „Parcul Vasile Alecsandri” (40 ha și trei lacuri) din municipiul Edineț (18 mil. de lei);
- reabilitarea falezii râului Nistru și a spațiului adiacent în zonă de promenadă în municipiul Soroca (100 mil. de lei);
- amenajarea Lacului Delia în zonă de agrement și recreere în municipiul Ungheni (31 mil. de lei);

• amenajarea turistică și de agrement a obiectivului „Satul Găgăuz” (teritoriul adiacent luncii râului Ialpuș) în municipiul Comrat (20 mil. de lei).

Tabelul 6

Acoperirea cu servicii sociale, de recreere și turistice de bază pe anul 2019

Nr. crt.	Indicatori	Cahul	Edineț	Orhei	Soroca	Ungheni	Comrat
1.	Funcționarea unei săli de spectacole de minimum 500 de locuri	Da	Da	Da	Da	Da	Da
		620	600	800	800	800	620
2.	Funcționarea unui stadion de minimum 500 de spectatori	Da	Da	Da	Da	Da	În proces de construcție
		3 mii	0,6 mii	3 mii	1 mie	0,5 mii	5 mii
3.	Funcționarea unui complex sportiv cu toate facilitățile (inclusiv bazin)	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu
4.	Zonă de recreere	Nu	Nu	Da	Nu	Nu	Nu
5.	Minimum 40 de locuri de cazare	Da	Da	Da	Da	Da	Da
		100	82	114	200	105	123

Sursa: date furnizate de către administrațiile publice locale

Respectiv, având economii subdezvoltate și un nivel inferior al calității vieții, toate aceste municipii (Cahul, Comrat, Ungheni, Orhei, Soroca și Edineț) se caracterizează printr-un declin demografic pronunțat, pierzând pe parcursul ultimelor decenii peste 20-30% din populație, în special în rezultatul migrației interne și externe.

În acest sens, cel mai mare declin demografic a fost înregistrat în municipiile Soroca și Orhei, unde numărul populației recensate a scăzut cu peste 40% în comparație cu anul 1989. Totodată, prognozele pentru următoarea perioadă sunt în majoritate pesimiste.

Tabelul 7

Evoluția numărului populației, mii de persoane

Nr. crt.	Municipii	1989	2004	2014	2014/1989
1.	Cahul	42,9	35,5	30,0	70%
2.	Edineț	19,5	15,6	15,5	79%
3.	Orhei	38,0	25,6	21,1	56%
4.	Soroca	42,3	28,3	22,2	52%
5.	Ungheni	37,8	32,5	30,8	81%
6.	Comrat	25,8	23,3	20,1	78%

Sursa: datele recensămintelor populației din anii 1989, 2004 și 2014

Totodată, fenomenul de descreștere a numărului populației se caracterizează printr-o tendință de îmbătrânire și reducere a ponderii persoanelor tinere.

În acest sens, situația este cea mai nesatisfăcătoare în municipiul Edineț, unde ponderea populației în vârstă aptă de muncă a constituit 65% în anul 2019, ceea ce este chiar sub media națională de 68%, iar ponderea persoanelor în vârstă de pensionare a depășit 20%, ceea ce este peste media națională de 16% (**sursa:** conform datelor Biroului Național de Statistică pentru anul 2018).

În cadrul Programului de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova, un obiectiv fundamental va fi asigurarea incluziunii grupurilor vulnerabile iar implementarea proiectelor de investiții va respecta principiul „Nimeni nu este lăsat în urmă”, parte esențială a Agendei pentru Dezvoltare Durabilă 2030.

Programul Național include măsuri specifice care vor asigura planificarea și implementarea proiectelor investiționale prevăzute în portofoliu, astfel încât să nu discrimineze și să răspundă nevoilor diverse ale comunităților locale. În acest context, vor fi examinate și integrate prevederi specifice în următoarele domenii:

1. **Gen:** Fiecare proiect va include o evaluare a impactului asupra femeilor și bărbaților, asigurându-se că beneficiile dezvoltării sunt distribuite echitabil între sexe. Vor fi promovate măsuri care să sprijine participarea activă a femeilor în procesul de luare a deciziilor și implementare a proiectelor.

2. **Vârstă:** Proiectele vor lua în considerare necesitățile specifice ale tuturor categoriilor de vârstă, inclusiv ale tinerilor și ale persoanelor vârstnice. Se vor include facilități și soluții care să asigure accesibilitatea și participarea acestora la beneficiile aduse de proiecte, precum și dezvoltarea unor activități care să sprijine integrarea lor activă în comunitate.

3. **Dizabilități:** Va fi acordată o atenție deosebită persoanelor cu dizabilități. Proiectele vor include măsuri de accesibilitate și adaptabilitate, atât la nivelul infrastructurii, cât și al serviciilor publice. Se vor asigura condiții adecvate pentru integrarea acestora în viața socială și economică a comunității.

4. **Etnie și diversitate culturală:** Proiectele vor fi sensibile la diversitatea etnică și culturală a populației locale. Vor fi dezvoltate măsuri care să promoveze incluziunea etnică și să asigure că grupurile minoritare beneficiază de aceleași oportunități de dezvoltare. În plus, se va respecta diversitatea lingvistică, pentru a permite accesul tuturor la informațiile și beneficiile proiectelor.

5. **Reședință:** Se va acorda o atenție deosebită persoanelor din zonele mai izolate sau defavorizate, asigurându-se că proiectele vor contribui la reducerea disparităților între zonele urbane și rurale. Se vor dezvolta inițiative care să îmbunătățească accesul la servicii și infrastructură de calitate în toate regiunile, inclusiv în zonele mai puțin dezvoltate.

În acest sens, fiecare proiect va include măsuri de monitorizare și evaluare a impactului social, astfel încât să se asigure că nu sunt lăstate în urmă grupuri vulnerabile și că toate persoanele, indiferent de gen, vârstă, dizabilități, etnie sau alte criterii, vor beneficia în mod egal de pe urma dezvoltării. Aceste măsuri vor fi integrate încă din faza de proiectare și vor fi monitorizate continuu pe parcursul implementării, pentru a garanta respectarea principiului „Nimeni nu este lăsat în urmă” în toate etapele procesului de dezvoltare.

III. OBIECTIVELE PREZENTULUI PROGRAM NAȚIONAL

Obiectivul general al prezentului Program național este crearea în Republica Moldova a unei rețele de orașe-poli de creștere regională, atractive pentru locuitori, antreprenori și vizitatori care generează creșterea, ocuparea forței de muncă și stimulează dezvoltarea zonelor teritoriale adiacente.

În urma rezultatelor obținute în cadrul analizelor indicatorilor de dezvoltare socioeconomică și generalizați în indicatorul agregat al capacității de polarizare pentru identificarea polilor de creștere (conform anexei nr. 2), dar și a capacității financiare a Republicii Moldova de a susține o intervenție dedicată centrelor urbane de dezvoltare, prezentul Program național vizează șase municipii care au potențialul necesar de a deveni orașe-poli de creștere la nivel național și regional: Cahul, Comrat, Edineț, Soroca, Orhei și Ungheni.

Aceste șase localități urbane desemnate ca și orașe-poli de creștere au o serie de caracteristici comune:

- se află în afara ariei de dominație absolută a orașului capitală (municipiul Chișinău) sau a altor orașe de importanță națională (municipiul Bălți);
- interacționează cu orașele de dominație absolută interne (Chișinău și Bălți), dar și regionale (Cernăuți, Moghilev-Podolsk, Botoșani, Iași, Galați), mai ales în domeniul economic (comerț, transport, aprovizionarea cu anumite bunuri) și al serviciilor publice și private (învățământ superior, servicii medicale de specialitate, servicii financiar-bancare, aprovizionarea cu anumite servicii);
- își bazează creșterea pe resursele endogene și pe cele din arealele rurale polarizate, având o arie de influență locală (de maximum 30 km/sau un interval temporar necesar pentru deplasarea cu mașina – navetism acceptat).

În zona de influență a acestor șase municipii (la distanță de 30 km) locuiesc peste un milion de cetățeni.

Obiectivul general se propune a fi atins prin realizarea următoarelor **obiective specifice**:

1) îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare, urmărind:

- creșterea cu 15% a ponderii drumurilor asfaltate în orașele-poli de creștere până în anul 2027 (în anul 2019, indicatorul a constituit în medie 35%);
- asigurarea funcționării și acoperirea cu servicii de transport public urban a minim 85% din teritoriul orașelor-poli de creștere până în anul 2027 (în anul 2019, în cinci din șase municipii nu funcționa în general transportul public urban).

Stabilirea acestui obiectiv specific s-a bazat pe importanța pe care o are accesibilitatea la nivelul unui areal urban. Țintele aferente acestui obiectiv specific vizează evoluția pozitivă la nivel micro-regional a următoarelor aspecte: îmbunătățirea calității căilor de comunicații (drumuri publice), amenajarea străzilor orașenești și a trotuarelor, creșterea calității transportului de pasageri cu mijloace de transport public;

2) dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea, urmărind:

- creșterea salariului mediu în orașele-poli de creștere în mărime de 90 % din media națională până în anul 2027 (în anul 2019, media pe șase municipii a constituit 70-90%);
- rata de acoperire cu locuri de muncă va crește până la 55% față de numărul populației în vârstă aptă de muncă până în anul 2027 (în anul 2019, indicatorul pe municipii a constituit 30-50%);
- creșterea capacității fiscale a orașelor-poli de creștere până la minimum 70% din nivelul municipiului Chișinău până în anul 2027 (în anul 2019, indicatorul a constituit 34-67%).

Stabilirea acestui obiectiv specific are la bază importanța pe care o are dezvoltarea economică la nivelul unui areal urban. Domeniile-țintă ale acestui obiectiv specific vor fi evoluțiile pozitive la nivelul celor șase orașe-poli de creștere regională pentru următoarele aspecte: creșterea produsului intern brut, a valorii producției fabricate, a numărului salariaților, a productivității, a ratei de activitate, precum și a ratei de ocupare a populației;

3) revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice, urmărind dotarea fiecărui oraș-pol de creștere cu o infrastructură minimă de spații publice îmbunătățite: un centru civic revitalizat, o zonă de recreere de calitate și un complex sportiv multifuncțional dotat, inclusiv cu bazin acoperit.

- asigurarea construcției a minim unui centru civic în fiecare oraș-pol de creștere până în anul 2027;

- construcția a minim unui centru sportiv multifuncțional în fiecare oraș-pol de creștere până în anul 2027.

4) modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice, urmărind:

- creșterea nivelului de acoperire cu servicii centralizate de canalizare până la minimum 70% în anul 2027 (în anul 2019, media cumulativă pe orașe-poli de creștere a fost de 57%);

- creșterea nivelului de acoperire cu servicii de iluminare nocturnă până la minimum 80% din teritoriul orașelor-poli de creștere până în anul 2027 (în anul 2019, media cumulativă pe orașe-poli de creștere a fost de 68%);

- construcția/reconstrucția a 5 stații de epurare în orașele-pol de creștere până în anul 2027.

Stabilirea acestui obiectiv specific s-a axat pe importanța pe care o are în determinarea nivelului calității vieții cetățenilor a dotărilor specifice cu infrastructură tehnico-edilitară, precum și pe calitatea serviciilor publice prestate. Țintele aferente acestui obiectiv specific vor consta în evoluțiile pozitive la nivelul celor șase municipii a următorilor indicatori: creșterea gradului de acoperire cu sisteme de alimentare cu apă și canalizare, dotarea cu sisteme de epurare a apelor uzate, de iluminat public.

Obiectivele generale și specifice au fost stabilite pentru obținerea următoarelor efecte:

- o rețea de centre urbane care ating un nivel mai înalt de dezvoltare distribuită relativ uniform pe întreg teritoriul țării „atrage” după sine întreg teritoriul adiacent și formează o contrapondere procesului de dezvoltare dominat de unul sau de două orașe mari;

- o rețea de centre urbane dezvoltate distribuită relativ uniform pe întreg teritoriul țării formează „coloana vertebrală” a dezvoltării și îi asigură coeziune, stabilitate și diminuarea dezechilibrelor;

- o rețea de centre urbane dezvoltate prin stimularea competitivității și creșterii economice a zonelor lor adiacente poate asigura mai rapid și mai uniform dezvoltarea pe întreg teritoriul țării;

- o rețea de centre urbane asigură „structura de sprijin” instituțională a implementării tuturor celorlalte politici de dezvoltare (sectoriale și generale), pentru că aria de implementare a politicilor de dezvoltare trebuie să fie axată nu doar pe un oraș sau două orașe, și să aibă o zonă de influență suficient mai mare.

Totodată, proiectele și măsurile propuse pentru implementare în cadrul prezentului Program național vor integra în mod imperativ următoarele priorități transversale:

- incluziunea socială. Se va ține cont de necesitățile specifice ale locuitorilor din grupurile vulnerabile, pentru a evita efectele nedorite de marginalizare socială. În mod special, vor fi abordate necesitățile și interesele grupurilor de populație cu venituri mici, populației în vârstă înaintată, tinerilor și persoanelor cu dizabilități. Abordările de dezvoltare trebuie să țină cont inclusiv de necesitățile specifice ale cartierelor urbane defavorizate și marginalizate;

- buna guvernare. Se va urmări promovarea principiilor de transparență decizională, reprezentativitate, eficiență, eficacitate, inovație și orientare pe termen lung în vederea creșterii încrederii în factorii de decizie locali și naționali și dezvoltarea unor parteneriate largi pentru dezvoltare între toți actorii implicați;

- eficiența energetică. Se va pune accent obligatoriu pe găsirea și implementarea soluțiilor tehnice care vor asigura o eficiență energetică maximă, pentru minimizarea efectelor negative ale dezvoltării asupra mediului înconjurător;

• aspecte de gen. Proiectarea și dezvoltarea obiectivelor de infrastructură economică, urbanistică, tehnică și edilitară vor ține cont în mod obligatoriu de nevoile diferite ale femeilor, bărbaților și copiilor (băieți și fete), pentru asigurarea respectării aspectelor specifice de gen.

IV. PROIECTE PRIORITARE

Prezentul Program național prevede implementarea unui portofoliu de proiecte, care reflectă prioritățile individuale specifice ale fiecărui municipiu, determinate în baza evaluării necesităților minime pentru consolidarea potențialului de orașe-poli de creștere regională:

IV – 1: portofoliul de proiecte prioritare pentru municipiul Cahul:

Nr. crt.	Proiecte	Cost estimativ, mil. lei	Sursa de acoperire	Comentariu
1	2	3	4	5
Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare				
1.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor *lista străzilor pentru reabilitare urmează a fi determinate la etapa de pregătire	150	Surse pentru reconstrucția drumurilor, care urmează a fi identificate suplimentar de la donatori, bugetele de stat și local, organizațiile financiare internaționale	Se prevede asigurarea a minimum 25% din necesități pentru atingerea indicatorului minim de corespundere cu statutul de oraș-pol de creștere regională (60% de drumuri asfaltate în stare bună)
2.	Dezvoltarea sistemului de transport public urban (dotarea tehnică cu unități de transport ecologic)	26	Parteneri de dezvoltare – surse necesare a fi identificate	Proiectul a fost prioritarizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea				
3.	Construcția capitală a pieței agroalimentare	32	Parteneri de dezvoltare (11 mil lei – Programul ”EU4Moldova: regiuni cheie” și 21 mil. lei – de identificat suplimentar)	Proiectul este prioritarizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025
4.	Construcția Centrului de Excelență și Inovații în Afaceri („ICT	18	Parteneri de dezvoltare	Proiect prioritarizat pentru finanțare de către Agenția Suedeză pentru Dezvoltare

	Innovation hub and Excellence Centre in Cahul")			și Cooperare Internațională și UE.
5.	Finalizarea proiectului de amenajare a Zonei de odihnă și agrement „Lacul Sărat”	35	25 mil. lei - Bugetul de stat prin prezentul Program Național și 10 mil. lei - surse necesare a fi identificate din partea partenerilor de dezvoltare	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025
6.	Dotarea cu infrastructură a subzonei economice libere din s. Crihana Veche	40	12,54 mil. lei – FNDRL și 27,46 mln lei - surse necesare a fi identificate din partea partenerilor de dezvoltare	Proiectul a fost prioritizat în procesul de elaborare a prezentului Program național
Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice				
7.	Construcția unui complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot)	80	40.46 mil. lei - Bugetul de stat prin prezentul Program național și 39.54 mil. lei - surse necesare a fi identificate din partea partenerilor de dezvoltare	Proiectul a fost prioritizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
8.	Reconstrucția capitală a căminului studențesc nr. 3 al Universității de Stat „Bogdan-Petriceicu Hasdeu” din Cahul (în colaborare cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, ca fondator al Universității de Stat „Bogdan-Petriceicu Hasdeu”)	80	35 mil. lei - Bugetul de stat prin prezentul Program național și 45 mil. lei - din partea partenerilor de dezvoltare	Proiectul a fost prioritizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
9.	Lucrări complexe de revitalizare urbană a centrului civic al municipiului	80	Parteneri de dezvoltare – 65 mil. lei și Bugetul local – 15 mil. lei	Prioritate agreată în cadrul Programului EU4Moldova: regiuni cheie.

Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice				
10.	Extinderea și modernizarea iluminatului stradal pentru acoperirea a 75% din teritoriul municipiului	53,5	Bugetul de stat prin prezentul Program național	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025
Contribuții complementare din partea autorităților publice locale pentru cofinanțarea elaborării documentației tehnice		3,6	Bugetul autorităților publice locale	

IV- 2: portofoliul de proiecte prioritare pentru municipiul Comrat:

Nr. crt.	Proiecte	Cost estimativ, mil. lei	Sursa de acoperire	Comentariu
1	2	3	4	5
Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare				
1.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor *lista străzilor pentru reabilitare urmează a fi determinate la etapa de pregătire	110	Surse pentru reconstrucția drumurilor, care urmează a fi identificate suplimentar de la donatori, bugetele de stat și local, organizațiile financiare internaționale	Se prevede asigurarea a minimum 25% din necesități pentru atingerea indicatorului minim de corespundere cu statutul de oraș-pol de creștere regională (60% de drumuri asfaltate în stare bună)
2.	Dezvoltarea sistemului de transport public urban (dotarea tehnică cu unități de transport ecologic)	15	Parteneri de dezvoltare – surse necesare a fi identificate național	Proiectul a fost prioritizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea				
3.	Construcția edificiului Centrului regional de business, multifuncțional (va încorpora incubatorul de afaceri, spații pentru birouri TIC și BPO, spații de	75	Parteneri de dezvoltare	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025 și în Planul de dezvoltare economică locală

1	2	3	4	5
	producție pentru închiriere investitorilor), va fi dezvoltat și operaționalizat în cooperare cu Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (inclusiv gestionarea ulterioară)			
4.	Dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare și amenajarea teritoriului adiacent luncii râului Ialpug pentru transformarea în zonă turistică și de agrement „Satul Găgăuz”	20	Bugetul de stat prin prezentul Program național	Proiectul este prioritarizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025 și este reflectat în Planul urbanistic general pentru anii 2021-2035 (în proces de finalizare)
Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice				
5.	Extinderea rețelelor de canalizare pentru a crește rata de acoperire cu servicii de la 38% la 70%	75	Bugetul de stat prin prezentul Program național (31.5 mil. de lei), parteneri de dezvoltare – (40 mil. de lei) și bugetul local (3.5 mil. lei)	Proiect prioritarizat în Programul regional sectorial în domeniul „Alimentare cu apă și canalizare pentru Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia 2018-2025”
6.	Construcția stației de epurare a apelor uzate	167.7	Parteneri de dezvoltare (Banca Mondială)	Proiect prioritarizat în Programul regional sectorial în domeniul „Alimentare cu apă și canalizare pentru Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia 2018-2025”
Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice				
7.	Construcția unui complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot)	100	71.5 mil. lei - Bugetul de stat prin prezentul Program național și 28.5 mil. lei – parteneri de dezvoltare (surse necesare de identificat)	Proiectul este prioritarizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025

1	2	3	4	5
Contribuții complementare din partea autorităților publice locale pentru cofinanțarea elaborării documentației tehnice		3,6	Bugetul autorităților publice locale	

IV – 3: portofoliul de proiecte prioritare pentru municipiul Ungheni:

Nr. crt.	Proiecte	Cost estimativ, mil. lei	Sursa de acoperire	Comentariu
----------	----------	--------------------------	--------------------	------------

1	2	3	4	5
Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare				

1.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor *lista străzilor pentru reabilitare urmează a fi determinate la etapa de pregătire	163	Surse pentru reconstrucția drumurilor, care urmează a fi identificate suplimentar de la donatori, bugetele de stat și local, organizațiile financiare internaționale	Se prevede asigurarea a minimum 25% din necesități pentru atingerea indicatorului minim de corespundere cu statutul de oraș-pol de creștere regională (60% de drumuri asfaltate în stare bună)
2.	Dezvoltarea sistemului de transport public urban (dotarea tehnică cu unități de transport ecologic)	25.23	15 mil. lei - Bugetul de stat prin prezentul Program național și 10 mil.MDL – bugetul APL	Proiectul a fost prioritizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)

Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea

3.	Construcția unei hale moderne pentru piața agroalimentară regională	60	54.07 mil. lei - Bugetul de stat prin prezentul Program Național, 1,6 mil. lei – surse identificate de la parteneri de dezvoltare și 4.33 mil. lei – surse necesare de identificat.	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025
4.	Construcția Centrului regional de business	75	Parteneri de dezvoltare –	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare

1	2	3	4	5
	„EXPUN”, care va include inclusiv un centru de birouri pentru activitățile TIC și BPO, incubator de afaceri, o sală de conferințe și de expoziții, va fi dezvoltat și operaționalizat în cooperare cu Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (inclusiv gestionarea ulterioară)		surse necesare a fi identificate național	socioeconomică locală pentru anii 2019-2025
Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice				
5.	Amenajarea zonei Lacului Delia în zonă de recreere și agrement de importanță regională	45	41,23 mil. lei - Bugetul de stat prin prezentul Program național și 3,77 mil. lei – parteneri de dezvoltare (surse necesare de identificat)	Proiectul este prioritarizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025
6.	Reparația digului pe râul Prut	45	Parteneri de dezvoltare – surse necesare a fi identificate suplimentar	Proiectul este prioritarizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025
7.	Lucrări complexe de revitalizare urbană a centrului civic al municipiului	80	35 mil. lei - Bugetul de stat prin prezentul Program național și 45 mil. lei – parteneri de dezvoltare (EU4Moldova: regiuni cheie)	Prioritate agreată în cadrul Proiectului finanțat de către Uniunea Europeană și implementat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare „EU4Ungheni”
Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice				
8.	Construcția stației de epurare a apelor uzate	200	Parteneri de dezvoltare – surse necesare a fi identificate suplimentar	Proiectul este prioritarizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025. Studiul de fezabilitate elaborat cu asistența

1	2	3	4	5
				Agenției de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare în anul 2019
9.	Extinderea rețelelor de canalizare pentru creșterea ratei de acoperire cu servicii de la 54% la 70%	73.8	3.7 mil. lei - bugetul de stat prin prezentul Program național, 55.4 mil. lei – parteneri de dezvoltare și 14.7 mil. lei – bugetul local.	Proiectul este priorizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025
Contribuții complementare din partea autorităților publice locale pentru cofinanțarea elaborării documentației tehnice		3,6	Bugetul autorităților publice locale	

IV- 4: portofoliul de proiecte prioritare pentru municipiul Edineț:

Nr. crt.	Proiecte	Cost estimativ, mil. lei	Sursa de acoperire	Comentariu
----------	----------	--------------------------	--------------------	------------

1	2	3	4	5
Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare				
1.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor *lista străzilor pentru reabilitare urmează a fi determinate la etapa de pregătire	90	Surse pentru reconstrucția drumurilor, care urmează a fi identificate suplimentar de la donatori, bugetele de stat și local, organizațiile financiare internaționale	Se prevede asigurarea a minimum 25% din necesități pentru atingerea indicatorului minim de corespundere cu statutul de oraș-pol de creștere regională (60% de drumuri asfaltate în stare bună)
2.	Dezvoltarea sistemului de transport public urban (dotarea tehnică cu unități de transport ecologic)	15,6	Parteneri de dezvoltare	Proiectul a fost priorizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea				

1	2	3	4	5
3.	Conectarea terenului parcului industrial la o nouă sursă de energie electrică, precum și crearea pieței agroalimentare regionale	22	20 mil. lei - bugetul de stat prin prezentul Program național și 2 mil. lei – bugetul local	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare a Parcului Industrial „Edineț”
Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice				
4.	Amenajarea și revitalizarea zonei regionale de agrement a Parcului „Vasile Alecsandri” (40 ha cu trei lacuri)	18	12.5 mil. lei - bugetul de stat prin prezentul Program Național, 3.5 mil. lei – bugetul local și 2 mil. lei – parteneri de dezvoltare (UE)	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025
5.	Complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot)	50	Bugetul de stat prin prezentul Program național	Proiectul a fost prioritizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
6.	Lucrări complexe de revitalizare urbană (centrul civic și cartierele blocurilor de locuințe)	40	11 mil. lei – Bugetul de Stat și 29 mil. lei - Parteneri de dezvoltare (surse necesare a fi identificate suplimentar)	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025
Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice				
7.	Extinderea rețelelor de canalizare pentru creșterea ratei de acoperire cu servicii de la 45% la 70%	13,5	Bugetul de stat prin prezentul Program național	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025 (componenta „Alimentare cu apă și canalizare” din cadrul Strategiei de dezvoltare socioeconomică a municipiului Edineț (2018-2025))
8.	Construcția unei noi stații de tratare a apei (pentru a asigura municipiul cu apă potabilă care să	120	Parteneri de dezvoltare (surse identificate – ADA)	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025

1	2	3	4	5
	corespundă cerințelor normative			
9.	Extinderea și modernizarea sistemului de iluminat stradal pentru asigurarea unui nivel de acoperire de minimum 60%	12	7 mil. lei – bugetul local și 5 mil. lei – parteneri de dezvoltare (surse identificate)	Proiectul este priorizat în Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025
Contribuții complementare din partea autorităților publice locale pentru cofinanțarea elaborării documentației tehnice		2,6	Bugetul autorităților publice locale	

IV-5: portofoliul de proiecte prioritare pentru municipiul Soroca:

Nr. crt.	Proiecte	Cost estimativ, mil. lei	Sursa de acoperire	Comentariu
----------	----------	--------------------------	--------------------	------------

1	2	3	4	5
Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare				
1.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor *lista străzilor pentru reabilitare urmează a fi determinate la etapa de pregătire	165	Surse pentru reconstrucția drumurilor, care urmează a fi identificate suplimentar de la donatori, bugetele de stat și local, organizațiile financiare internaționale	Se prevede asigurarea a minimum 25% din necesități pentru atingerea indicatorului minim de corespundere cu statutul de oraș-pol de creștere regională (60% de drumuri asfaltate în stare bună)
2.	Dezvoltarea sistemului de transport public urban (dotarea tehnică cu unități de transport ecologic)	25.5	12 mil. lei – Bugetul de Stat și 13.5 mil. lei - Parteneri de dezvoltare (surse necesare a fi identificate suplimentar)	Proiectul a fost priorizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea				

1	2	3	4	5
3.	Infrastructura tehnico-edilitară pentru subzona economică liberă (drum de acces, energie electrică, gaze, apă, canalizare)	29,7	Bugetul de stat – 27 mil. lei și bugetul local – 2,7 mil. lei	Proiect prioritizat în cadrul Planului de dezvoltare a subzonei Soroca (din cadrul Zonei Economice Libere „Ungheni-Business”), Planul urbanistic zonal de dezvoltare a municipiului Soroca, elaborat în anul 2020, cu sprijinul Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei
4.	Reabilitarea falezei râului Nistru (7 km) și a spațiului adiacent în zonă de promenadă și agrement pentru consolidarea municipiului Soroca ca destinație majoră turistică în Republica Moldova	100	83 mil. – bugetul de stat prin prezentul Program național, 0.11 mil. lei – bugetul local și 16,89 mil. lei – surse necesare a fi identificate suplimentar de la partenerii de dezvoltare	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare social-economică a orașului Soroca (2015-2020)
Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice				
5.	Complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot)	50	Parteneri de dezvoltare – surse necesare a fi identificate suplimentar	Proiectul a fost prioritizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
6.	Lucrări complexe de revitalizare urbană (centrul civic și cartierele blocurilor de locuințe)	40	15 mil. lei - bugetul de stat prin prezentul Program național și 25 mil. lei - surse necesare a fi identificate suplimentar de la partenerii de dezvoltare	Proiectul este prioritizat în Strategia de dezvoltare social-economică a orașului Soroca (2015-2020)

1	2	3	4	5
Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice				
7.	Extinderea rețelelor de canalizare pentru creșterea ratei de acoperire cu servicii de la 52% la 70%	10	Bugetul de stat prin prezentul Program național	Proiectul este prioritarizat în Strategia de dezvoltare social-economică a orașului Soroca (2015-2020)
8.	Construcția stației de epurare a apelor uzate	143.5	Parteneri de dezvoltare (Banca Mondială)	Studiu de fezabilitate elaborat cu asistența Agenției de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare în anul 2019
Contribuții complementare din partea autorităților publice locale pentru cofinanțarea elaborării documentației tehnice		3,5	Bugetul autorităților publice locale	

IV – 6: portofoliul de proiecte prioritare pentru municipiul Orhei:

Nr. crt.	Proiecte	Cost estimativ, mil. lei	Sursa de acoperire	Comentariu
----------	----------	--------------------------	--------------------	------------

1	2	3	4	5
Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare				
1.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor *lista străzilor pentru reabilitare urmează a fi determinate la etapa de pregătire	91	Surse pentru reconstrucția drumurilor, care urmează a fi identificate suplimentar de la donatori, bugetele de stat și local, organizațiile financiare internaționale	Se prevede asigurarea a minimum 25% din necesități pentru atingerea indicatorului minim de corespundere cu statutul de oraș-pol de creștere regională (60% de drumuri asfaltate în stare bună)
2.	Construcția stațiilor transportului public urban	7.9	Bugetul local	Proiectul a fost prioritarizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea				

1	2	3	4	5
3.	Construcția edificiului Centrului regional de business, multifuncțional (va încorpora incubatorul de afaceri, spații pentru birouri TIC și BPO, va fi dezvoltat și operaționalizat în cooperare cu Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (inclusiv gestionarea ulterioară)	48	Parteneri de dezvoltare – surse necesare a fi identificate suplimentar	Proiectul a fost prioritizat în procesul elaborării prezentului Program național
4.	Extinderea teritoriului subzonei economice libere (rețele inginerești și lucrări de pregătire a terenului)	9	Bugetul de stat prin prezentul Program național	Proiectul a fost prioritizat în procesul elaborării prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
5.	Construcția capitală a pieței agroalimentare regionale	95,95	87 mil. lei - Bugetul de stat prin prezentul Program național și 8 mil. lei – parteneri de dezvoltare (de identificat suplimentar)	Proiectul a fost prioritizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice				
6.	Reconstrucția capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent”	56	Parteneri de dezvoltare – surse necesare a fi identificate	Proiectul a fost prioritizat în comun cu autoritățile publice locale în procesul de elaborare a prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)
7.	Complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot)	66	43 mil. lei - bugetul de stat prin prezentul Program național și 23 mil. lei – necesar de identificat suplimentar din partea	Proiectul a fost prioritizat în procesul elaborării prezentului Program național (în baza evaluării necesităților de bază)

1	2	3	4	5
			partenerilor de dezvoltare	
	Contribuții complementare din partea autorităților publice locale pentru cofinanțarea elaborării documentației tehnice	3,3	Bugetul autorităților publice locale	

V. INDICATORI DE MONITORIZARE

Implementarea prezentului Program național urmărește soluționarea problemelor de bază de dezvoltare socioeconomică a șase municipii – Cahul, Comrat, Ungheni, Orhei, Soroca și Edineț, în vederea valorificării potențialului acestora de orașe-poli de creștere regională. În acest sens, prezentul Program național își propune să sprijine aceste municipii în depășirea principalelor carențe de dezvoltare, în vederea corespunderii indicatorilor minimi înaintați față de un oraș-pol de creștere regională.

Indicatori de rezultate:

Obiective specifice	Indicatori de evaluare a performanței	Rezultate așteptate
1. Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces a centrelor urbane de dezvoltare și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare	Drumuri locale construite sau reabilitate capital	Minimum 67,8 km de străzi modernizate (inclusiv borduri, trotuare și ieșiri de acces)
	Unități de transport moderne procurate pentru dotarea sistemelor de transport public urban	Minimum 80 de unități procurate pentru dotarea sistemelor de transport public urban în cinci municipii
2. Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic al centrelor urbane de dezvoltare pentru a stimula competitivitatea	Structuri de sprijinire a afacerilor nou-create	Patru incubatoare de afaceri funcționale
	Platforme investiționale pregătite	Două platforme industriale noi (municipiile Cahul și Soroca), echipate cu rețele și pregătite pentru a găzdui noi investiții
	Centre de business regionale – clădiri de birouri pentru atragerea investitorilor în domeniul TIC și BPO	Patru centre de business regionale, funcționale
3. Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice	Funcționarea zonelor de recreere, cu acoperirea necesităților regionale	Amenajarea și echiparea a cinci zone multifuncționale de recreere, cu acoperire regională
	Funcționarea complexelor sportive multifuncționale, regionale	Cinci complexe sportive noi, regionale, construite și funcționale
	Centru civic urban bine amenajat și simbolistic pentru	Centre civice în trei municipii revitalizate

Obiective specifice	Indicatori de evaluare a performanței	Rezultate așteptate
	un centru regional – pol de creștere	
	Stare satisfăcătoare a curților blocurilor de locuințe	Revitalizarea urbană a minimum 20 de curți ale blocurilor de locuințe
4. Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice	Stații de epurare a apelor uzate	Construcția a trei stații noi de epurare a stațiilor uzate (municipiile Soroca, Ungheni și Comrat)
	Extinderea sistemelor de iluminat stradal	Minimum 20 de kilometri de străzi cu iluminat stradal nou-construit
	Extinderea sistemelor de canalizare centralizată	Minimum 20 de mii de cetățeni cu acces la canalizare
	Sisteme de tratare a apei	O nouă stație de tratare a apei (municipiul Edineț), funcțională

Deoarece fiecare dintre aceste municipii are necesități și priorități diferite, respectiv, sunt prevăzute diferite intervenții, iar prezentul Program național va tinde spre atingerea unor indicatori de evaluare specifici pentru fiecare municipiu, sunt prezentați indicatori de evaluare pentru fiecare oraș-pol de creștere separat:

Municipiul Cahul:

Obiective specifice	Indicatori de evaluare a performanței
1. Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizarea a minimum 15 km de drumuri locale; • funcționarea serviciului local de transport public urban și dotarea acestuia cu minimum 24 de unități de transport noi
2. Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea	<ul style="list-style-type: none"> • Construcția capitală a pieței agroalimentare regionale; • funcționarea Centrului IT regional; • lansarea Zonei de recreere „Lacul Sărat”; • subzona economică liberă din Cahul (s. Crihana Veche), dotată cu rețele inginerești
3. Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice	<ul style="list-style-type: none"> • Funcționarea complexului sportiv multifuncțional, regional; • revitalizarea centrului civic urban
4. Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice	<ul style="list-style-type: none"> • Extinderea iluminatului stradal de la 60% la 75%

Municipiul Comrat:

Obiective specifice	Indicatori de evaluare a performanței
1. Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizarea a minimum 11 km de drumuri locale;

	<ul style="list-style-type: none"> crearea serviciului local de transport public urban și dotarea acestuia cu minimum șase unități de transport noi
2. Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea	<ul style="list-style-type: none"> Construcția și lansarea activității Centrului de business, multifuncțional (inclusiv cu incubatoare de afaceri, spații pentru birouri TIC și BPO, spații de producție), va fi dezvoltat și operaționalizat în cooperare cu Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (inclusiv gestionarea ulterioară); amenajarea Zonei regionale de recreere „Satul Găgăuz”
3. Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice	<ul style="list-style-type: none"> Extinderea rețelelor de canalizare de la 38% la 75% acoperire; construcția stației de epurare a apelor uzate regionale pentru deservirea a 40 000 de locuitori;
4. Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice	<ul style="list-style-type: none"> Funcționarea complexului sportiv multifuncțional, regional

Municipiul Ungheni:

Obiective specifice	Indicatori de evaluare a performanței
1. Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare	<ul style="list-style-type: none"> Modernizarea a minimum 16,3 km de drumuri locale; crearea serviciului local de transport public urban și dotarea acestuia cu minimum 24 de unități de transport noi
2. Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea	<ul style="list-style-type: none"> Lansarea activității Centrului de business „EXPUN”, multifuncțional (inclusiv cu incubatoare de afaceri, spații pentru birouri TIC și BPO, spații de producție), va fi dezvoltat și operaționalizat în cooperare cu Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (inclusiv gestionarea ulterioară); hală modernă pentru piața agricolă regională
3. Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice	<ul style="list-style-type: none"> Revitalizarea centrului civic urban (bulevardul central și piața centrală); lansarea Zonei de agrement regionale „Lacul Delia”; digul pe râul Prut reabilitat capital
4. Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice	<ul style="list-style-type: none"> Construcția stației de epurare a apelor uzate regionale pentru deservirea a 40 000 de locuitori; extinderea rețelelor de canalizare de la 54% la 75%

Municipiul Soroca:

Obiective specifice	Indicatori de evaluare a performanței
1. Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizarea a minimum 16,5 km de drumuri locale; • crearea serviciului local de transport public urban și dotarea acestuia cu minimum 24 de unități de transport noi
2. Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea	<ul style="list-style-type: none"> • Pregătirea și echiparea inginerescă a subzonei economice libere din Soroca, pentru atragerea unor investiții productive ce vor genera peste 1000 de locuri noi de muncă; • lansarea Zonei de agrement regionale „Faleza râului Nistru în proximitatea Cetății Soroca”
3. Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice	<ul style="list-style-type: none"> • Revitalizarea centrului civic urban (bulevardul central și piața centrală); • construcția complexului sportiv multifuncțional, regional
4. Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice	<ul style="list-style-type: none"> • Construcția stației de epurare a apelor uzate regionale pentru deservirea a 40 000 de locuitori; • extinderea rețelelor de canalizare de la 52% la 70%

Municipiul Edineț:

Obiective specifice	Indicatori de evaluare a performanței
1. Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizarea a minimum 9 km de drumuri locale; • crearea serviciului local de transport public urban și dotarea acestuia cu minimum șase unități de transport noi
2. Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea	<ul style="list-style-type: none"> • Asigurarea conectării parcului industrial la o sursă sigură și deplină de alimentare cu energie electrică, pentru facilitarea unor noi investiții ce vor genera peste 500 de locuri noi de muncă • Construcția unei hale moderne pentru piața agricolă regională
3. Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice	<ul style="list-style-type: none"> • Lansarea Zonei de agrement regionale „Parcul Vasile Alecsandri” (40 ha cu trei lacuri amenajate); • construcția complexului sportiv multifuncțional, regional; • revitalizarea centrului civic urban și a cartierelor de blocuri locative
4. Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice	<ul style="list-style-type: none"> • Construcția stației de tratare a apei pentru a asigura o calitate a apei livrate în conformitate cu cerințele normative; • extinderea rețelelor de canalizare de la 45% la 70%; • extinderea iluminatului stradal până la 60% acoperire teritorială

Municipiul Orhei:

Obiective specifice	Indicatori de evaluare a performanței
1. Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizarea a minimum 5 km de drumuri locale; • 35 de stații renovate/amenajate
2. Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea	<ul style="list-style-type: none"> • Lansarea activității Centrului regional de business, multifuncțional (inclusiv cu incubatoare de afaceri, spații pentru birouri TIC și BPO, spații de producție), va fi dezvoltat și operaționalizat în cooperare cu Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (inclusiv gestionarea ulterioară); • subzona economică liberă din Orhei, extinsă și echipată cu rețele ingineresti pentru facilitarea unor noi investiții în activitățile de producție; • lansarea pieței regionale agroalimentare moderne
3. Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice	<ul style="list-style-type: none"> • Darea în exploatare și includerea în circuitul turistic a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent”; • funcționarea complexului sportiv multifuncțional, regional în municipiul Orhei

VI. IMPACT

Impactul produs în rezultatul implementării Programului național, va asigura realizarea următorilor indicatori de impact pentru obiectivul general:

Nr.	Indicator de impact	Valoare de referință în anul 2019	Valoarea țintă pentru anul 2027	Furnizor de date
Obiectivul general al prezentului Program național este crearea în Republica Moldova a unei rețele de orașe-poli de creștere regională, atractive pentru locuitori, antreprenori și vizitatori care generează creșterea, ocuparea forței de muncă și stimulează dezvoltarea zonelor teritoriale adiacente.				
Indicatori de infrastructură				
1	Pondere drumurilor locale de asfaltate	35%	50%	APL
2	Servicii de transport public urban funcționale în fiecare municipiu	Funcțional în 5 orașe	Funcțional în 6 orașe Acoperire de minim 85 % din teritoriu	APL
3	Nivelul de acoperire cu servicii centralizate de canalizare	57 %	70 %	APL
4	Nivelul de acoperire cu servicii de iluminare nocturnă	68 %	80 %	APL
Indicatori de acces la servicii de recreere				
5	Acces la centre civice amenajate pentru recreere	1	6	APL

6	Acces asigurat ale orașelor-poli de creștere la complexe sportive	0	5	APL
Indicatori economici				
7	Capacitatea fiscală a orașelor-poli de creștere în raport cu municipiul Chișinău	34-67 %	70 %	APL MIDR
8	Salariul mediu în orașele - poli de creștere până la cel puțin media națională	70-90 %	100 %	BNS
9	Rata de acoperire cu locuri de muncă	30-50 %	55 %	APL BNS

VII. COSTURI

În concordanță cu evaluarea detaliată a necesităților, pentru a corespunde criteriilor minime de dezvoltare socioeconomică și urbanistică, specifice unui oraș-pol de creștere regională, aceste șase municipii au nevoie de investiții capitale totale în valoare de circa 5,4 mld. de lei.

Pentru perioada 2021-2027, reieșind din posibilitățile investiționale actuale ale bugetelor locale și ale bugetului de stat, precum și ale cadrului de colaborare cu partenerii externi de dezvoltare, prezentul Program național abordează acoperirea necesităților prioritare de investiții în municipiile beneficiare, în valoare de **„3,341.78 mil. de lei** (inclusiv 3,298.08 mil. lei – pentru implementarea proiectelor prioritare în municipiile beneficiare și 43.7 mil. lei – pentru managementul programului), cu finanțare din mai multe surse:

- bugetul de stat, prin intermediul prezentului Program național;
- surse din partea donatorilor, deja identificate;
- surse pentru reconstrucția drumurilor, care urmează a fi identificate suplimentar de la donatori, bugetul de stat și/sau organizațiile financiare internaționale;
- surse pentru proiecte de infrastructură social-economică, care urmează a fi identificate suplimentar din partea donatorilor;
- contribuția autorităților publice locale.

Tabelul 8

Surse financiare de acoperire a necesităților investiționale a municipiilor beneficiare

Nr. crt.	Surse de acoperire	Draft actualizat	
		mil. lei	%
1	Bugetul de stat, prin intermediul Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală	822.0	24,59
2	Contribuția autorităților publice locale	575.84	17,23
4	Surse ale partenerilor de dezvoltare	1130,37	33,83
5	Surse neacoperite	813,57	24,35
TOTAL		3,341.78	100%

În vederea acoperirii necesităților minime ale acestor șase municipii în ceea ce privește construcția și reabilitarea infrastructurii drumurilor, în colaborare cu Ministerul Finanțelor,

urmează a fi identificate surse suplimentare de finanțare din bugetul de stat, de la donatori și/sau organizațiile financiare internaționale.

În cadrul surselor alocate prezentului Program național, din sursele bugetului de stat (exclusiv 6 mil. de lei alocate pentru activități comune, pentru toate municipiile), distribuția pe municipii va fi efectuată în baza următoarei formule de alocare:

- jumătate din suma alocată din bugetul de stat prin intermediul prezentului Program național (408 mil. de lei) se distribuie în mod egal fiecăruia dintre cele șase municipii;
- cealaltă jumătate se alocă direct proporțional cu populația municipiilor.

Tabelul 9

**Alocarea bugetului prezentului Program național
(cu acoperire din sursele bugetului de stat) pe municipii**

	Municipii	Alocare egală, mil. Lei	Alocare în funcție de populație, mil. lei	Alocare totală, mil. lei
1.	Cahul	68	83	151
2.	Ungheni	68	81	149
3.	Soroca	68	79	147
4.	Orhei	68	71	139
5.	Comrat	68	55	123
6.	Edineț	68	39	107
Activități comune pentru toate municipiile (consolidarea capacităților și activităților de evaluare)				6
Total		408	408	822

Respectiv, prin intermediul prezentului Program național, în anii 2021-2027, din bugetul de stat vor fi alocate 822 mil. de lei, decise în comun cu autoritățile publice locale, inclusiv:

Tabelul 10

**Alocarea resurselor pe componente (în baza priorităților
și necesităților identificate în municipiile beneficiare)**

Nr. crt.	Componente	Priorități investiționale	
		mil. lei	%
1.	Mobilitate urbană și infrastructura drumurilor	54,7.0	6.65
2.	Competitivitate și infrastructura de sprijinire a activităților economice	308,41	37.53
3.	Revitalizare urbană	333,19	40.53
4.	Infrastructura utilităților publice	119,2	14.5
5.	Activități generale de evaluare și consolidare a capacităților	6.5	0.79
Total		822.0	100.0%

Respectiv, pentru implementarea prezentului Program național, din bugetul de stat vor fi alocate 822 mil. de lei, inclusiv: 816 mil. de lei – pentru implementarea proiectelor prioritare în municipiile beneficiare și 6 mil. de lei – pentru activitățile de monitorizare, evaluare și consolidare a capacităților autorităților publice locale.

În vederea asigurării finanțării necesităților neacoperite financiar, autoritățile administrației publice centrale în colaborare cu reprezentanții autorităților administrației publice locale – beneficiare ale prezentului Program național, urmează să depună eforturi adiționale pentru identificarea suplimentară a 1130,37 mil. de lei din partea partenerilor de dezvoltare și 813,57 mil. lei neacoperite, în conformitate cu lista proiectelor prioritizate în cadrul prezentului

Program național. Pentru identificarea surselor neacoperite, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, în comun cu agențiile de dezvoltare regională și orașele poli de creștere, va desfășura activități de promovare a portofoliului identificat de proiecte, iar suplimentar va coopera cu reprezentanții autorităților publice centrale pentru înaintarea prezentului Program spre finanțare prin Facilitatea de Reformă și Creștere pentru Moldova (Growth Plan), finanțat de către Uniunea Europeană.

Finanțarea portofoliului de proiecte va fi realizată în baza mecanismului descris în Hotărârea Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală.

**Distribuția în timp a costurilor necesare
pentru implementarea Programului Național**

Obiectiv specific	Codul subprogramului bugetar	Costuri totale	Costuri repartizate în timp, mil. lei			
			2021-2024	2025	2026	2027
Obiectiv specific 1: îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare		939,44	489,5	45	157,47	247,47
Costuri acoperite din bugetul de stat	Program 64 „Dezvoltarea transporturilor” Subprogram 6604 „Dezvoltarea transportului rutier”	54,7	25,23	2,95	10,31	16,21
Costuri acoperite din surse ale APL	-	500,81	448,67	5,22	18,24	28,68
Costuri acoperite din asistență externă	-	135,38	15,6	11,98	41,93	65,87
Costuri neacoperite	-	248,55	-	24,85	86,99	136,71
Obiectiv specific 2: dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea		659,65	54,14	60,54	211,93	333,04
Costuri acoperite din bugetul de stat	Program 50: „Servicii generale economice și comerciale” Subprogram 5004: „Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii”	308,41	39,54	26,88	94,1	147,89
Costuri acoperite din surse ale APL	-	13,76	3,65	1,01	3,53	5,57
Costuri acoperite din asistență externă	-	31,5	10,95	2,05	7,2	11,3
Costuri neacoperite	-	305,98	-	30,6	107,1	168,28
Obiectiv specific 3: revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice		830,0	116,5	71,3440	249,714	392,442
Costuri acoperite din bugetul de stat	Sursa finanțării din bugetul de stat / FNDRL: Program 75: „Dezvoltarea gospodăriei de locuințe și serviciilor comunale”	333,19	-	33,32	116,61	183,26

	Subprogram 7502: „Dezvoltarea gospodăriei de locuințe și serviciilor comunale” Subprogram 7503: „Aprovizionare cu apă și canalizare”					
Costuri acoperite din surse ale APL	-	18,5	6,5	1,2	4,2	6,6
Costuri acoperite din asistență externă	-	219,27	110	10,92	38,24	60,11
Costuri neacoperite	-	259,04	-	25,904	90,664	142,472
Obiectiv specific 4: Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice		869,0	106,5	76,25	266,87	419,38
Costuri acoperite din bugetul de stat	Sursa finanțării din bugetul de stat / FNDRL: Program 75: „Dezvoltarea gospodăriei de locuințe și serviciilor comunale” Subprogram 7503: „Aprovizionare cu apă și canalizare”	119,2	44	7,52	26,32	41,36
Costuri acoperite din surse ale APL	-	18,2	8,8	0,94	3,29	5,17
Costuri acoperite din asistență externă	-	731,6	53,7	67,79	237,26	372,85
Costuri neacoperite	-	0	-	-	-	-
Managementul prezentului Program național		43,6	22,2	2,14	7,49	11,77
Costuri acoperite din bugetul de stat	Program 61: „Dezvoltare regională și construcții” Subprogram 6101: „Politici și management în domeniul infrastructurii și dezvoltării regionale”	6,4	6,4	-	-	-
Costuri acoperite din surse ale APL	-	24,6	3,2	2,14	7,49	11,77
Costuri acoperite din asistență externă	-	12,6	12,6	-	-	-
Costuri neacoperite	-	0	-	-	-	-
Total	-	3341,78	788.94	255.284	893.494	1404.062

VIII. RISCURI DE IMPLEMENTARE

Implementarea prezentului Program național poate fi periclitată de următoarele riscuri:

Riscul	Gradul	Probabilitatea de apariție	Măsuri de atenuare
1	2	3	
<i>Politici</i>			
Mediul politic nesigur, campanii electorale frecvente și riscuri de lipsă a voinței politice pentru implementarea prezentului Program național	Mediu	Mediu	Asigurarea unui dialog continuu și transparent cu toate grupurile interesate și evitarea riscurilor de neacceptare a unor acțiuni/proiecte
Lipsa de corelare a politicii privind dezvoltarea poliilor de creștere cu alte politici, neincluzând astfel poliile de creștere stabiliți în prioritățile fondurilor gestionate la nivelul altor ministere	Mediu	Mediu	Promovarea programului național în calitate de document de politici intersectoriale cu impact major asupra situațiilor regionale economice, sociale și de mediu Implicarea partenerilor de dezvoltare în procesul de aprobare a deciziilor
<i>Economici</i>			
Criza economică post-pandemică poate afecta implementarea efectivă a prezentului Program național	Mare	Mare	Evaluarea riscurilor de finanțare și asigurarea implementării eficiente a proiectelor, pentru a evita riscurile de creștere a costurilor reinvestiționale
Instabilitatea economică regională	Mare	Mare	Implicarea partenerilor de dezvoltare în promovarea și finanțarea proiectelor
<i>Operaționali</i>			
Dependența succesului politicii poliilor de creștere de resursele pe care nivelul central trebuie să le ofere	Mare	Mare	Elaborarea propunerilor de modificare a prevederilor privind finanțarea proiectelor investiționale din surse ale Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală
Capacitate insuficientă la nivelul administrației publice a orașelor de a elabora și implementa proiecte de anvergură, cu impact asupra dezvoltării ariilor adiacente	Mediu	Mediu	Elaborarea rapoartelor de evaluare a necesităților de dezvoltare a capacităților cu elaborarea ulterioară și implementare unor Programe de consolidare a capacităților APL din orașele-poli de creștere

Riscul	Gradul	Probabilitatea de apariție	Măsuri de atenuare
1	2	3	
Relații neinstituționalizate între polul de creștere și rețeaua de localități din zona de influență	Mic	Mic	Suport în creșterea dialogului între APL orașe-poli de creștere și localitățile învecinate, inclusiv prin acordarea suportului de creare a parteneriatelor pentru aplicare la diverse concursuri sau apeluri de propuneri de proiecte

IX. AUTORITĂȚI ȘI INSTITUȚII RESPONSABILE

La implementarea prezentului Program național vor fi implicate un șir de instituții cu atribuții și competențe distincte și bine determinate, amplasate la nivel național, regional și local, în fiecare municipalitate beneficiară.

La nivel național, implementarea prezentului Program național va fi coordonată de către:

1) Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale, cu rol de coordonare strategică;

2) Autoritatea națională responsabilă de politica de dezvoltare urbană, cu rol de coordonare și gestionare a implementării.

Conform celor menționate anterior, dezvoltarea urbană nu poate fi desprinsă de dezvoltarea regională. La nivel european, dar și mondial, orașele sunt concepute ca parte integrantă indispensabilă și motoare ale dezvoltării regionale. Revitalizarea orașelor și programarea dezvoltării urbane este în mod inerent o chestiune regională. Din aceste considerente, Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale urmează să asigure rolul de organ decident principal al programării, implementării, monitorizării și evaluării implementării prezentei politici publice de dezvoltare urbană. Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale este o structură funcțională de competență generală, fără personalitate juridică, constituită din reprezentanți ai tuturor ministerelor, actorilor regionali și locali de dezvoltare, care activează în scopul aprobării, promovării și coordonării la nivel național a obiectivelor politicii de dezvoltare regională și locale (sursă: Hotărârea Guvernului nr. 172/2022 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale).

Autoritatea națională responsabilă de politica de dezvoltare regională și urbană este Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. În procesul de implementare a prezentului Program național, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale realizează atribuțiile și competențele stabilite de regulamentul său de organizare și funcționare. Totodată, prin intermediul direcțiilor specializate specific implementării prezentului Program național, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale:

1) coordonează planurile operaționale de implementare a prezentului Program național cu mijloacele financiare disponibile;

2) în coordonare cu Biroul Național de Statistică și agențiile de dezvoltare regională, este responsabil de prezentarea analizei consolidate privind profilul de dezvoltare și tendințele anuale de dezvoltare ale municipiilor/orașelor-poli de creștere;

3) examinează și aprobă rapoartele agențiilor de dezvoltare regională de implementare a prezentului Program național;

4) asigură elaborarea raportului anual privind implementarea politicii publice de

dezvoltare a polilor de creștere și înaintarea acestuia spre examinare Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale;

5) asigură funcționarea mecanismelor, proceselor de monitorizare și de evaluare și prezintă instituțiilor responsabile ale statului informațiile necesare pentru efectuarea auditului extern al implementării prezentului Program național, conform prevederilor legislației.

La nivel regional, rolul principal în implementarea prezentului Program național va fi asigurat de către agențiile de dezvoltare regională. Agențiile de dezvoltare regională vor realiza următoarele atribuții:

1) asigurarea asistenței informaționale și a suportului în elaborarea/actualizarea documentației strategice și urbanistice a municipiilor beneficiare ale prezentului Program național;

2) organizarea și desfășurarea activităților, contribuirea la consolidarea capacităților unităților de implementare a proiectelor de implementare, monitorizare și evaluare a proiectelor de dezvoltare locală;

3) acordarea asistenței și suportului unităților de implementare a proiectelor municipale în elaborarea propunerilor de proiecte privind dezvoltarea urbană;

4) examinarea, cu suportul experților contractați, propunerilor de proiecte în baza documentației de planificare și urbanism;

5) organizarea și desfășurarea licitațiilor și/sau concursurilor investiționale, reglementate de legislația privind achizițiile publice, conform procedurilor stabilite pentru implementarea proiectelor de dezvoltare urbană;

6) asigurarea managementului și monitorizarea operațională a implementării proiectelor de dezvoltare urbană;

7) monitorizarea tendințelor de dezvoltare ale municipiilor/orașelor-poli de creștere potrivit indicatorilor și parametrilor de dezvoltare stabiliți.

Pentru a asigura implicarea activă a autorităților publice locale și pentru a asigura operaționalizarea și continuitatea proceselor, în cadrul fiecărei primării urmează să fie constituită câte o Unitate de Implementare a Programului, care va avea cel puțin următoarele atribuții;

1) implicarea și oferirea suportului necesar în elaborarea/actualizarea documentației strategice și urbanistice;

2) elaborarea Planului operațional local, care va include portofoliul de proiecte incluse în prezentul Program național, dar și alte proiecte prioritare pentru localitate. De menționat, că din sursele alocate pentru implementarea portofoliului de proiecte incluse în prezentul Program național, nu pot fi finanțate proiectele incluse suplimentar în Planurile operaționale locale;

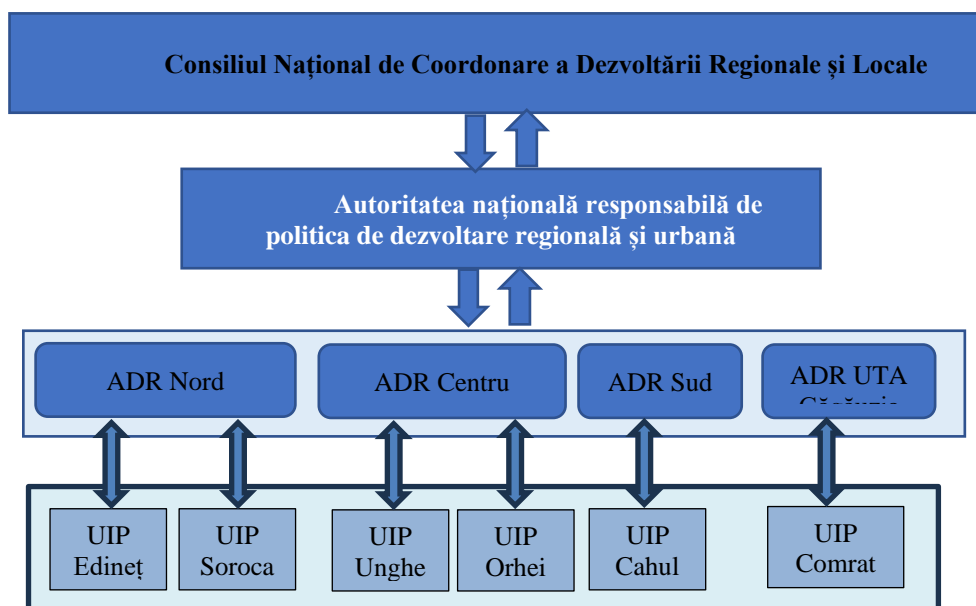
3) înaintarea propunerilor de proiecte în baza Planurilor operaționale locale și care corespund documentației de planificare și urbanism;

4) asigurarea managementului și monitorizarea operațională a implementării proiectelor;

5) elaborarea și prezentarea spre examinare autorităților locale, dar și agențiilor de dezvoltare regională a rapoartelor anuale de progres privind implementarea Programului național, indiferent de sursele de finanțare alocate pentru finanțarea proiectelor;

6) cooperarea cu comunitatea donatorilor și contribuirea la atragerea de mijloace financiare pentru implementarea prezentului Program național la nivel municipal.

În mod schematic, cadrul instituțional de coordonare și implementare a prezentului Program național se prezintă după cum urmează:

Sursa: Elaborată de autor

*Notă: ADR – agențiile de dezvoltare regională;
UIP – unitățile de implementare a proiectelor.*

Acest mecanism instituțional de implementare stă la baza procedurilor de monitorizare și evaluare a implementării prezentului Program național.

X. PROCEDURI DE MONITORIZARE, EVALUARE ȘI RAPORTARE

Procedurile de raportare aferente implementării prezentului Program național se vor baza pe mecanismul și procedurile complexe de monitorizare și evaluare a implementării Strategiei naționale de dezvoltare regională, constituite din două nivele:

- Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale va fi responsabil de monitorizarea și evaluarea complexă a rezultatelor obținute pentru toate municipiile beneficiare ale prezentului Program național, la nivel strategic;
- Consiliile regionale pentru dezvoltare din regiunile de dezvoltare Nord, Sud, Centru și UTA Găgăuzia vor fi responsabile de monitorizarea și evaluarea complexă a rezultatelor obținute pentru municipiile beneficiare, amplasate în regiunea respectivă, la nivel strategic;
- Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale va fi responsabil de organizarea și coordonarea întregului proces de monitorizare și evaluare, inclusiv responsabil de pregătirea și prezentarea rapoartelor anuale Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale.

Monitorizarea implementării prezentului Program național se va baza pe un sistem de raportare anuală, după cum urmează:

- a. anual, până la data de 15 februarie, agențiile de dezvoltare regională cu participarea unităților de implementare a programului constituite în cadrul orașelor-poli de creștere, vor prezenta rapoarte de progres agregate către autoritatea națională responsabilă de politica de dezvoltare regională și urbană;

b. autoritatea națională responsabilă de politica de dezvoltare regională și urbană va asigura agregarea într-un singur document a rapoartelor de progres prezentate de către agențiile de dezvoltare regională până la data de 30 martie, și le va prezenta către Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale și Guvern până la data de 15 aprilie a anului următor celui de referință.

Pe durata implementării Programului național, Biroul Național de Statistică va asigura suport metodologic pentru Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, va colecta și va procesa într-un mod sistematic datele conform indicatorilor de dezvoltare urbană conveniți, în scopul de a asigura evaluarea dinamicii de dezvoltare a municipiilor-poli de creștere.

Luând în considerare setul de indicatori determinați, prezentul Program național va fi supus unei evaluări complexe a impactului (evaluare intermediară și ex-post), în conformitate cu procedurile recomandate de către Cancelaria de Stat. În caz de necesitate, vor fi efectuate studii și evaluări specifice sectoriale. Rezultatele finale și recomandările evaluării ex-post vor fi incluse într-un raport de evaluare, care va fi prezentat Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Cancelariei de Stat.

Evaluarea intermediară a documentului de politici, va fi asigurată de către Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale la mijlocul termenului de implementare a Programului Național, iar în baza rezultatelor evaluării vor fi ajustate sau după caz revizuite mecanismele de implementare a Programului național, rolul instituțiilor implicate și inclusiv mecanismele de finanțare a portofoliului de proiecte aprobat pentru fiecare oraș-pol de creștere.

Toate proiectele finanțate în cadrul prezentului Program național vor fi supuse auditului, conform procedurilor deja stabilite de auditare a proiectelor finanțate din Fondul național pentru dezvoltare regională și locală.

Procesul de implementare a prezentului Program național este divizat convențional în două etape:

1) etapa de pregătire (termen estimativ – 6 luni după aprobarea prezentului Program național);

2) etapa de implementare.

Etapa de pregătire. Pentru a beneficia de resurse, localitățile desemnate poli de creștere vor trebui dispună de strategii de dezvoltare locală valabilă și de un plan urbanistic general, în care vor fi reflectate intențiile de investiții și proiectele propuse spre implementare. Pe parcursul etapei de pregătire/actualizare a strategiei de dezvoltare locală, a planului urbanistic general și a aplicațiilor (proiectelor), orașele-poli de creștere vor beneficia de sprijinul agențiilor de dezvoltare regională din regiunea din care fac parte.

În acest context, menționăm că, în prezent, un singur municipiu nu dispune de un plan urbanistic general, iar toate municipiile au strategii de dezvoltare locală care expiră în anul 2025:

Nr. crt.	Documentație	Cahul	Edineț	Orhei	Soroca	Ungheni	Comrat
1.	Plan urbanistic general	2016-2030	Nu deține	2015-2025	2011-2025	2014-2030	În proces de elaborare
2.	Strategie de dezvoltare socio-economică	2019-2025	2021-2025	2021-2025	2021-2025	2019-2025	2019-2025

La fel, în etapa de pregătire, municipiile beneficiare urmează să elaboreze la nivelul fiecărui oraș-pol de creștere un Plan operațional de implementare a prezentului Program național. Planul operațional va include lista proiectelor propuse pentru implementare, graficul

de implementare al acestora, instituțiile responsabile de implementare, sursele de finanțare și cofinanțare a proiectelor, indicatorii de progres, precum și nemijlocit formularele propunerilor de proiecte completate conform cerințelor stabilite de către autoritatea națională de implementare a politicii de dezvoltare regională și documentele justificative relevante (formulare de aplicare, documentație de proiect și tehnică, devize de cheltuieli detaliate).

Tot în cadrul etapei de pregătire, autoritățile publice locale din cadrul orașelor-poli de creștere, vor crea unități de implementare a programului. Unitățile de implementare a programului vor fi cu sau fără statut juridic în dependență de deciziile consiliilor locale, constituite din funcționari/personal contractat din cadrul administrației publice locale și specialiști ai structurilor necomerciale, cu care autoritățile publice locale cooperează în implementarea proiectelor.

Etapa de implementare. Pentru etapa de implementare, procedurile de selectare, aprobare, implementare și monitorizare a portofoliului de proiecte identificat în prezentul document, vor fi elaborate de către Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale și incluse în prevederile Hotărârii Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală.

În cadrul acestei etape, urmează implementarea proiectelor propuse în portofoliu pentru fiecare oraș. Proiectele vor fi implementate de către agențiile de dezvoltare regională cu implicarea activă a unităților de implementare a programului din cadrul autorităților publice locale, în baza alocărilor financiare anuale stabilite pentru fiecare localitate în parte.

Astfel, proiectele incluse în portofoliul prezentului Program vor fi finanțate prin intermediul apelurilor pe listă, lansate de către Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în baza deciziilor Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale, care vor include și resursele financiare disponibile, planificate în conformitate cu procesele bugetare naționale.

Totodată, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale și agențiile de dezvoltare regională, în comun cu orașele-poli de creștere, vor asigura desfășurarea activităților de promovare și identificare a resurselor financiare necesare pentru implementarea portofoliului de proiecte aprobat.

În cazul apelurilor deschise prin mecanismele de finanțare transfrontalieră și transnațională, agențiile de dezvoltare regională vor asigura suportul necesar pentru scrierea și depunerea cererilor de finanțare și vor informa preventiv Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, precum și Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale privitor la necesitatea asigurării suportului în achitarea contribuțiilor pentru proiectele aprobate. Plata contribuțiilor se va realiza în conformitate cu prevederile Secțiunii a 2-a „Condiții specifice selectării și aprobării proiectelor pentru asigurarea suportului la finanțarea contribuției în cadrul proiectelor din surse externe” din Anexa 3 „Regulament privind organizarea concursurilor pentru identificarea, evaluarea și aprobarea proiectelor în domeniul dezvoltării locale în cadrul Programului național „Satul european”, propuse spre finanțare din Fondul național pentru dezvoltare regională și locală” a Hotărârii Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală.

De asemenea, la această etapă va fi realizat un program complex de activități de consolidare a capacităților instituționale ale autorităților publice locale de gestionare a proiectelor. Activitățile de instruire vor fi urmate de acțiuni de cooperare și parteneriat cu agențiile de dezvoltare regională privind aspectele practice de implementare a proiectelor (organizarea licitațiilor, contractarea companiilor, monitorizarea realizării contractelor de achiziții, raportarea, etc.).

Pentru evaluarea rezultatelor implementării prezentului Program național, Autoritatea națională responsabilă de politica de dezvoltare regională și urbană va asigura:

- a. efectuarea evaluării intermediare a implementării prezentului Program național, la mijlocul termenului de implementare (anul 2024);
- b. efectuarea evaluării ex-post a implementării prezentului Program național la data expirării termenului de implementare.

XI. PLAN DE ACȚIUNI

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Obiectiv specific 1: Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare												
1.1.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor în municipiul Soroca	Trim IV. 2027 *	165	74	91	-	90,5	-	74,5	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în cooperare cu APL beneficiare	Asflatare / reabilitate 20 km de drum	16,5 km de drumuri locale modernizate
1.2.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor în municipiul Edineț	Trim IV. 2027	90	50	40	-	70	-	20		Asflatare / reabilitate 15 km de drum	9 km de drumuri locale modernizate
1.3.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor în municipiul Ungheni	Trim IV. 2027	163	75	88	-	130	-	33		Asflatați / reabilitați 12,5 km de drum	16,3 km de drumuri locale modernizate
1.4.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor în municipiul Orhei	Trim IV. 2027	91	91	-	-	71,45	-	19,55		Asflatați / reabilitați 25,5 km de drum	5 km de drumuri locale modernizate
1.5.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor în municipiul Comrat	Trim IV. 2027	110	50	60	-	80	-	30		Asflatați / reabilitați 30 km de drum	11 km de drumuri locale modernizate
1.6.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor în municipiul Cahul	Trim IV. 2027	150	126	24	24	26	80	20		Asflatați / reabilitați 34 km de drum	15 km de drumuri locale modernizate
1.7.	Dezvoltarea sistemului de transport public urban în municipiul Soroca	Trim IV. 2027	22,5	-	22,5	12	-	-	10,5		A fost elaborat Planul de mobilitate urbană	Serviciul local de transport public urban funcțional, dotat cu minimum 24 de unități de transport noi
1.8.	Dezvoltarea sistemului de transport public urban în municipiul Edineț	Trim IV. 2025	73,8	15,6	58,2	3,7	14,7	55,4	-		Serviciu de transport creat 8 unități procurate	Serviciul local de transport public urban funcțional, dotat cu minimum

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											20 de stații amenajate dintre care 17 sunt SMART	6 unități de transport noi
1.9.	Dezvoltarea sistemului de transport public urban în municipiul Ungheni	Trim IV. 2026	25,23	-	25,23	15	10,23	-	-		Semnat contract pentru procurarea a 18 unități de transport din FNDRL	Serviciul local de transport public urban funcțional, dotat cu minimum 24 de unități de transport noi
1.10.	Dezvoltarea sistemului de transport public urban în municipiul Comrat	Trim IV. 2027	15	-	15	-	-	-	15		A fost elaborat Planul de mobilitate urbană	Serviciul local de transport public urban funcțional, dotat cu minimum 6 unități de transport noi
1.11.	Dezvoltarea sistemului de transport public urban în municipiul Cahul	Trim IV. 2027	26	-	26	-	-	-	26		A fost elaborat Planul de mobilitate urbană	Serviciul local de transport public urban funcțional, dotat cu minimum 24 de unități de transport noi
1.12.	Construcția stațiilor transportului public urban în municipiul Orhei	Trim IV. 2025	7,9	7,9	-	-	7,9	-	-		79 de stații construite / reabilitate	35 de stații renovate/amenajate
Obiectiv specific 2: dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea												
2.1.	Construcția capitală a pieței agroalimentare în municipiul Cahul	Trim IV. 2027	32	10	22	-	-	10	22	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în cooperare cu	A fost elaborat proiectul tehnic și alocate 10 mln lei de la UE pentru inițierea proiectului	Piața agroalimentară regională, funcțională

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2.2.	Construcția Centrului de Excelență și Inovații în Afaceri („ICT Innovation hub and Excellence Centre in Cahul”)	Trim IV. 2027	18	-	18	-	-	18	-	APL beneficiare	A fost inițiată construcția prin 800 mii euro de la UE și SIDA, inclusiv 100 mii euro de la Fundația INNOTEK	Centrul IT regional din Cahul, funcțional
2.3.	Finalizarea proiectului de amenajare a Zonei de odihnă și agrement „Lacul Sărat” în municipiul Cahul	Trim IV. 2027	35	-	35	25	-	-	10		-	Zona de recreere „Lacul Sărat” funcțională
2.4.	Dotarea cu infrastructură a subzonei economice libere din s. Crihana Veche (raionul Cahul)	Trim IV. 2025	40	12,54	27,46	12,54	-	-	27,46		Dotarea cu infrastructură (parțială) a proiectului din sursele FNDRL și ZEL Bălți: -2,1 km de rețea electrică de tensiune înaltă de 10 kV -1,41 km de rețea de Apeduct -1,58 km de rețea de canalizare și -0,87 km de rețea de gaze naturale construite.	Subzona economică liberă din s. Crihana Veche, dotată cu rețele inginerești (apă, canalizare, electricitate, drum de acces)
2.5.	Construcția edificiului Centrului regional de business, multifuncțional, în municipiul Comrat (va	Trim IV. 2027	75	1,9	73,1	-	-	1,9	73,1		-	Centrul regional de business, multifuncțional în municipiul

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	încorporează incubatorul de afaceri, spații pentru birourile TIC și BPO, spații de producție pentru închiriere investitorilor), va fi dezvoltat și operaționalizat în cooperare cu Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (inclusiv gestionarea ulterioară)											Comrat, funcțional
2.6.	Dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare și amenajarea teritoriului adiacent luncii râului Ialpug din municipiul Comrat – pentru transformarea în zonă turistică și de agrement „Satul Găgăuz”	Trim IV. 2027	20	-	20	-	-	-	20		Elaborat studiu de prefezabilitate	Zona de agrement și recreere „Satul Găgăuz”, funcțională
2.7.	Construcția unei hale moderne pentru piața agroalimentară regională în municipiul Ungheni	Trim IV. 2027	60	-	60	54.07	-	1,6	4,33		-	Hală modernă pentru piața agricolă regională, dată în exploatare și funcțională
2.8.	Construcția Centrului regional de business „EXPUN” în municipiul Ungheni, care va include inclusiv un centru de birouri pentru activitățile TIC și BPO, incubator de	Trim IV. 2027	75	-	75	-	-	-	75		-	Centrul regional de business „EXPUN” funcțional

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	afaceri, sală de conferințe și de expoziții, va fi dezvoltat și operaționalizat în cooperare cu Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (inclusiv gestionarea ulterioară)											
2.9.	Conectarea terenului parcului industrial din municipiul Edineț la o nouă sursă de energie electrică, precum și crearea pieței agroalimentare regionale	Trim IV. 2027	22	-	22	20	2	-	-		-	Parcul industrial conectat la o nouă sursă de energie electrică, pentru facilitarea investițiilor ce vor genera peste 500 de locuri noi de muncă Hală modernă pentru piața agricolă regională, dată în exploatare și funcțională
2.10.	Infrastructura tehnico-edilitară pentru subzona economică liberă (drum de acces, energie electrică, gaze, apă, canalizare) din municipiul Soroca	Trim IV. 2025	29,7	29,7	-	27	2,7	-	-		Infrastructura construită prin proiect finanțat din sursele FNDRL	Subzona economică liberă din Soroca, echipată cu toate rețelele ingineresti (drum de acces, apă, canalizare, electricitate) pentru atragerea investițiilor în

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												activitățile de producție
2.11.	Reabilitarea falezii râului Nistru (7 km) și a spațiului adiacent în zonă de promenadă și agrement pentru consolidarea municipiului Soroca ca destinație majoră turistică în Republica Moldova	Trim IV. 2027	100	-	100	83	0,11	-	16,89		A fost elaborat studiu de fezabilitate	Zona de agrement „Faleza râului Nistru” cu o lungime de 7 km, inclusiv facilități aferente de recreere și turism – dată în exploatare și funcțională
2.12.	Construcția edificiului Centrului regional de business, multifuncțional, din municipiul Orhei (va încorpora incubatorul de afaceri, spații pentru birourile TIC și BPO), va fi dezvoltat și operaționalizat în cooperare cu Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (inclusiv gestionarea ulterioară)	Trim IV. 2027	48	-	48	-	-	-	48		-	Centrul regional de business, multifuncțional în municipiul Orhei, funcțional
2.13.	Extinderea teritoriului subzonei economice libere (rețele inginerești și lucrări de pregătire a terenului) în municipiul Orhei	Trim IV. 2027	9	-	9	9	-	-	-		-	Subzona economică liberă din Orhei, extinsă și echipată cu rețele inginerești pentru facilitarea unor noi investiții în activitățile de producție

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2.14.	Construcția capitală a pieței agroalimentare regionale în municipiul Orhei	Trim IV. 2027	95,95	0,95	95,00	77,8	8,95	-	9,2		A fost elaborată documentației tehnice	Piața agroalimentară regională în municipiul Orhei, dată în exploatare și funcțională
Obiectiv specific 3: revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice												
3.1.	Reconstrucția capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent” în municipiul Orhei	Trim IV. 2027	56	-	56	-	-	-	56	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în cooperare cu APL beneficiare	-	Complexul clădirii fostei Zemstve județene reconstruită capital și inclusă în circuitul turistic național
3.2.	Complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot) în municipiul Orhei	Trim IV. 2027	66	-	66	43	-	-	23		-	Complexul sportiv multifuncțional, regional, din municipiul Orhei, funcțional
3.3.	Complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot) în municipiul Soroca	Trim IV. 2027	50	1	49	-	-	1	49		A fost elaborat studiu de fezabilitate	Complexul sportiv multifuncțional, regional, din municipiul Soroca, funcțional
3.4.	Lucrări complexe de revitalizare urbană (centrul civic și cartierele blocurilor de locuințe) în municipiul Soroca	Trim IV. 2027	40	-	40	15	-	-	25		-	Lucrări complexe de revitalizare urbană a centrului civic al municipiului Soroca (inclusiv

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												curțile de blocuri din partea centrală), finalizate și date în exploatare
3.5.	Amenajarea și revitalizarea zonei regionale de agrement a Parcului „Vasile Alecsandri” (40 ha cu 3 lacuri) în municipiul Edineț	Trim IV. 2027	18	5,5	12,5	12,5	3,5	2	-		Reabilitată sistemul de iluminare și reabilitate ½ din alei	Zonă de agrement și recreere regională din municipiul Edineț, funcțională
3.6.	Complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot) în municipiul Edineț	Trim IV. 2027	50	-	50	50	-	-	-		A fost inițiată construcția complexului din surse ale FNDRL	Complexul sportiv multifuncțional, regional, din municipiul Edineț, funcțional
3.7.	Lucrări complexe de revitalizare urbană (centrul civic și cartierele blocurilor de locuințe) în municipiul Edineț	Trim IV. 2027	40	-	40	11	-	29	-		-	Lucrări complexe de revitalizare urbană a centrului civic al municipiului Edineț (inclusiv curțile de blocuri din partea centrală), finalizate și date în exploatare
3.8.	Amenajarea zonei „Lacului Delia” în zonă de recreere și agrement de importanță regională în municipiul Ungheni	Trim IV. 2027	45	-	45	41,23	-	3,77	-		-	Zona de agrement și recreere regională „Lacul Delia”, funcțională

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
3.9.	Reparația digului pe râul Prut, în municipiul Ungheni	Trim IV. 2027	45	-	45	-	-	-	45		-	Digul reparat capital pe râul Prut, dat în exploatare
3.10.	Lucrări complexe de revitalizare urbană a centrului civic al municipiului Ungheni	Trim IV. 2027	80	45	35	35	-	45	-		Zone arterei rutiere centrale reabilitate, inclusiv centrul civic	Lucrări complexe de revitalizare urbană a centrului civic al municipiului Ungheni, finalizate și date în exploatare
3.11.	Construcția unui complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot) în municipiul Cahul	Trim IV. 2027	80	0	80	40,46	-	-	39,54		Proiectul tehnic elaborat	Complexul sportiv multifuncțional, regional, din municipiul Cahul, funcțional
3.12.	Reconstrucția capitală a Căminului studențesc nr. 3 al Universității de Stat „Bogdan-Petriceicu Hasdeu” din Cahul (în colaborare cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, ca fondator al Universității de Stat „Bogdan-Petriceicu Hasdeu”)	Trim IV. 2027	80	-	80	35	-	45	-		Proiectul tehnic elaborat. Finanțarea cu suportul Guvernului Ro	Clădirea Căminului studențesc nr. 3 al Universității de Stat „Bogdan-Petriceicu Hasdeu” din Cahul, reconstruită capital și funcțională

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
3.13.	Lucrări complexe de revitalizare urbană a centrului civic al municipiului Cahul	Trim IV. 2027	80	65	15	-	15	65	-		Centrul civic reabilitat	Lucrări complexe de revitalizare urbană a centrului civic al municipiului Cahul, finalizate și date în exploatare
3.14.	Construcția în mun. Comrat a unui complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot)	Trim IV. 2027	100	-	100	50	-	28,5	21,5		-	Complexul sportiv multifuncțional, regional, din municipiul Comrat, funcțional
Obiectiv specific 4: Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice												
4.1.	Extinderea rețelelor de canalizare în municipiul Soroca	Trim IV. 2027	10	-	10	10	-	-	-	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în cooperare cu APL beneficiare	-	Rata de acoperire cu servicii de canalizare în municipiul Soroca, crescută de la 52% la 70% din gospodăriile casnice
4.2.	Construcția stației de epurare a apelor uzate în municipiul Soroca	Trim IV. 2027	143,5	-	143,5	-	-	143,5	-		-	Stația de epurare a apelor uzate din municipiul Soroca, funcțională
4.3.	Extinderea rețelelor de canalizare în municipiul Edineț	Trim IV. 2027	13,5	6	7,5	13,5	-	-	-		Inițiată implementarea unui proiect	Rata de acoperire cu servicii de canalizare în municipiul

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
											finanțat din FNDRL	Edineț, crescută de la 45% la 70% din gospodăriile casnice
4.4.	Construcția unei noi stații de tratare a apei în municipiul Edineț	Trim IV. 2027	120	-	120	-	-	120	-		Construcția a fost inițiată cu suportul ADA (120 mln lei)	Apa potabilă din sistemul centralizat de aprovizionare cu apă în municipiul Edineț corespunde cerințelor normative de calitate
4.5.	Extinderea și modernizarea sistemului de iluminat stradal în municipiul Edineț	Trim IV. 2027	12	12	-	7	-	5	-		Creșterea gradului de acoperire de la 50% la 90%	Minimum 60% dintre străzile municipiului Edineț acoperite cu servicii de iluminare nocturnă
4.6.	Construcția stației de epurare a apelor uzate în municipiul Ungheni	Trim IV. 2027	200	-	200	-	-	200	-		-	Stație de epurare a apelor uzate, regională, din municipiul Ungheni, funcțională
4.7.	Extinderea rețelelor de canalizare pentru creșterea ratei de acoperire cu servicii de la 54% la 70% în municipiul Ungheni	Trim IV. 2027	73,8	-	73.8	3.7	14,7	55,4	-		12 km de rețea construite	Rata de acoperire cu servicii de canalizare în municipiul Ungheni, crescută de la 54% la 70% din gospodăriile casnice

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
4.8.	Extinderea rețelelor de canalizare în municipiul Comrat	Trim IV. 2027	75	35	40	31,5	3,5	40	-		Rata de acoperire a crescut de la 30 % la 50 %, proiect implementat din sursele FNDRL	Rata de acoperire cu servicii de canalizare în municipiul Comrat, crescută de la 38% la 70% din gospodăriile casnice
4.9.	Construcția stației de epurare a apelor uzate regionale în municipiul Comrat	Trim IV. 2027	167,7	-	167,7	-	-	167,7	-		-	Stație de epurare a apelor uzate regională, din municipiul Comrat, funcțională
4.10.	Extinderea și modernizarea iluminatului stradal pentru municipiul Cahul	Trim IV. 2027	53,5	53,5	-	53,5	-	-	-		Proiectul de iluminat stradal în curs de implementare din sursele FNDRL (38 mln lei) cu rata de acoperire a teritoriului egală cu 98 %	Minimum 75% dintre străzile municipiului acoperite cu servicii de iluminare nocturnă
Managementul prezentului Program național:												
5.1 Etapa de pregătire												
5.1.1	Crearea unităților de implementare a proiectelor în cadrul municipiilor beneficiare	Trim IV. 2021	1	0,5	0,5	-	1	-	-	Autoritățile publice locale din municipiile beneficiare	6 unități create de APL	Dispoziții de creare a unităților de implementare a proiectelor în cadrul primăriilor

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
												municipiilor beneficiare
5.1.2.	Elaborarea și aprobarea de către consiliile municipale a planurilor operaționale municipale pentru organizarea activităților locale de implementare a prezentului Program național	Trim IV. 2022	1	1	-	-	1	-	-	Autoritățile publice locale din municipiile beneficiare	6 POL aprobate de consiliile locale	Deciziile consiliilor municipale de aprobare a planurilor operaționale municipale
5.1.3.	Actualizarea/elaborarea documentației strategice de dezvoltare a municipiilor (strategii de dezvoltare și planuri urbanistice generale), pentru reflectarea prevederilor prezentului Program național	Trim IV. 2022	1,2	1,2	-	-	-	1,2	-	Autoritățile publice locale din municipiile beneficiare	1 PUG elaborat la Edineț 2 PUG în proces de elaborare	Strategiile socioeconomice locale actualizate în 6 municipii; inițierea elaborării Planului urbanistic general în municipiul Edineț
5.1.4.	Activități de consolidare a capacităților unităților de implementare a proiectelor din cadrul primăriilor municipiilor beneficiare	Trim IV. 2022	3,5	1	2,5	2,5	-	1	-	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în cooperare cu APL beneficiare	Un raport de evaluare a necesităților dezvoltat cu suportul Solidarity Fund Programul de dezvoltare a capacităților planificat pentru lunile februarie – aprilie 2025	Membrii de unităților de implementare din 6 municipii, instruiți în managementul proiectelor (instruiri tematice și vizite de studiu)
5.2 Etapa implementare												

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
5.2.1.	Elaborarea detaliată și depunerea spre finanțare a proiectelor pentru finanțare în etapa a doua de implementare (inclusiv documentația tehnică)	Pe toată durata de implementare, în conformitate cu calendarele Planurilor Operaționale Municipale	29,4	15	14,4	-	19,6	9,8	-	Autoritățile publice locale din municipiile beneficiare	-	Proiecte depuse spre finanțare în conformitate cu planurile operaționale municipale
5.2.2	Acțiuni comune ale Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în cooperare cu autoritățile publice locale din municipiile beneficiare, în vederea identificării și atragerii resurselor adiționale din partea partenerilor de dezvoltare pentru implementarea proiectelor determinate spre finanțare cu ajutorul donatorilor	Permanent	6	3	3	3	3	-	-	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în cooperare cu APL beneficiare	-	Mese rotunde organizate, aplicații pregătite și depuse, documentație tehnică elaborată, negocieri petrecute, abordări bilaterale inițiate etc. pentru identificarea a 619 mil. de lei din totalul de 919 mil. de lei planificate
5.2.3	Evaluarea rezultatelor intermediare ale prezentului Program național pentru planificarea activităților pentru etapa a doua de implementare	Trim IV. 2024	0,6	0,6	-	-	-	0,6	-	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale	Un raport de evaluare intermediară elaborat	Raport de evaluare intermediară a prezentului Program național
5.2.4	Modificarea Hotărârii Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor	Trim IV. 2025	0,2	-	0,2	0,2	-	-	-	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale	Un proiect de HG elaborat	Hotărâre de Guvern elaborată și aprobată

Nr.	Acțiuni/Proiecte	Termene de implementare *	Costuri estimative, mil. lei			Sursa de finanțare, mil. lei				Responsabili	Indicatori realizați 2024	Indicatori de monitorizare, pentru anul 2027
			Total estimat	2021 - 2024	2025 - 2027	Surse Bugetare (FNDRL)	APL	Parteneri	Surse neacoperite			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	financiare ale Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală, în vederea asigurării unui mecanism de implementare a proiectelor bazat pe portofoliul și procedurile aprobate în prezenta Hotărâre de Guvern											
5.3 Etapa post-implementare												
5.3.1	Evaluarea rezultatelor prezentului Program național și determinarea oportunității inițierii unui nou program similar, de avansare a rezultatelor obținute	Trim IV. 2029	0,8	-	0,8	0,8	-	-	-	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale	-	Raport de evaluare ex-post a prezentului Program național

Anexa nr. 1

Necesități investiționale minime* pentru municipiile Cahul, Comrat, Orhei, Ungheni, Soroca și Edineț

Nr. crt.	Indicatori	Cahul	Edineț	Orhei	Soroca	Ungheni	Comrat
----------	------------	-------	--------	-------	--------	---------	--------

1	2	3	4	5	6	7	8
1. Necesități minime – mobilitate urbană și infrastructura drumurilor							
1.1.	Existența transportului public urban de pasageri de calitate	Nu Necesități investiționale de 12 mil. de lei pentru procurarea a minimum 20 de unități de transport	Nu Necesități investiționale de 3 mil. de lei pentru procurarea a minimum 6 unități de transport	Da	Nu Necesități investiționale de 12 mil. de lei pentru procurarea a minimum 20 de unități de transport	Nu Necesități investiționale de 12 mil. de lei pentru procurarea a minimum 20 de unități de transport	Nu Necesități investiționale de 3 mil. de lei pentru procurarea a minimum 6 unități de transport
1.2.	Minimum 60% dintre drumuri asfaltate de calitate bună	32% (dintre care 70% în stare nesatisfăcătoare)	61% (inclusiv 77% în stare nesatisfăcătoare)	60% (inclusiv 30% în stare nesatisfăcătoare)	58% (inclusiv 65% în stare nesatisfăcătoare)	31% (inclusiv 70% în stare nesatisfăcătoare)	44% (inclusiv 70% în stare nesatisfăcătoare)
		Necesități investiționale de 600 mil. de lei pentru construcția (reconstrucția) capitală a 60 km de drumuri locale	Necesități investiționale de 360 mil. de lei pentru construcția (reconstrucția) capitală a 36 km de drumuri locale	Necesități investiționale de 240 mil. de lei pentru construcția (reconstrucția) capitală a 24 km de drumuri locale	Necesități investiționale de 660 mil. de lei pentru construcția (reconstrucția) capitală a 66 km de drumuri locale	Necesități investiționale de 650 mil. de lei pentru construcția (reconstrucția) capitală a 65 km de drumuri locale	Necesități investiționale de 440 mil. de lei pentru construcția (reconstrucția) capitală a 44 km de drumuri locale
Subtotal 1 necesități investiționale		612 mil. de lei	363 mil. de lei	240 mil. de lei	672 mil. de lei	662 mil. de lei	443 mil. de lei
2. Necesități minime – competitivitate și infrastructura de sprijinire a dezvoltării economice							
2.1.	Incubator de afaceri funcțional (suprafață minimă de 1,500 m ²)	Da	Nu Investiții necesare de 15 mil. de lei	Nu Investiții necesare de 15 mil. de lei	Da	Nu Investiții necesare de 15 mil. de lei	Nu Investiții necesare de 15 mil. de lei
2.2.	Platformă industrială	2 subzone economice libere; 1 parc industrial	Parc industrial	Subzonă economică liberă	2 subzone economice libere	Subzone economice libere	Subzonă economică liberă; parc industrial

1	2	3	4	5	6	7	8
	pregătită pentru investitori	Necesități investiționale de 40 mil. de lei pentru rețele ingineresti în subzona economică liberă (s. Crihana Veche)	Necesități investiționale de 20 mil. de lei pentru conectarea la o nouă sursă de energie electrică	-	Necesități investiționale de 13,3 mil. de lei pentru construcția rețelelor ingineresti în subzone economice libere	-	-
2.3.	Centru de business cu birouri pentru sectorul TIC și BPO (minimum 1,500 m ²)	Nu	Da	Nu	Nu	Nu	Nu
		Necesități investiționale de minimum 30 mil. de lei pentru fiecare municipiu (cu excepția municipiului Edineț)					
Subtotal 2 necesități investiționale		70 mil. de lei	35 mil. de lei	45 mil. de lei	43,3 mil. de lei	45 mil. de lei	45 mil. de lei
3. Necesități minime – revitalizare urbană și infrastructura spațiilor publice							
3.1.	Centru civic urban bine amenajat și simbolistic pentru un centru regional – pol de creștere	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu
		Necesități investiționale de minimum 80 mil. de lei pentru fiecare municipiu					
3.2.	Cel puțin 1/2 dintre curțile blocurilor de locuințe în stare satisfăcătoare	Nu	Nu	Da	Nu	Nu	Nu
		Vor trebui efectuate evaluări suplimentare pentru determinarea necesităților investiționale					
3.3.		Nu	Nu	Nu	Nu	Nu	Nu

1	2	3	4	5	6	7	8
	Complex sportiv multifuncțional, cu acoperirea necesităților regionale	Necesități investiționale de minimum 50 mil. de lei pentru fiecare municipiu					
3.4.	Sală de spectacole de minimum 600 de spectatori	Da	Da	Da	Da	Da	Da
3.5.	Stadion de minimum 1 000 de spectatori	Da	Da	Da	Da	Da	În proces de construcție cu asistența Agenției Turcești pentru Colaborare și Coordonare
3.6.	Existența unei zone de recreere funcțională, cu acoperirea necesităților regionale	Nu	Nu	Da	Nu	Nu	Nu
		Necesități investiționale de 20 mil. de lei pentru revitalizarea Zonei „Lacului Sărat”	Necesități investiționale de 18 mil. de lei pentru revitalizarea și amenajarea zonei de recreere a Parcului „Vasile Alecsandri” (40 hectare și 3 lacuri)		Necesități investiționale de 100 mil. de lei pentru reabilitarea falezii râului Nistru și a spațiului adiacent în zonă de promenadă și agrement (7 km)	Necesități investiționale de 31 mil. de lei pentru amenajarea Lacului Delia în zonă de agrement și recreere	Necesități investiționale de 20 mil. de lei pentru amenajarea turistică și de agrement a obiectivului „Satul Găgăuz”(lunca râului Ialpug)
Subtotal 3 necesități investiționale		150 mil. de lei	148 mil. de lei	130 mil. de lei	230 mil. de lei	161 mil. de lei	150 mil. de lei
4. Necesități minime – infrastructura tehnico-edilitară și de utilități publice							
4.1.		98%	82%	96%	89%	82%	93%

1	2	3	4	5	6	7	8
	Minimum 80% acoperire cu servicii centralizate de alimentare cu apă	Toate municipiile întrunesc necesitățile minime					
4.2.	Calitatea apei livrate în sistemele centralizate corespunde cerințelor normative privind apa potabilă	Da Întrunește necesitățile minime	Nu Necesități investiționale pentru construcția unei noi stații de tratare de 10 mil. de lei	Da Întrunește necesitățile minime	Da Întrunește necesitățile minime	Da Întrunește necesitățile minime	Nu Necesități investiționale de 357 mil. de lei pentru construcția aducțiunii de apă regionale din râul Prut
4.3.	Minimum 70% acoperire cu servicii centralizate de canalizare	78% Întrunește necesitățile minime	45% Investiții necesare de 13,5 mil. de lei	75% Întrunește necesitățile minime	52% Investiții necesare de 10 mil. de lei	54% Investiții necesare de 66 mil. de lei	38% Investiții necesare de 75 mil. de lei
4.4.	Stație de epurare a apelor uzate funcțională	În progres Finanțare din partea Guvernului Germaniei (KfW) în valoare de circa 180 mil. de lei	Da Întrunește necesitățile minime	Da Întrunește necesitățile minime	Nu Investiții necesare de 236 mil. de lei	Nu Investiții necesare de 200 mil. de lei	Nu Investiții necesare de 180 mil. de lei
4.5.	Minimum 70% acoperire cu servicii de evacuare centralizată a deșeurilor	85% Întrunește necesitățile minime	80% Întrunește necesitățile minime	90% Întrunește necesitățile minime	85% Întrunește necesitățile minime	75% Întrunește necesitățile minime	85% Întrunește necesitățile minime
4.6.		60%	50%	100%	58%	70%	71%

1	2	3	4	5	6	7	8
	Minimum 60% acoperire cu servicii de iluminare stradală	Întrunește necesitățile minime	Investiții necesare de 6 mil. de lei	Întrunește necesitățile minime	Investiții necesare de 2 mil. de lei	Întrunește necesitățile minime	Întrunește necesitățile minime
Subtotal 4 necesități investiționale		-	29,5 mil. de lei	-	248 mil. de lei	266 mil. de lei	612 mil. de lei
Total general necesități investiționale 5,4 mld. de lei		832 mil. de lei	575,5 mil. de lei	415 mil. de lei	1,193.7 mld. de lei	1,134 mld. de lei	1,250 mld. de lei

*Notă: fundamentări privind estimarea necesităților investiționale:

- necesitățile de intervenție pentru componenta 1: mobilitate urbană și infrastructura drumurilor:
 - *costul construcției și reabilitării drumurilor – estimări ale experților în baza datelor furnizate de către autoritățile publice locale, raportate la un cost mediu de 10 000 lei/km pentru construcții sau reabilitări capitale (inclusiv bordură, trotuare și căi de acces);*
 - *costul procurării unităților de transport pentru sistemele de transport public urban – estimări ale experților, raportate la un cost mediu de 600 000 lei per unitate de transport;*

- necesitățile de intervenție pentru componenta 2: competitivitate și infrastructura de sprijinire a dezvoltării economice:
 - *costul construcției rețelelor inginerești în subzona economică din Cahul – estimări în baza documentației tehnice elaborate (cu sprijinul Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei, în anul 2019);*
 - *costul construcției rețelelor inginerești în subzona economică liberă din Soroca – estimări ale administratorului subzonei economice libere, în baza unor calcule proprii, în anul 2019;*
 - *costul construcției și dotării de incubatoare de afaceri – estimări ale experților (1 500 m² x 10 000 lei/m²);*
 - *costul construcției și dotării Centrului de business – estimări ale experților (1 500 m² x 20 000 lei/m²);*

- necesitățile de intervenție pentru componenta 3: revitalizare urbană și infrastructura spațiilor publice:
 - *costul construcției unui complex sportiv multifuncțional – estimări ale experților, reieșind din o medie de 50 mil. de lei per unitate;*
 - *costul amenajării zonelor de recreere – estimări în baza strategiilor locale de dezvoltare socioeconomică;*

- regenerarea urbană a centrelor civice – estimări medii în baza investițiilor medii propuse de Programul Uniunii Europene „Focal Regions” pentru municipiile Ungheni și Cahul;
- regenerarea cartierelor de blocuri locative – vor trebui efectuate evaluări suplimentare pentru determinarea necesităților investiționale;
- necesitățile de intervenție pentru componenta 4: infrastructura tehnico-edilitară și de utilități publice:
 - costul extinderii canalizării în municipiul Edineț – Studiul de fezabilitate elaborat cu asistența Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei în anul 2019;
 - costul extinderii canalizării în municipiul Ungheni – Strategia de dezvoltare socioeconomică locală pentru anii 2019-2025;
 - costul extinderii canalizării în municipiul Comrat – Programul regional sectorial în domeniul „Alimentare cu apă și canalizare pentru Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia 2018-2025”;
 - costul extinderii canalizării în municipiul Soroca – estimările Î.M. „Apă-Canal” din Soroca;
 - costul construcției stației de epurare a apelor uzate în Comrat – fișa de proiect prioritar, Programul regional sectorial în domeniul „Alimentare cu apă și canalizare pentru Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia 2018-2025”;
 - costul construcției stațiilor de epurare a apelor uzate în Ungheni și Soroca – Studiu de fezabilitate elaborat cu asistența Agenției de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare în anul 2019.

Indicatorii de dezvoltare analizați prin prisma indicatorului agregat al capacității de polizare pentru identificarea polilor de creștere

Legea nr. 764/2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova stabilește prin prevederile art. 4 alin (1) că teritoriul Republicii Moldova este organizat, sub aspect administrativ, în unități administrativ-teritoriale: raioane, orașe și sate. Anexa 1¹ la Legea nr. 764/2001 stipulează că avem: 1 municipiu de rang 0, 2 localități urbane de rang 1, 10 localități urbane de rang 2 și 53 de localități urbane de rangul 3, rezultând astfel un total de 56 de localități urbane.

Pentru identificarea orașelor-poli de creștere au fost analizați un șir de indicatori de dezvoltare social-economică a localităților cu statut de municipiu sau oraș. Dat fiind faptul că în majoritatea absolută a indicatorilor de dezvoltare municipiile Chișinău și Bălți au ponderi semnificative de câteva ori mai mari decât toate celelalte orașe, un prim aspect al analizei a fost excluderea acestor două municipii din analizele ulterioare. De asemenea, din lipsă de date, analiza indicatorilor de dezvoltare nu include nici cele 10 unități administrativ-teritoriale urbane din stânga Nistrului. Dintre cele 54 municipii/orașe rămase în listă au fost selectate pentru analiză doar orașele cu cel puțin 10 000 de locuitori, în condițiile în care localitatea urbană este un potențial centru polarizator, care are o masă critică minimală de potențial uman, economic și de atracție. După aplicarea acestor criterii, în lista potențialelor orașe care pot fi desemnate poli de creștere au rămas 26 de localități urbane, cu precizarea că din listă au decăzut și localitățile urbane cu peste 10 000 de locuitori, componente ale altei localități urbane (de exemplu, or. Codru sau or. Durlăști care intră în componența municipiului Chișinău).

După determinarea orașelor cu potențial de a deveni poli de creștere, pentru fiecare dintre cele 26 de orașe au fost analizați 22 de indicatori de dezvoltare social-economică, grupați în cinci categorii:

A. Indicatori privind accesibilitatea (IA – pondere 20%):

- A.1. Distanța (km) față de Chișinău;
- A.2. Distanța (km) față de un oraș/municipiu cu peste 30 000 de locuitori (altul decât Chișinău, din Republica Moldova, România sau Ucraina);
- A.3. Distanța (km) față de un punct de trecere a frontierei;
- A.4. Accesul la calea ferată (km);
- A.5. Lungimea drumurilor locale (km).

B. Indicatori privind economia (IE – 25%):

- B.1. Numărul de agenți economici activi (entități raportoare);
- B.2. Numărul mediu scriptic al personalului (persoane angajate în entitățile raportoare);
- B.3. Numărul de șomeri raportat la populația în vârstă de muncă (15-64 de ani);
- B.4. Rata de dependență demografică a populației (%).

C. Indicatori privind capacitatea financiară (IF – 15%):

- C.1. Suma bugetului local (lei/persoană);
- C.2. Venituri proprii în bugetul local (lei/persoană);
- C.3. Gradul de acoperire a cheltuielilor de personal și pentru bunuri și servicii din venituri proprii (%).

D. Indicatori privind capitalul uman (ICU – 20%):

- D.1. Populația stabilă (număr);

- D.2. Densitatea populației (loc. /km²);
- D.3. Numărul populației pe o arie de 30 km de oraș (potențial navetiști);
- D.4. Ponderea populației școlare (primar și secundar), în total populație (%);
- D.5. Ponderea populației cu studii superioare – numărul de persoane cu studii superioare/1 000 de persoane stabile (număr).

E. Indicatori privind serviciile publice (IS – 20%):

- E.1. Ponderea locuințelor racordate la rețeaua de apă potabilă (%);
- E.2. Ponderea locuințelor racordate la rețeaua de canalizare (%);
- E.3. Ponderea locuințelor conectate la gazoduct (%);
- E.4. Numărul de medici per 1 000 de locuitori;
- E.5. Paturi în spitale (număr).

Pentru fiecare dintre acești indicatori a fost calculat un rang real parțial, care ulterior a fost integrat în indicatorul agregat al capacității de polarizare. Indicatorul agregat al capacității de polarizare indică capacitatea de polarizare a unei unități administrativ-teritoriale în zona de influență a acesteia.

Calculul indicatorului agregat al capacității de polarizare s-a făcut pe baza metodelor de ierarhizare multicriteriale, care permit realizarea clasamentelor regionale, compararea unităților administrativ-teritoriale și măsurarea decalajelor dintre acestea. În ceea ce privește modalitatea de calcul a indicatorului agregat al capacității de polarizare, s-a optat pentru metoda rangurilor reale, unul dintre instrumentele matematico-statistice cele mai eficiente pentru ierarhizarea multicriterială a unor entități teritoriale. Această metodă are ca principale avantaje metodologice măsurarea distanței relative dintre valorile indicatorilor și permite acordarea unei ponderi specifice diferite fiecărui indicator, în funcție de relevanța sa pentru analiză.

Aplicarea metodei rangurilor reale vizează:

- analiza celor 22 de indicatori de dezvoltare care intră în componența indicatorului agregat al capacității de polarizare;
- calcularea rangurilor reale parțiale pentru indicatorii selectați, cu luarea în considerare a tipului de indicator (de minim, respectiv de maxim);
- agregarea rangurilor parțiale, în funcție de greutatea specifică acordată fiecărui indicator analizat în parte, și calcularea rangului real final al fiecărei localități;
- ierarhizarea celor 26 de unități administrativ-teritoriale din Republica Moldova, care fac obiectul analizei, în funcție de valoarea rangului real final (de la maxim la minim).

Calcularea rangurilor reale parțiale

Pentru fiecare unitate administrativ-teritorială „i” și pentru fiecare indicator „j” care este parte a indicatorului agregat final, s-a stabilit un rang real parțial (R_j^i), utilizând formule diferite, în funcție de natura indicatorului „j”, după cum urmează:

- în cazul în care indicatorii care exprimă o situație cu atât mai favorabilă cu cât au valorile mai mari (cum ar fi, de exemplu, numărul de salariați), rangul parțial se calculează aplicând formula:

$$R_j^i = n - \frac{a_j^i - a_j^{\min}}{a_j^{\max} - a_j^{\min}} (n - 1), \quad i = 1, 2 \dots n; j = 1, 2 \dots m,$$

unde:

a_j^i = nivelul indicatorului j în unitatea administrativ-teritorială i;

a_j^{\min} = nivelul indicatorului j în unitatea administrativ-teritorială cu performanță minimă;

a_j^{\max} = nivelul indicatorului j în unitatea administrativ-teritorială cu performanță maximă;

n = numărul de unități administrativ-teritoriale;

m = numărul indicatorilor incluși în analiză.

În acest caz, unitatea administrativ-teritorială cu performanța cea mai ridicată (a^{max}_j) va primi rangul 1, iar cea cu performanța minimă (a^{min}_j) se va clasa pe poziția cu rangul n .

• În cazul în care indicatorii exprimă o situație cu atât mai favorabilă cu cât au valori mai mici (cum ar fi, de exemplu, numărul de șomeri), rangul parțial se calculează aplicând formula:

$$R_j^i = n - \frac{a_j^{max} - a_j^i}{a_j^{max} - a_j^{min}} (n - 1),$$

unde:

a_j^i = nivelul indicatorului j în unitatea administrativ-teritorială i ;

a^{min}_j = nivelul indicatorului j în unitatea administrativ-teritorială cu performanță maximă;

a^{max}_j = nivelul indicatorului j în unitatea administrativ-teritorială cu performanță minimă;

n = numărul de unități administrativ-teritoriale.

Și în această situație, unitatea administrativ-teritorială cu performanța cea mai ridicată (a^{max}_j) va primi rangul 1, iar cea cu performanța minimă (a^{min}_j) se va clasa pe poziția cu rangul n .

Agregarea rangurilor parțiale (R_j^i) pentru fiecare indicator „ j ” se face sub forma unor medii ponderate. Ponderele (P_j) acordată fiecărui indicator „ j ” are în vedere importanța relativă a acestuia în scopul analizei efectuate. Suma acestor ponderi (coeficienți de importanță) este mereu egală cu unitatea (100% sau 1).

$$\sum_{j=1}^m p_j = 100\%$$

Calcularea rangului final real (indicatorul agregat al capacității de polarizare) al fiecărei unități administrativ-teritoriale (i (R_i)) a inclus calculul mediei ponderate a rangurilor parțiale după formula:

$$\overline{R}_j = \frac{\sum_{j=1}^m R_j^i p_j}{100}, i = 1, 2 \dots n.$$

În baza acestei analize (din 31 decembrie 2017), ierarhia celor 26 de centre urbane se prezintă după cum urmează:

Nr. crt.	Municipiu/Oraș	Total, indicatorul agregat al capacității de polarizare
1	2	3
1.	Municipiul Cahul	9,84
2.	Municipiul Edineț	10,13
3.	Municipiul Comrat	10,28
4.	Municipiul Ungheni	10,55
5.	Municipiul Orhei	11,19
6.	Municipiul Soroca	11,83

1	2	3
7.	Orașul Drochia	12,38
8.	Municipiul Hîncești	13,04
9.	Orașul Florești	13,16
10.	Orașul Dondușeni	13,30
11.	Municipiul Ceadâr-Lunga	13,32
12.	Orașul Căușeni	13,34
13.	Orașul Fălești	13,62
14.	Orașul Ialoveni	14,97
15.	Municipiul Strășeni	14,97
16.	Orașul Rîșcani	14,99
17.	Orașul Cimișlia	15,14
18.	Orașul Călărași	15,43
19.	Orașul Glodeni	15,54
20.	Orașul Rezina	16,11
21.	Orașul Vulcănești	17,48
22.	Orașul Taraclia	17,99
23.	Orașul Sîngerei	18,43
24.	Orașul Nisporeni	18,96
25.	Orașul Leova	19,10
26.	Orașul Basarabeasca	19,32

2. Controlul asupra executării prezentei hotărâri se pune în sarcina Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale.

3. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Prim-ministru

Dorin RECEAN

Contrasemnează:

Viceprim-ministru,
Ministrul infrastructurii
și dezvoltării regionale
Ministra finanțelor

Vladimir Bolea
Victoria Belous

NOTA DE FUNDAMENTARE

la proiectul de hotărâre a Guvernului pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 916/2020 cu privire la aprobarea Programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027

Denumirea sau numele autorului și, după caz, a/al participanților la elaborarea proiectului actului normativ

Proiectul de hotărâre a Guvernului pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 916/2020 cu privire la aprobarea Programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027 este elaborat de către Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale.

Condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ

2.1. Temeiul legal sau, după caz, sursa proiectului actului normativ

Proiectul actului normativ a fost elaborat în conformitate cu prevederile art. 62 și art. 63 al Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative și a prevederilor pct. 91 a Hotărârii Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificarea strategică.

Prin urmare, în conformitate cu prevederile actelor normative sus-menționate, dar și în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 916/2020 cu privire la aprobarea Programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027 (în continuare Programul național), Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, cu suportul Agenției Internaționale de Cooperare a Germaniei (GIZ) a desfășurat procesul de evaluare intermediară a Programului. Rezultatele evaluării intermediare au fost coordonate cu reprezentanții agențiilor de dezvoltare regională, orașele poli de creștere și Cancelaria de Stat.

Astfel, luând în considerare concluziile Raportului de evaluare intermediară și recomandările Cancelariei de Stat, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale a inițiat procesul de actualizare a Programului național.

Textul documentului a fost actualizat prin ajustarea costurilor de implementare, descrierea mecanismelor de implementare, reieșind din faptul că nu există posibilitatea alocării unei linii de buget speciale din bugetul de stat pentru implementarea Programului național, fiind revizuite și responsabilitățile în implementarea proiectelor și atragerea investițiilor pentru agențiile de dezvoltare regională.

2.2. Descrierea situației actuale și a problemelor care impun intervenția, inclusiv a cadrului normativ aplicabil și a deficiențelor/lacunelor normative

Republica Moldova este o țară aflată în tranziție spre economia de piață în care regăsim dezechilibre regionale importante, cauzate de existența unei structuri de

producție predominant agricole și cu un nivel jos de urbanizare. Cu excepția capitalei, restul regiunilor nu manifestă suficient potențial pentru o dezvoltare dinamică, care să poată face față competiției internaționale și regionale. Astfel, identificarea unor intervenții menite să contribuie la creșterea economică în afara capitalei, în special în arii urbane cu potențial de polarizare trebuie să devină una dintre principalele provocări pentru autoritățile Republicii Moldova.

Identificarea și dezvoltarea celor 6 orașe prin prezentul Program național, asigură realizarea unor prevederi ale politicii de dezvoltare regională, orientate spre o dezvoltare economică armonioasă și creșterea competitivității regiunilor de dezvoltare, incluzând și realizarea prevederilor obiectivului principal al politicii de dezvoltare regională și anume cel de „reducere a disparităților economice”.

Programul Național a fost aprobat la sfârșitul anului 2020, iar la mijlocul termenului de implementare a fost elaborat Raportul de evaluare intermediară, în care au fost identificate următoarele concluzii:

- Scopul declarat și obiectivele Programului rămân în continuare valabile;
- Structura, conținutul și intervenția logică nu necesită modificări;
- Implementarea Programului este afectată de lipsa unei abordări sistemice de finanțare fără o susținere esențială planificată inițial din Bugetul de Stat;
- Resursele financiare limitate alocate din fonduri naționale, alimentează neîncrederea autorităților locale în consistența angajamentelor autorităților publice centrale;
- Respectarea termenilor de implementare este compromisă din cauza lipsei suportului financiar din fondurile naționale, fiind bazat mai mult pe capacitățile de atragere a investițiilor de la partenerii de dezvoltare, fapt care creează și discrepanțe între cele 6 orașe privitor la progresul implementării portofoliului de proiecte;
- Costurile de implementare a Programului necesită actualizări;
- Durabilitatea Programului este afectată de lipsa unui mecanism constant de finanțare.

Conform recomandărilor evidențiate în Raportul de evaluare intermediară, dar și în sugestiile și recomandările Cancelariei de Stat, necesitatea intervenției este argumentată prin:

- Includerea unor aspecte clare privind mecanismele de finanțare a proiectelor identificate;
- Asigurarea implicării interministeriale, luând în considerație că prezentul document de politici implică și implementarea proiectelor în domeniul mediului, educațional, economic etc;

- Reevaluarea costurilor de implementare, luând în considerație crizele regionale care au influențat creșterea costurilor de procurare a bunurilor, lucrărilor și serviciilor necesare;
- Revizuirea rolului instituțiilor implicate în dependență de mecanismele financiare aplicate;
- Creșterea rolului agențiilor de dezvoltare regională în atragerea resurselor financiare externe;
- Consolidarea capacităților instituționale la nivel local.

Prin urmare, pentru a asigura eficiența intervențiilor și un progres sesizabil de implementare a documentului de politici, nu se atestă necesitatea intervenției de modificare a cadrului legal în domeniul dezvoltării regionale și locale, însă, este imperioasă clarificarea mecanismelor de finanțare a portofoliului de proiecte, astfel încât să fie realizate angajamentele asumate ale autorităților centrale față de implementare prezentului Program național.

3. Obiectivele urmărite și soluțiile propuse

3.1 Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi.

Scopul proiectului actului normativ este de a asigura modificarea Programului național în conformitate cu concluziile și recomandările incluse în Raportul de evaluare intermediară și conform recomandărilor și sugestiilor Cancelariei de Stat.

Prin urmare, principalele prevederi ale actului normativ, țin de ajustarea următoarelor compartimente/capitole ale Programului Național:

I. Introducere – au fost incluse mențiuni privind obiectivele Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă, ale Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2022-2028 și altor documente de politici conexe la atingerea cărora va contribui implementarea programului;

II. Analiza situației. Capitolul a fost completat cu informații privind măsurile care vor contribui la incluziunea grupurilor vulnerabile;

III. Obiectivele prezentului Program Național. În cadrul capitolul au fost reformulate obiectivele specifice pentru a corespunde principiului SMART;

IV. Proiecte prioritare - au fost ajustate informațiile privind costurile de implementare, iar pentru municipiul Comrat, unul din proiectele inițiale a fost înlocuit;

V. Costuri - luând în considerație că conform Raportului de evaluare intermediară, implicațiile financiare ale partenerilor de dezvoltare și autorităților publice locale au fost mult mai mari decât era planificat inițial, au fost revizuite costurile de implementare, însă au fost menținute aceleași costuri și angajamente financiare ale Guvernului Republicii Moldova, precum erau și în versiunea inițială a documentului.

Totodată, Capitolul a fost completat cu un nou tabel care analizează distribuția în timp a costurilor necesare pentru implementarea Programului Național;

VII. Impact. Capitolul a fost revizuit, fiind indicate valorile de referință și țintele (planificate);

VIII. Autorități și instituții responsabile - acest capitol a fost modificat din perspectiva actualizării unor denumiri ale instituțiilor responsabile și actualizarea unor acte normative;

IX. Riscuri de implementare a fost completat cu măsuri de atenuare a riscurilor.

X. Proceduri de monitorizare, evaluare și raportare - pentru a asigura o monitorizare eficientă a proceselor de implementare a documentului de politici, au fost incluse norme clare de raportare și instituțiile responsabile pentru acest proces, astfel încât agențiile de dezvoltare regională cu implicarea activă a unităților de implementare a programului create în orașe să prezinte rapoarte anuale agregate în adresa Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale până la data de 15 februarie a fiecărui an, iar Ministerul la rândul său, va elabora un raport anual consolidat și îl va prezenta spre examinare Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale.

XI. Planul de acțiuni – structura Planului a fost ajustată conform recomandărilor Cancelariei de stat, formulate în procesul de avizare.

3.2 Opțiunile alternative analizate și motivele pentru care acestea nu au fost luate în considerare

Pentru implementarea prezentului document de politici a fost planificată asigurarea unui mecanism financiar direct din bugetul de stat, fapt nerealizat până în prezent.

Din aceste considerente, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, în anul 2022 a lansat primul apel de propuneri de proiecte dedicat orașelor poli de creștere, în cadrul căruia au fost aprobate 5 proiecte cu un cost de circa 190 milioane lei. Trebuie de menționat că în procesul de elaborare a prezentului act normativ, a fost stabilită imposibilitatea alocării unei linii de buget separate pentru implementarea portofoliului de proiecte, motiv pentru care s-a decis de a asigura continuitatea proceselor prin intermediul mecanismelor de finanțare din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală.

Având în vedere că o bună parte din proiectele incluse în program sunt în derulare, iar modificarea Programului are la bază rezultatele evaluării intermediare, se propune intrarea în vigoare a Hotărârii la data publicării, pentru a asigura desfășurarea acțiunilor programate conform termenilor setați.

4. Analiza impactului de reglementare

4.1. Impactul asupra sectorului public

Prezentul Program este orientat spre creșterea nivelului de dezvoltare economică și competitivității regiunii de dezvoltare prin concentrarea resurselor financiare în

cadrul a șase orașe care au demonstrat capacitatea de a deveni un pol de creștere în baza unei evaluări bazate pe 17 criterii de dezvoltare teritorială.

Inițiativa de implementare a prezentului Program este argumentată prin aprobarea de către Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale a Deciziei nr. 13/18 din 16.11.2018 privitor la Studiul privind centrele urbane de dezvoltare în Republica Moldova.

Prin urmare, impactul asupra sectorului public poate fi caracterizat astfel:

Modernizarea administrației publice – programul național include necesitatea formării unor funcționari publici cu noi competențe, pentru a răspunde cerințelor de dezvoltare urbană și economică;

Creșterea responsabilității în gestionarea treburilor publice – autoritățile publice vor fi orientate nu doar spre asigurarea unui trai decent și a unor servicii de calitate pentru populație din raza propriei localități, dar vor avea și responsabilitatea extinderii serviciilor publice și în localitățile megieșe, oferind astfel și o alternativă pentru migrația internă a populației, nu spre Chișinău ci spre orașele poli de creștere;

Necesitatea dezvoltării infrastructurii sociale (insuficiența infrastructurii) – creșterea gradului de dezvoltare a orașelor poli de creștere poate crea premise reale din perspectiva migrației interne. Astfel, autoritatea publică trebuie să își intensifice eforturile de dezvoltare a noii infrastructuri, în special: transport, sănătate, educație, agrement etc.

Necesitatea elaborării propunerilor de proiecte inclusiv documentația tehnică, devize de cheltuieli etc., – conform Programului național, finanțarea portofoliului de proiecte va fi realizată în baza mecanismului descris în Hotărârea Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală, dar și din surse ale partenerilor de dezvoltare. Astfel, pentru a beneficia de resursele financiare necesare, autoritățile publice vor pregăti proiectele pentru implementare în conformitate cu cerințele specifice solicitate de finanțatori.

Prezentul Program este orientat și spre creșterea capacităților de atragere a investițiilor și crearea unor administrații publice eficiente și capabile să asigure un nivel înalt de dezvoltare a serviciilor publice, dezvoltării economice și asigurării unui trai decent a populației, devenind astfel un punct de atracție pentru populația din regiunile respective.

Trebuie de menționat că rolul orașelor în evoluția social-economică a unui stat este unul determinant și de importanță majoră. Generic, orașele sunt locuri în care se produc cea mai mare parte a activităților economice, în care se înregistrează cele mai mari creșteri ale productivității și în care se creează cele mai multe dintre locurile de

muncă noi. Din aceste considerente, este important ca la nivel național să existe documente de politici ample și coerente, care să sprijine orașele, pentru ca acestea să-și îndeplinească funcțiile urbane, mai ales în cazul acelor orașe care polarizează, care au legături intense cu arealele înconjurătoare, a căror dezvoltare este dependentă de aceste orașe.

4.2. Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative

Costul estimativ de implementare a Programului național, în cifre actualizate este de circa 3,341.78 mil. de lei.

Conform Raportului de evaluare intermediară, în perioada anilor 2020 – 2024 au fost deja mobilizate circa 1366 milioane lei, dintre care:

- a. FNDRL - 168,4 milioane lei;
- b. Parteneri de dezvoltare - 672,6 milioane lei;
- c. APL - 525,9 milioane lei.

Astfel, în perioada anilor 2020-2024, au fost mobilizate circa 50% din costurile estimate în anul 2020, sau circa 42% din cuantumul costurilor actualizate.

Costurile total estimat de circa 3,341.78 mil. de lei milioane lei este repartizat în 3,298.08 mil. lei – pentru implementarea proiectelor prioritare în municipiile beneficiare și 43.7 mil. lei – pentru managementul programului (costurile de management includ și costurile necesare pentru pregătirea documentației tehnice și a altor documente de ordin tehnic necesare pentru implementarea proiectelor investiționale).

Trebuie de menționat că factorii care au influențat creșterea costurilor de implementare sunt:

- a. Crizele regionale din perioada anilor 2020-2024;
- b. Inflația și perturbarea sistemelor a distribuție a piețelor de materiale de construcție, echipamente etc.

La fel, este important de menționat că conform Programului național, chiar dacă au existat anumite creșteri ale costurilor de implementare, proiectul prezentului Program național păstrează același efort financiar asupra bugetului de stat, egal cu 816 milioane lei, dintre care 168,4 milioane lei deja au fost alocate în cadrul primului apel de propuneri de proiecte, lansat în anul 2022.

Costurile au fost estimate în baza următoarelor criterii:

- a. Existența studiilor de fezabilitate;
- b. Existența documentației tehnice și a devizelor de cheltuieli;

În cazul absenței documentelor de la punctul a și b, au fost aplicate costuri comparative ale unor proiecte similare implementate în alte localități. Asemenea

cazuri sunt costurile pentru construcția stațiilor de epurare în mun. Ungheni, procurarea transportului public etc.

Proiectul documentului ajustat nu include costuri suplimentare în raport cu versiunea inițial aprobată.

4.3. Impactul asupra sectorului privat

Implementarea prevederilor proiectului nu va avea impact asupra sectorului privat.

4.4. Impactul social

Impactul social în linii generale poate fi descris din mai multe perspective, atât pozitive cât și provocări:

Beneficiile Programului național:

- creșterea nivelului de trai al populației și acces la servicii publice calitative;
- crearea locurilor de muncă și reducerea șomajului;
- creșterea competitivității localității;
- creșterea capacității administrative a administrației publice.

Provocări sociale:

- migrarea internă;
- presiunea pe infrastructură.

4.4.1. Impactul asupra datelor cu caracter personal

Nu se aplică.

4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen

Implementarea prevederilor proiectului nu va avea impact asupra echității și egalității de gen

4.5. Impactul asupra mediului

Nu au fost identificate elemente de impact asupra mediului ce pot rezulta din punerea în aplicare a proiectului. Totodată, pregătirea și inițierea implementării proiectelor investiționale urmează a fi realizate în strictă conformitate cu legislația privind mediul.

4.6. Alte impacturi și informații relevante

Nu au fost identificate.

5. Compatibilitatea proiectului actului normativ cu legislația UE

5.1 Măsuri normative necesare pentru transpunerea actelor juridice ale UE în legislația națională

Nu este aplicabil

5.2 Măsuri normative care urmăresc crearea cadrului juridic intern necesar pentru implementarea legislației UE

Nu este aplicabil

6. Avizarea și consultarea publică a proiectului actului normativ

Proiectul de act normativ va fi supus avizării și consultării în conformitate cu prevederile Legii nr. 100/2017 privind actele normative și Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional.

Anunțul privind inițierea elaborării proiectului a fost publicat pe particip.gov.md și pagina Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale: https://particip.gov.md/ro/document/stages/*/13529.

De asemenea, pe aceleași platforme a fost publicat și anunțul de consultare publică: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/anunt-privind-consultarea-publica-a-proiectului-hotararii-guvernului-privind-modificarea-si-completarea-hotararii-guvernului-9162020-cu-privire-la-aprobarea-programului-national-de-dezvoltare-a-oraselor-poli-de-crestere-in-republica-moldova-pentru-anii-2021-2027/13529>.

Proiectul a fost avizat de 10 instituții, fiind recepționate și 2 avize în procedură de consultare publică.

Suplimentar, în data de 5 februarie 2025, pe Platforma consultativă permanentă în domeniul „Dezvoltare Regională și Locală” a fost organizată ședința de consultare publică a proiectului, la care au participat și reprezentanții primăriilor beneficiare și altor părți interesate. Propunerile înaintate urmare a ședinței au fost reflectate în Sinteză.

Având în vedere avizele recepționate, inclusiv urmare a procedurii de informare a instituțiilor avizatoare, și faptul că o parte din propuneri nu au fost acceptate, în data de 10 martie a fost organizată o ședință interinstituțională între autor și Cancelaria de stat, fiind discutate obiecțiile neacceptate sau acceptate parțial. Urmare a ședinței au fost acceptate toate propunerile Cancelariei de stat, proiectul fiind îmbunătățit. Totodată, s-a convenit expunerea anexei Programului în redacție nouă.

7. Concluziile expertizelor

Proiectul a fost supus expertizei juridice, fiind formulate o serie de propuneri aferente rigorilor normative, care au fost luate în considerare la definitivarea proiectului. Totodată, conform recomandărilor Ministerului Justiției, Nota de fundamentare a fost completată cu argumente privind intrarea în vigoarea a hotărârii la data publicării.

Având în vedere prevederile art. 28 alin. (2) lit. a) din Legea integrității nr.82/2017, care expres statuează asupra exceptării de la expertiza anticorupție a documentelor de politici și documentelor de planificare, proiectul nu a fost remis spre expertiză CNA.

8. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ existent

Proiectul prezentului act normativ este elaborat în vederea implementării prevederilor legislației naționale, inclusiv a angajamentelor Republicii Moldova de

implementare a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă. Astfel, Programul va contribui la atingerea obiectivelor din următoarele acte normative și documente de planificare strategică:

- a. ODD 11 „Orașe și comunități durabile”;
- b. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (Legea nr. 315/2020);
- c. Legea 438/2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova;
- d. Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru anii 2022-2028 (HG nr. 40/2022).

Totodată, menționăm că aprobarea prezentului act normativ nu va necesita alocări financiare suplimentare.

9. Măsurile necesare pentru implementarea prevederilor proiectului actului normativ

Pentru implementarea prezentului Program național este necesară realizarea următoarelor măsuri:

- a. Evaluarea necesității de ajustare a prevederilor HG nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național de dezvoltare regională și locală;
- b. Completarea funcțiilor și atribuțiilor Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale, al cărui Regulament de organizare și funcționare este aprobat prin HG nr. 172/2022;
- c. Aprobarea deciziilor Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale cu privire la alocarea resurselor financiare necesare din contul Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală și aprobarea deciziilor de lansare a apelurilor de propuneri de proiecte;
- d. Acordarea suportului pentru pregătirea documentației tehnice, devizelor de cheltuieli și a altor acte permissive necesare pentru implementarea proiectelor investiționale;
- e. Suport pentru orașele poli de creștere în elaborarea proiectelor ce pot fi aplicate la apelurile transfrontaliere și transnaționale;
- f. Organizarea evenimentelor de promovare a documentului de politici și a portofoliilor de proiecte în rîndul partenerilor de dezvoltare.

Secretar general

Angela ȚURCANU

**Sinteza obiecțiilor și propunerilor/recomandărilor la proiectul de hotărâre a Guvernului
pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 916/2020 cu privire la aprobarea Programului național de dezvoltare a orașelor poli de
creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027
(număr unic 1100/MIDR/2024)**

Participantul la avizare (expertizare)/consultare publică	Conținutul obiecțiilor/propunerilor (recomandărilor)	Argumentarea autorului proiectului
Avizare și consultare publică		
Ministerul Educației și Cercetării (nr. 07-09/8389 din 18.12.2024)	Lipsa obiecțiilor și propunerilor.	Se ia act.
Cancelaria de Stat (nr. 21/1-78-14136 din 20.12.24)	<p>1. Prevederile pct. 16 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 (în continuare Regulament), prezintă expres că “Programul este un document de politici publice pe termen mediu (3-5 ani)”. Totodată, în vederea asigurării continuității Programului, considerăm relevantă și argumentată păstrarea termenului curent pentru perioada 2021-2027.</p> <p>2. La Capitolul 1. Reieșind din faptul că Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” aprobată prin Legea 315/2022 (în continuare - SND) constituie documentul strategic de referință pentru toate documentele de politici, Programul urmează să evidențieze expres obiectivele SND „Moldova Europeană 2030” relevante și să asigure trasabilitatea între acestea, inclusiv la nivel de domenii de intervenție, cât și contribuția domeniului la realizarea țintelor și indicatorilor de impact stabiliți în SND „Moldova Europeană 2030”.</p>	<p>1. Se acceptă. A fost păstrat termenul curent pentru perioada 2021-2027.</p> <p>2. Se acceptă. În proiectul de modificare a Programului au fost reflectate obiectivele SND „Moldova Europeană 2030” relevante.</p>

3. Asigurarea unui proces decizional coerent și eficient necesită o abordare sistemică, care să ia în considerare interdependențele dintre diversele domenii de politici și să asigure corelarea și sinergia dintre documentele de politici publice. În acest context, Programul urmează să specifice exact strategia sectorială umbrelă din care derivă acesta (în cazul dat, Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022-2028).

4. Totodată, conform pct. 18.3 din Regulament, obiectivele generale ale Programului urmează a fi ”preluate din strategia sectorială pentru a cărei implementare este elaborat programul și ajustate la perioada de implementare a programului și la subdomeniul acoperit de acesta”. Suplimentar, vor fi identificate obiectivele generale și/sau specifice din documentele de politici publice conexe domeniului de intervenție, de exemplu, Programul național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare pentru anii 2024-2028, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 435/2024 și explicată interconexiunea dintre acestea. Se vor diversifica oportunitățile de partajare sau de utilizare comună a resurselor (precum finanțări, date, tehnologie și resurse umane) între programe pentru a optimiza eficiența cheltuielilor guvernamentale și a Programului. Totodată, se recomandă descrierea cum Programul actualizat ar putea amplifica rezultatele politicilor existente prin implementarea unor abordări inovatoare, contribuind astfel la un ecosistem de politici publice mai eficace.

5. La pagina 1, alineatul 3, sintagma “Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului” se va substitui cu “Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale”.

3. Se acceptă. Referința la Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022-2028 a fost inclusă în Program.

4. Se acceptă. În Program au fost menționate obiectivele Strategiei umbrelă, în speță – SNDR 2022-2028, precum și obiectivele documentelor de politici conexe domeniului.

5. Se acceptă. Sintagma a fost substituită corespunător.

6. La Capitolul 2. Analiza situației, se va completa cu informații relevante principalelor grupe vulnerabile afectate de problemele expuse în Program și grupurile țintă care vor fi beneficiarii principali ai intervențiilor planificate, inclusiv dezagregarea datelor în baza criteriilor minime pentru respectarea principiului LNOB (nimeni nu este lăsat în urmă): mediu de trai, venituri, statut socio-economic, gen, dizabilitate și etnie. De asemenea, în măsura disponibilității datelor, analiza din capitol va fi actualizată conform celor mai recente date și vor fi descrise posibilele consecințe și riscuri în cazul neintervenției.

7. La Capitolul 3. În baza obiectivului general, se vor reformula obiectivele specifice, astfel, încât să corespundă principiului SMART (simplu, măsurabil, acceptabil, realizabil, fixat în timp). Se acceptă opțiunea formulării textuale a obiectivelor specifice, spre exemplu: Creșterea ponderii drumurilor locale de calitate bună și foarte bună în orașele poli de creștere de la 35% în 2019 până la 50% în 2027. Totodată, admitem și opțiunea prezentării în formă de tabel, conform exemplului de mai jos:

Nr.	Indicator de rezultat	Valoarea de referință (anul)	Valoarea țintă intermediară (anul) - opțional	Valoarea țintă (2027)	Furnizor de date
<i>Obiectivul general 1:</i>					
Obiectiv specific 1.1.	Indicator 1				
	Indicator 2				
...					
Obiectiv specific 1.2.	Indicator 1				
	Indicator 2				
...					

8. Capitolul 4. Proiecte prioritare va fi exclus în totalitate întrucât, acesta reprezintă setul de acțiuni propuse în scopul atingerii obiectivelor, dublând Planul de acțiuni al Programului.

6. Se acceptă. Deși la nivel local nu dispunem de indicatori dezagregați pe diverse categorii socio-demografice, Programul Național a fost completat cu prevederi privind includerea de măsuri specifice care vor asigura planificarea și implementarea proiectelor investiționale prevăzute în portofoliu, astfel încât să nu discrimineze și să răspundă nevoilor diverse ale comunităților locale

7. Se acceptă. Obiectivele specifice au fost reformulate în baza principiului SMART.

8. Se ia act. Portofoliul de proiecte a fost identificat pentru a asigura realizarea cu succes a obiectivelor specifice și în general pentru realizarea primei etape de implementare a conceptului de dezvoltare a orașelor poli de creștere, fiind planificată asigurarea suportului pentru orașe de a atinge indicatorii pentru orașele cu statut de municipiu, descrise în

	<p>9. La Capitolul 5. Costuri, pentru a asigura o claritate exhaustivă a distribuirii costurilor pentru anii 2021-2027 se propune</p>	<p>prevederile Legii nr. nr. 764/2001 privind organizarea administrativ - teritorială a Republicii Moldova. Lista portofoliului de proiecte, reprezintă angajamentul Guvernului Republicii Moldova față de politicile aprobate și față de municipiile selectate, în caz contrar, instituțiile de stat care administrează fonduri, dar și partenerii de dezvoltare vor selecta alte priorități, devinând astfel de la obiectivul general al Programului, existând astfel și riscul nerealizării prevederilor Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională.</p> <p>Totodată, portofoliul de proiecte reprezintă și informațiile de referință, în baza cărora poate fi examinat progresul înregistrat și poate fi evaluată situația la finalizarea termenului de implementare a programului în raport cu datele de referință din anul aprobării Programului. Nu în ultimul rând, portofoliul de proiecte a fost discutat cu reprezentanții autorităților locale în procesul de elaborare a Raportului de evaluare intermediară, dar și în procesul de elaborare a propunerilor de actualizare a prezentului Program, fapt ce poate crea incertitudini în dialogul cu reprezentanții administrațiilor locale.</p> <p>În cadrul ședinței interinstituționale de examinare a divergențelor, s-a agreat menținerea capitolului.</p> <p>9. Se acceptă. Capitolul V a fost completat cu un nou Tabel, care reflectă distribuția</p>
--	---	---

completarea acestuia prin aplicarea unei structuri tabelare, în vederea asigurării monitorizării costurilor per an. Suplimentar, se vor identifica subprogramele bugetare relevante obiectivelor și măsurilor de politici propuse, în conformitate cu Ordinul ministrului finanțelor nr. 209/2015.

Obiectiv specific	Codul Subprogramului bugetar	Costuri totale	Costuri pe ani						
			2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Obiectiv specific 1.1:									
<i>Costuri acoperite din bugetul de stat</i>									
<i>Costuri acoperite din bugetul local</i>									
<i>Costuri acoperite din asistență externă</i>									
<i>Costuri neacoperite</i>									
Obiectiv specific 1.2:									
<i>Costuri acoperite din bugetul de stat</i>									
<i>Costuri acoperite din asistență externă</i>									
<i>Costuri acoperite din bugetul local</i>									
<i>Costuri neacoperite</i>									
...									
TOTAL cost Program									
<i>Costuri acoperite din bugetul de stat</i>									
<i>Costuri acoperite din asistență externă</i>									
<i>Costuri neacoperite</i>									

10. La capitolul 6. Impactul - se va indica și descrie expres indicatorii de impact (în baza obiectivului general). Se recomandă prezentarea acestora (conform tabelului) cu indicarea obligatorie a valorilor de referință și țintelor (planificate). Indicatorii vor fi dezagregați pe grupuri țintă.

Nr.	Indicator de impact	Valoarea de referință (anul)	Valoarea țintă (2027)	Furnizor de date
Obiectiv general				

11. La capitolul 7. Autorități și instituții responsabile, va fi numerotat, intitulat și indicată sursa tabelului.

costurilor pentru perioada implementată (2021-2024) și pentru perioada rămasă (2025, 2026, 2027) conform modelului.

10. Se acceptă. Indicatorii de impact au fost expuși conform recomandării.

11. Se acceptă. La capitolul 7 nu este inclus niciun tabel, însă, conform sugestiilor, a fost menționată sursa pentru figura inclusă în acest

	<p>12. La capitolul 8. Riscuri de implementare, se impune completarea capitolului cu măsurile de atenuare și monitorizare a riscurilor.</p> <p>13. La capitolul IX - Proceduri de raportare, prevederile Programului privind monitorizarea și evaluarea progresului trebuie să fie clar definite și detaliate, pentru a preveni situația actuală în care acestea sunt aplicate într-un mod fragmentar, iar indicatorii de rezultat și impact nu sunt evaluați într-un mod sistematic de către autoritățile publice locale, agențiile de dezvoltare regională sau Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. În altă ordine de idei, recomandăm integrarea și ajustarea Capitolului X. Etape de implementare în capitolul sus-numit în vederea asigurării structurii documentului de politici publice reglementate prin pct. 18.10 (proceduri de monitorizare, evaluare și raportare) din Hotărârea Guvernului 386/2020 cu privire la planificarea strategică. De menționat că la etapa evaluării intermediare, evaluatorul a definit lipsa cadrului de monitorizare și raportare ca fiind una dintre carențele, care a afectat realizarea acțiunilor propuse.</p> <p><u>La Planul de acțiuni:</u></p> <p>1. Planul de acțiuni al Programului va fi revizuit și ajustat în strictă conformitate cu pct. 19 din Hotărârea de Guvern nr. 386/2020 privind planificarea strategică pentru a asigura alinierea acestuia cu principiile și direcțiile strategice impuse de reglementările în vigoare. De asemenea, se vor lua în considerare recomandările și orientările formulate de Cancelaria de Stat, în</p>	<p>capitol. Având în vedere că este singura figură din text, numerotarea nu este necesară.</p> <p>12. Se acceptă. Capitolul VIII a fost completat cu măsuri de atenuare.</p> <p>13. Se acceptă. Capitolul IX a fost ajustat, inclusiv prin prisma structurii reglementate prin pct. 18.10 (proceduri de monitorizare, evaluare și raportare) din Hotărârea Guvernului 386/2020 cu privire la planificarea strategică.</p> <p>1. Se acceptă. Planul a fost ajustat.</p>
--	---	---

	<p>vederea consolidării coerenței, eficienței și implementării corecte a măsurilor prevăzute. Aceste ajustări vor contribui la îmbunătățirea procesului de implementare a Programului, asigurându-se o gestionare adecvată a resurselor și o monitorizare eficientă a rezultatelor.</p> <p>2. La coloana termen de realizare, se vor revizui termenii de realizare a acțiunilor și se va indica cu exactitate, în format trimestru-an (de exemplu: „trimestrul I, 2025”). Pentru acțiunile cu caracter periodic se va indica termenul limită pentru raportare, iar indicarea perioadei (ex. 2025-2027) se permite doar la acțiunile cu caracter permanent sau anual. În cazul respectiv, se va indica progresul per an, spre exemplu, acțiunile nr. 1.1,1.2,1.3,1.4,1.5,1.6, unde această lacună îngreunează procesul de monitorizare, transparență și raportare.</p> <p>2. La coloana sursa de finanțare, nu se admite formularea “surse necesare de identificat”, conform pct. 19.4 din Hotărârea de Guvern 386/2020, care stabilește: “Costurile estimate pentru implementarea fiecărei acțiuni, cu specificarea codului programului/subprogramului bugetar, divizate pe ani și surse de finanțare, inclusiv indicarea resurselor disponibile din asistența externă și costurile neacoperite”, dat fiind faptul că Programul intră în etapa a doua de implementare, există riscul neîndeplinirii tuturor acțiunilor planificate. În acest sens, se impune revizuirea repetată a portofoliului de acțiuni în vederea asigurării tuturor obiectivelor și/sau soluționarea problemei privind sursa de finanțare în cel mai scurt timp pentru a putea asigura continuitatea Programului. Subliniem, importanța estimării la etapa de planificare a costurilor neacoperite pentru fiecare acțiune din Plan, care va facilita procesul de identificare a surselor de finanțare.</p>	<p>2.Se acceptă. Termenii de realizare au fost revizuiți.</p> <p>3.Se acceptă. Formularea a fost exclusă.</p>
--	--	---

	<p>3. Subsidiar, în contextul că Programul identifică resurse financiare doar pentru 74% din costul total estimat, propunem spre completare partea descriptivă cu indicarea acțiunilor/măsurilor concrete ce urmează a fi întreprinse în vederea identificării resurselor financiare și surselor de finanțare. De asemenea, sursa de finanțare urmează a fi indicată expres și reflectată în propunerile înaintate în CBTM (alocațiile disponibile din Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală și/sau denumirea programului de asistență externă și a finanțatorului, în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 377/2018 cu privire la reglementarea cadrului instituțional și mecanismului de coordonare și management al asistenței externe).</p> <p>4. Având în vedere că prezenta inițiativă reprezintă o modificare a unui Program, implementarea căruia a început în anul 2021, în vederea asigurării unei planificări eficiente, pentru acțiunile inițiate înainte de anul 2025, indicatorii de monitorizare vor fi divizați în 2 perioade: perioada trecută - 2021-2024 cu specificarea valorii atinse în acest timp; și perioada viitoare: 2025-2027 cu specificarea valorii planificate pentru această perioadă. Acest fapt va oferi claritate procesului de monitorizare și posibilitatea măsurării progresului în perioada replanificată. În final, menționăm importanța ajustării proiectului la recomandările sus-expuse și promovării în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificarea strategică și a Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative.</p>	<p>3. Se acceptă. Partea descriptivă a fost completată cu măsuri necesare pentru identificarea resurselor financiare și surselor de finanțare. Sursele de finanțare vor fi reflectate în propunerile înaintate în CBTM.</p> <p>4. Se ia act. Planul de acțiuni a fost restructurat conform propunerilor înaintate.</p>
<p>Ministerul Sănătății (Nr. 23/4751 din 23.12.2024)</p>	<p>Lipsa de obiecții și propuneri</p>	<p>Se ia act.</p>

Biroul Național de Statistică (nr. 06-11/DCS-70 din 24.12.2024)	Lipsa de obiecții și propuneri	Se ia act.
Ministerul Culturii (nr. 05/I-09/3951 din 30.12.2024)	Lipsa de obiecții și propuneri	Se ia act.
Ministerul Afacerilor Interne (nr. 48/ 5034 din 30.12.2024)	Susținerea proiectului	Se ia act.
Ministerul Mediului (nr. 02-07/3676 din 30.12.2024)	Propuneri/obiecții	
	<p>La procedura de elaborare, avizare și promovare a programului:</p> <p>1.Conform prevederilor statuate la art. 3 alin. (1) lit. a) al Legii nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu, procedura de evaluare strategică de mediu se efectuează pentru documentele de politici și planificare care pot avea efecte semnificative asupra mediului, inclusiv asupra sănătății populației. Obiectul unei evaluări strategice de mediu obligatorii sunt documentele de politici și planificare elaborate în domeniile: agricultură, silvicultură, piscicultură, energetică, industrie, transporturi, gestionarea deșeurilor, gestionarea resurselor acvatice, comunicații electronice, turism, folosință funciară, planificare urbană și rurală (documentația de urbanism și amenajare a teritoriului, inclusiv planurile urbanistice și de amenajare a teritoriului și programele de urbanism și amenajare a teritoriului la nivel național, regional, raional, local, precum și planurile urbanistice generale, planurile urbanistice zonale și planurile urbanistice de detaliu elaborate pentru construcțiile amplasate pe terenurile din teritoriul extravilan al localității), care stabilesc cadrul pentru aprobarea de dezvoltare a activităților planificate prevăzute în anexele nr. 1 și nr. 2 la Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului.</p> <p>Programul național de dezvoltare a orașelor poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027, face obiectul</p>	<p>1. Se acceptă parțial</p> <p>Programul prezentat spre avizare nu reprezintă un document de dezvoltare urbană examinat prin prisma activităților de elaborarea planurilor urbanistice generale sau a de amenajare a teritoriului, dar sunt orientate spre creșterea nivelului de dezvoltare economică a orașelor poli de creștere și a competitivității regionale.</p> <p>Cât privește implementarea portofoliului de proiecte identificat pentru fiecare localitate, acceptăm recomandarea de a respecta prevederile Legii nr. 86/2014 cu privire la evaluarea impactului de mediu, această responsabilitate fiind în responsabilitatea directă a autorităților publice locale beneficiare.</p>

evaluării strategice de mediu conform prevederilor art. 3 alin. (1) din Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu. Astfel, acesta se încadrează în categoria documentelor de politici și planificare ce pot avea efecte semnificative asupra mediului, inclusiv asupra sănătății publice, și care, prin urmare, sunt supuse în mod obligatoriu procedurii de evaluare strategică de mediu, în domeniul planificării urbane. Capitolul XI, „Planul de acțiuni” al Programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027, include acțiuni/proiecte care se regăsesc în anexa nr. 2 din Legea nr. 86/2014 „Lista activităților planificate pentru care trebuie stabilită necesitatea efectuării evaluării impactului asupra mediului”. Conform art. 31 alin. (1) al Legii nr. 11/2017, evaluarea strategică de mediu se efectuează la etapa inițială a elaborării unui concept al documentului de politici și planificare sau al unei modificări a acestuia și se desfășoară conform următoarelor etape: 1) determinarea domeniului de aplicare a raportului privind evaluarea strategică de mediu; 2) elaborarea raportului privind evaluarea strategică de mediu; 3) analiza calității raportului privind evaluarea strategică de mediu; 4) analiza integrării aspectelor de mediu în proiectul documentului de politici și planificare; 5) emiterea avizului de mediu; 6) aprobarea documentelor de politici și planificare; 7) monitorizarea impactului semnificativ asupra mediului, inclusiv asupra sănătății populației, al documentului de politici și planificare. Astfel, conform art. 7 alin. (11) al Legii nr. 11/2017, inițiatorul urma să prezinte Ministerului Mediului, la etapa de elaborare a conceptului documentului de politici și planificare, cererea privind determinarea domeniului de aplicare a raportului privind evaluarea strategică de mediu, care conține informațiile prevăzute la art. 5 alin. (2) din Legea nr. 11/2017.

	<p>În concluzie, pentru a fi în deplină conformitate cu Legea nr. 11/2017, Programul național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027, ar trebui să includă o evaluare strategică de mediu completă, cu măsuri de prevenire și atenuare a impactului asupra mediului și sănătății populației, precum și un sistem clar de monitorizare a implementării acestora.</p> <p>În acest context, Ministerul Mediului recomandă autorilor documentelor de politici și planificare, care pot genera efecte semnificative asupra mediului și sănătății populației, inclusiv în cazul modificărilor ulterioare ale acestora, să efectueze o evaluare strategică de mediu cuprinzătoare, care să includă măsuri adecvate pentru prevenirea și atenuarea impactului asupra mediului și sănătății publice.</p> <p>La proiectul programului:</p> <p>1. La Capitolul XI, intitulat „Planul de Acțiuni”, la obiectivele specifice 3.6 și 3.8, coloana „Responsabili”, sintagma „Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale și Mediului”, se va substitui cu sintagma „Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale”.</p>	<p>1. Se acceptă.</p>
<p>Ministerul Finanțelor (nr. 07/5-03/5/5 din 09.01.25)</p>	<p>La capitolul V.COSTURI:</p> <p>1. În pct.1.2.2.8. este stipulat că hotărârea Guvernului urmează să fie completată cu alineatul „Finanțarea portofoliului de proiecte va fi realizată în baza mecanismului descris în Hotărârea Guvernului nr.152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL)”. Iar, în Nota de fundamentare este stipulat expres că finanțarea portofoliului de proiecte este planificată din mai multe surse, printre care și</p>	<p>1. Se acceptă.</p>

ale partenerilor de dezvoltare, dar și din FNDRL, urmând a fi evaluată necesitatea de ajustare a prevederilor hotărârii prenotate. În acest context menționăm, că potrivit pct.3 din Hotărârea Guvernului nr. 684/2022 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la proiectele de investiții capitale publice, autoritățile administrației publice centrale în a căror competență este gestionarea fondurilor de dezvoltare vor aduce actele normative în domeniul respectiv în concordanță cu prezenta hotărâre. Suplimentar, precizăm că pentru proiectele noi de investiții capitale este necesar de completat formularul de identificare și evaluare a proiectului de investiții capitale publice, aprobat prin anexa nr.1 la regulamentul sus menționat.

Potrivit pct. 36, instituția responsabilă de gestionarea fondului de dezvoltare plasează în Sistemul informațional „Registrul proiectelor de investiții capitale” formularul în cauză, completat de către AAPC sau AAPL care inițiază proiectul, avizul Ministerului Mediului privind implicațiile și vulnerabilitățile climatice ale proiectului, precum și alte documente relevante (studiul de fezabilitate, devizul general de cheltuieli, raportul de verificare a documentației tehnice etc.).

2. La pct.1.2.2.1 și pct.1.2.2.2. cifrele (3285,43 și 3284,43) cu care urmează a fi substituite numărul „2781,4” sunt diferite, fapt care necesită a fi ajustat.

La capitolul IV. PROIECTE PRIORITARE:

1.La capitolele IV-5: portofoliul de proiecte prioritare pentru municipiul Soroca și IV- 6: portofoliul de proiecte prioritare pentru municipiul Orhei valoarea totală a proiectelor indicată (567,3 mil. de lei și 376,5 mil. de lei) nu coincide cu suma costurilor estimative din col.3 (567,2 mil. de lei și 376,2 mil. de

2. Se acceptă. Au fost efectuate ajustările solicitate.

1. Se acceptă. Au fost efectuate ajustările solicitate.

lei). Prin urmare, considerăm important ajustarea valorilor respective.

2. Totodată, având în vedere că una din sursele de finanțare a proiectelor în cadrul programului se propune a fi executată din contul FNDRL, considerăm oportun ca în col.4 Sursa de acoperire, precum și în Planul de acțiuni (col.5 Sursa de finanțare), sintagma ”prezentul Program Național” să fie substituit cu sintagma „mijloacele FNDRL”.

În același context, la capitolul IV-1: portofoliul de proiecte prioritare pentru municipiul Cahul, înaintea abrevierii FNDRL de la pct.6, de completat cu „Bugetul de stat prin mijloacele”.

Referitor la sursele pentru reconstrucția drumurilor, care urmează a fi identificate suplimentar, inclusiv de la bugetul de stat considerăm necesar de clarificat dacă sursele respective se referă la mijloacele FNDRL ori alte surse (de ex. fondul rutier sau proiectele finanțate din surse externe în domeniul infrastructurii drumurilor).

3. Concomitent, menționăm că pentru implementarea unor proiecte incluse în portofoliul de proiecte propuse spre implementare în cadrul Programului național, deja sunt aprobate mijloace financiare conform anexei nr.6 la Legea bugetului de stat pentru anul 2025 și în estimările pentru anii 2026-2027. Informația se prezintă în următorul tabel: mii lei

Denumirea proiectului	Aprobat 2025	Estimat 2026	Estimat 2027	Total
Reconstrucția căminului studentesc nr.3 al Universității	18,102.0	24,976.5	18,976.5	62,055.0

2. Se acceptă. Au fost efectuate ajustările solicitate.

3. Se ia act. Dorim să atragem atenția, că pentru proiectele menționate de Dvs, la compartimentul 4, proiecte prioritare în tabele cu proiecte pentru fiecare orașe, este menționat că proiectele de construcție a stațiilor de epurare vor fi construite din surse ale proiectului Băncii Mondiale, iar căminul studentesc din surse ale Guvernului României.

De asemenea, excluderea proiectelor din portofoliul identificat, ar contribui la riscuri de nerealizare a obiectivelor, întrucât existența unui asemenea program cu o listă de proiecte

de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din mun. Cahul				
Construcția stației de epurare și a infrastructurii de canalizare în mun. Comrat	1,153.7	25,000.0	35,000.0	61,153.7
Construcția stației de epurare și a infrastructurii de canalizare în mun. Soroca	2,294.4	49,713.7	29,050.5	81,058.6

Reieșind din cele examinate constatăm, că unele propuneri de proiecte aprobate deja în Program și, respectiv, înaintate pentru modificarea costurilor implică mijloace financiare suplimentare considerabile, fără a fi identificată sursa de acoperire a acestora. Acest fapt poate duce la reducerea sustenabilității Programului, riscul realizării insuficiente a indicatorilor, precum și conservarea unor proiecte în curs de execuție.

În temeiul celor expuse, considerăm oportun excluderea din Program a proiectelor pentru care nu este asigurată sursa de finanțare în următorii 3 ani.

În concluzie, Ministerul Finanțelor propune considerarea propunerilor și obiecțiilor în procesul de definitivare a proiectului.

bine identificate și agreate cu autoritățile locale, constituie un argument puternic în dialogul cu partenerii de dezvoltare. În același sens, acest portofoliu de proiecte reprezintă și un angajament al autorităților locale privitor la prioritizarea proiectelor, ori în caz contrar, în lipsa unui consens cu autoritățile locale, aceste ar putea să își stabilească alte priorități pentru apelurile de propuneri de proiecte, fapt care creează riscuri de neimplementare.

De asemenea, acest portofoliu de proiecte a fost discutat cu autoritățile locale în procesul de elaborarea a raportului de evaluare intermediară și în procesul de ajustare a Programului, iar excluderea acestor proiecte ar putea duce la lipsa încrederii privitor la angajamentele asumate de toate părțile.

Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării (nr. 03-53 din 13.01.2025)	<p>Luând în considerare că Programul prevede implementarea unui portofoliu de proiecte prioritare, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării susține investițiile preconizate pentru dezvoltarea infrastructurilor de afaceri în orașele-poli de creștere existente, dar recomandă ca investițiile prenotate să fie aliniate la dinamica generală a platformelor investiționale existente, implicit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - definitivarea investiției și semnarea actului de predare-primire din cadrul Parcului Industrial Cahul; - construcția edificiului Centrului regional de business în cadrul Parcului Industrial Comrat; - coordonarea conectării terenului parcului industrial Edineț la o nouă sursă de energie electrică, cu proiectul de dezvoltare a parcului în ansamblu; - dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare pentru subzona economică liberă Soroca (drum de acces, energie electrică, gaze, apă, canalizare), doar după luarea în considerare a noilor reglementări cu privire la zonele economice libere și utilizarea terenurilor preconizate pentru construcția subzonei în cauză. 	Se ia act. La implementarea proiectelor incluse în Program se va ține cont de recomandările enunțate.
Congresul Autorităților Locale din Moldova	Avizul nu a fost remis .	-
Procesul de consultare publică		

<p>Agenția de Dezvoltare Regională Găgăuzia (Nr. 01-08/277-24 din 26.12.24)</p>	<p>La capitolul „X. ETAPE DE IMPLEMENTARE”</p> <p>1. În tabelul care prezintă disponibilitatea în municipialități a Planurilor urbanistice generale se propune ca în rândul 1 coloana Comrat sintagma „în proces de elaborare” se înlocuiește cu sintagma „2021-2035”.</p> <p>În Capitolul „IV. PROIECTE PRIORITARE”</p> <p>1. Compartimentul IV- 2: Portofoliul de proiecte prioritare pentru municipiul Comrat vor fi incluse următoarele modificări: La proiectul „3. Construcția edificiului Centrului regional de business, multifuncțional (va încorpora incubatorul de afaceri, spații pentru birouri TIC și BPO, spații de producție pentru închiriere investitorilor), va fi dezvoltat și operaționalizat în cooperare cu Instituția Publică Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (inclusiv gestionarea ulterioară)”, colonița „Sursa de acoperire” va avea următoarea redacție: „Bugetul de stat prin prezentul Program național”, „Parteneri de dezvoltare”.</p> <p>2. La proiectul „5. Extinderea rețelelor de canalizare pentru a crește rata de acoperire cu servicii de la 38% la 70%”, colonița „Sursa de acoperire” va avea următoarea redacție: „Bugetul de stat prin prezentul Program național”, „Parteneri de dezvoltare”.</p>	<p>1. Se acceptă. Textul a fost modificat.</p> <p>1. Se acceptă. Textul a fost modificat.</p> <p>2. Se acceptă. Textul a fost modificat.</p>
<p>Centrul de Management al Proiectelor Cahul (propunere expusă urmare a ședinței de consultări publice din 5 februarie 2025)</p>	<p>În Tabelul IV – 1: portofoliul de proiecte prioritare pentru municipiul Cahul și subsecvent, la Planul de acțiuni, s-a propus modificarea sumelor unor proiecte și includerea a două proiecte noi: <i>Amenajarea zonei de agrement „Lacul Frumoasa” (inclusiv decolmatarea lacului)</i> și <i>„Reparația capitală a Școlii sportive Nr. 1 din mun. Cahul, renovarea bazinelor de înot și a sălilor de sport din mun. Cahul”</i> cu un buget de 133,8 mln lei.</p> <p>Conform ajustărilor înaintate și proiectelor nou-propuse, valoarea totală a proiectelor pentru mun. Cahul urmează a fi majorată de la 582,6 mln lei, la 766,98 mln lei.</p>	<p>1. Nu se acceptă. Având în vedere bugetul limitat destinat programului, precum și suma disponibilă pentru portofoliul de proiecte destinate mun. Cahul, includerea de noi proiecte nu este oportună. Totodată, evaluarea rezultatelor Programului, la sfârșitul acestuia, trebuie să fie efectuată pornind de la situația de referință (cu portofoliul de proiecte inclus inițial), în caz contrar, rezultatele nu vor reflecta corect obiectivele setate.</p>

		Subsecvent, menționăm proiectele propuse pot fi înaintate spre finanțare din FNDRL în cadrul apelurilor lansate pentru selectarea proiectelor de dezvoltare regională/urbană.
Expertizare		
Ministerul Justiției (Nr. 04/2-2249 din 03.03.2025)	<p>Aferent rigorilor normative, se vor reține următoarele:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. La pct. 1: La sbp. 1.1, se va preciza că, sintagma „Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului” la orice formă gramaticală, se substituie cu sintagma „Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale”, la forma gramaticală corespunzătoare. 2. La sbp. 1.2.2, dispoziția se va reda în următorul mod: „La capitolul V:” 3. La sbp. 1.2.2.2, partea dispozitivă va fi expusă după cum urmează: „Tabelul 8 va avea următorul cuprins:” (observația este valabilă pentru toate cazurile similare din proiect, spre exemplu, pentru sbp. 1.2.2.4). 4. La sbp. 1.2.2.3, în dispoziție, cuvintele „alineatul după” se vor exclude, iar după cuvântul „Tabelul” se va exclude abrevierea „nr.” (observația se referă la toate situațiile similare din proiect). 5. Sbp. 1.2.2.5 și 1.2.2.6 urmează a fi comasate, iar tabelul 10 cu textul ce-l urmează expus integral în redacție nouă. 6. La sbp. 1.2.3 cuvintele „Textul din” se vor exclude ca fiind excesive în cazul dat. 7. La sbp. 1.2.3.2, în partea dispozitivă, textul „se completează cu un nou rând:” se va substitui cu textul „se completează cu poziția 4 cu următorul cuprins:”. 8. Sbp. 1.2.5-1.2.7 ce vizează modificarea capitolelor IX-XI, vor fi comasate și expuse în următorul mod: „Capitolele IX-XI vor avea următorul cuprins:”, urmate de redarea acestora. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Se acceptă. Textul a fost redactat. 2. Nu se acceptă. Având în vedere formularea care urmează, prepoziția la nu este potrivită. 3. Se acceptă. Textul a fost redactat. 4. Se acceptă. Textul a fost redactat. 5. Se acceptă. Textul a fost redactat. 6. Se acceptă. Textul a fost redactat. 7. Se acceptă. Textul a fost redactat. 8. Se acceptă. Textul a fost redactat.

	<p>9. La pct. 3, semnalăm că, regula generală privind intrarea în vigoare a actelor normative, statuată în art. 56 alin. (1) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, prevede că actele normative intră în vigoare peste o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Totodată, alin. (3) al acestui articol dispune că „Intrarea în vigoare a actelor normative poate fi stabilită pentru o altă dată doar în cazul în care se urmărește protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, realizarea angajamentelor internaționale ale Republicii Moldova, conformarea cadrului normativ hotărârilor Curții Constituționale, eliminarea unor lacune din legislație sau contradicții între actele normative ori dacă există alte circumstanțe obiective.” Astfel, <u>intrarea în vigoare a actului normativ la data publicării trebuie să fie argumentată în nota de fundamentare.</u></p>	<p>9. Se acceptă. Nota de fundamentare a fost completată cu argumentarea intrării în vigoare la data publicării.</p>
Informare		
<p>Congresul Autorităților Locale din Moldova (Nr. 68 din 03 martie 2025)</p>	<p>1. Este salutabilă prioritizarea majorității proiectelor prevăzute de Program (proiect), în comun cu autoritățile publice locale din municipiile beneficiare, în baza evaluării necesităților de bază. Totuși, este de menționat faptul că municipiul Bălți a înaintat alegații autorităților publice centrale că este defavorizat în raport cu orașele poli de creștere, și chiar în raport cu unele centre raionale, fapt pentru care, solicităm identificarea soluțiilor pentru luarea în considerație a acestor alegații.</p> <p>2. În textul proiectului (în 2 cazuri) urmează a se corecta gramatical cuvintele „budgetul”, „Budgetul” (corect „bugetul”, „Bugetul”).</p> <p>3. În pct. 1.2.4. subpct. 2) (elaborarea Planului operațional local, care va include portofoliul de proiecte incluse în prezentul Program național, dar și alte proiecte prioritare pentru localitate) cuvântul „localitate” se propune a se substitui cu cuvântul „municipiu” (un municipiu poate include mai multe localități).</p>	<p>1. Se ia act. În 2024, prin Hotărârea Guvernului nr. 435/2024, pentru mun. Bălți a fost aprobat un program distinct: „Programul Național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare pentru anii 2024-2028”, care cuprinde un portofoliu de proiecte exclusiv pentru acest municipiu.</p> <p>2. Se acceptă. Textul a fost redactat.</p> <p>3. Se acceptă. Textul a fost redactat.</p>

	<p>Propunerea este valabilă, corespunzător (la forma gramaticală corespunzătoare) și pentru pct. 1.2.6. (Pentru a beneficia de resurse, localitățile desemnate poli de creștere vor trebui dispună de strategie de dezvoltare locală valabilă și de un plan urbanistic general), cu corectarea gramaticală a sintagmei „trebuie dispună” (corect „trebuie să dispună”).</p> <p>4. În textul proiectului, cuvintele „bugetul autorităților publice locale” este necesar a se substitui cu cuvintele „Bugetele locale” (temei: terminologia Legii nr. 397/2003).</p>	<p>4. Se acceptă. Textul a fost redactat.</p>
<p>Ministerul Finanțelor (Nr. 07/5-09/94 din 03.03.2025)</p>	<p>Urmare a analizei efectuate asupra sintezei obiecțiilor și propunerilor, opinăm că, deși autorul proiectului de hotărâre a menționat că obiecțiile expuse în avizul nr.07/5-03/5/5 din 09.01.2025 sunt acceptate, în actul prezentat spre avizare nu toate au fost ajustate, și anume:</p> <p>1. deși în Nota de fundamentare se menționează, că sursele de finanțare ale Programului sunt bugetul de stat prin intermediul Fondului Național pentru Dezvoltare Regională (FNDRL), partenerii de dezvoltare, precum și autoritățile publice locale, în punctul 1.2.2.6 din proiect se face referire doar la mecanismul de finanțare aprobat în Hotărârea Guvernului nr.152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestiunea mijloacelor financiare ale Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală.</p> <p>2. sumele reflectate în anexele la proiectul de hotărâre urmează a fi corectate, fiind ajustate corelat pentru a exclude neclarități în estimarea costurilor (exemplu: în punctul 1.2.2. capitolul V ”Costuri” este indicată suma totală a programului de 3341,78 mil.lei, pe când Tabelul nr.8 suma indicată este 3285,43 mil.lei, iar în Capitolul 4.2 din Nota de fundamentare costul reflectat este de 3248,03 mil.lei).</p> <p>3. în Capitolul IV ”Proiecte prioritare”, la finalul anexelor în care se indică valoarea totală a proiectelor se propune, ca</p>	<p>1. Se acceptă. Pct. 1.2.2.6 (care a fost comasat în 1.2.2.4) a fost redactat și completat cu menționarea surselor de la donatori. Mențiunea privind bugetele locale nu a fost inclusă, având în vedere că mecanismul de finanțare aprobat în Hotărârea Guvernului nr.152/2022 presupune asigurarea cofinanțării APL.</p> <p>2. Se acceptă. Sumele au fost ajustate.</p> <p>3. Se acceptă. Textul a fost redactat.</p>

	<p>cuvintele ”prin intermediul prezentului Program” să fie substituite cu cuvintele ”din sursele FNDRL”.</p> <p>În contextul celor menționate, proiectul urmează a fi definit prin prisma celor enunțate.</p>	
<p>Ministerul Muncii și Protecției Sociale (Nr. 25/1042 din 28.02.2025)</p>	<p>Având în vedere că, proiectul în cauză nu a fost avizat anterior de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale se recomandă insistent, la pct. 1.2.4. Capitolul „VII. AUTORITĂȚI ȘI INSTITUȚII RESPONSABILE” a se include următoarele:</p> <p>1. La implementarea prezentului program se va ține cont de principiul facilitării accesibilității și a impactului măsurii planificate în raport cu persoanele cu dizabilități și a persoanelor cu mobilitate redusă, asigurând condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transport, la informație și la mijloacele de comunicare, nu doar vizual, dar și practicabil. Republica Moldova a ratificat Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și a aprobat Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, care prevede asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, în egală măsură cu alți cetățeni, la: educație, protecție socială, asistență medicală, reabilitare, muncă, viață publică, mediu fizic, transport, tehnologii și sisteme informaționale, de comunicare și la alte utilități și servicii la care are acces publicul larg.</p> <p>Suplimentar, la implementarea Programului în cauză se va avea în vedere că, potrivit prevederilor art. 18 din Legea 60/2012 nu se admite proiectarea și construcția centrelor populate, formarea cartierelor de locuit, elaborarea soluțiilor de proiect, construcția și reconstrucția clădirilor, instalațiilor, a complexelor și comunicațiilor, producerea sau achiziția mijloacelor de transport public urban, a mijloacelor de informare și de comunicații electronice fără amenajarea acestor obiective și mijloace în așa mod încât persoanele cu dizabilități să aibă acces la ele și să le poată utiliza. De asemenea, obiectele de menire socială trebuie</p>	<p>1. Se ia act. Programul precizează faptul că Finanțarea portofoliului de proiecte va fi realizată în baza mecanismului descris în Hotărârea Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală, or, Hotărârea prenotată conține norme privind <u>accesibilizarea persoanelor cu dificultăți în deplasare și persoanelor cu dizabilități</u>”.</p> <p>La implementare Programului se va ține cont de prevederile Legii 60/2012.</p> <p>Suplimentar, au fost incluse prevederi privind incluziunea grupurilor vulnerabile.</p>

	să fie amenajate într-un mod, care ar facilita accesul persoanelor cu dizabilități și a persoanelor cu mobilitate redusă, fiind dotate cu căi de acces și instalate întru respectarea actelor normative în vigoare vizând domeniul dat.	
Biroul Național de Statistică (Nr. 06-11/DCS-15 din 27.02.2025)	Lipsa de obiecții și propuneri	Se ia act.
Cancelaria de stat (Comentariu în e-legiferare - 25.02.25)	În urma avizării proiectului, se constată că majoritatea obiecțiilor și propunerilor înaintate de Cancelaria de Stat nu au fost acceptate. Prin urmare, comunicăm neacceptarea promovării proiectului la etapa actuală.	În contextul comentariului din e-legiferare, în data de 10 martie a fost organizată o ședință interinstituțională pentru discutarea divergențelor. Urmare a ședinței, majoritatea propunerilor Cancelariei de stat înaintate în procedură de avizare inițială au fost acceptate, proiectul fiind ajustat corespunzător. Totodată, s-a convenit expunerea modificărilor printr-un singur punct. Soluțiile au fost agreate verbal, fără întocmirea Procesului-verbal.